

**ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΠΟΥ ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΣΕ ΔΟΜΕΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ**

Ανάδοχος Υλοποίησης: ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΔΙΟΤΙΜΑ»

Φορέας χρηματοδότησης: ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

Ομάδα μελέτης: Μαρία Λιάπη
Έλια Χαρίδη
Θανάσης Τυροβολάς

Αθήνα, Δεκέμβριος 2016

Μελέτη Ανίχνευσης Αναγκών Γυναικών Προσφύγων που Διαμένουν σε Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας

Ανάδοχος Υλοποίησης: ΚΕΝΤΡΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΩΝ «ΔΙΟΤΙΜΑ»

Φορέας χρηματοδότησης: ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

Ομάδα μελέτης: Μαρία Λιάπη
Έλια Χαρίδη
Θανάσης Τυροβολάς

Επιμέλεια κειμένου: Δώρα Τσιλιπάνου

Παραγωγή: COPY EXPRESS digital print

Σχήμα: 210 X 297 mm

Σελίδες: 75

ISBN: 978-960-6737-35-0

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτής της έκδοσης, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση της σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) και του Κέντρου Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ».

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)
Χαρ. Τρικούπη 51 & Βαλτετσίου, 106 81 Αθήνα
Τηλ.: 210 3898000, fax: 210 3898058
E-mail: kethi@kethi.gr
Web site: www.kethi.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίστα με συντομογραφίες	- 5 -
Πρόλογος της Προέδρου του ΔΣ του ΚΕΘΙ.....	- 6 -
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	- 7 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	- 8 -
1.1 Για την προσφυγική ταυτότητα.....	- 8 -
1.2 Η συμβολή της φεμινιστικής θεωρίας στην κατανόηση του προσφυγικού	- 9 -
1.3 Οι ιδεολογίες φύλου και η έμφυλη βία	- 12 -
1.5 Η τοπολογία των καταυλισμών (camps)	- 14 -
1.6 Βιβλιογραφική επισκόπηση - Η διαχείριση της Έμφυλης βίας σε συνθήκες εκτοπισμού και ανθρωπιστικής κρίσης.....	- 14 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	- 20 -
2.1 Ποιοτικά δεδομένα πεδίου ανάλυσης – η ευαλωτότητα των προσφυγισσών στην έμφυλη βία .	- 20 -
2.2 Ποσοτικά δεδομένα του πεδίου ανάλυσης	- 25 -
2.3 Το προφίλ των Φορέων που παρεμβαίνουν στο πεδίο	- 26 -
2.4 Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο ασύλου /διεθνούς προστασίας	- 27 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ/ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	- 29 -
3.1 Ατομικές συνεντεύξεις με ανθρώπους - κλειδιά στο πεδίο.....	- 30 -
3.2 Ομάδες εστιασμένης συζήτησης.....	- 31 -
3.3 Συλλογή στοιχείων μέσω ερωτηματολογίων	- 32 -
3.4 Χαρτογράφηση των οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε ανοιχτές προσωρινές δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα για την προστασία, τη στήριξη και τη διαχείριση περιπτώσεων έμφυλης βίας κατά των προσφυγισσών	- 33 -
Μεθοδολογικά εργαλεία συνοπτικά.....	- 33 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	- 34 -
Συνοπτικά συμπεράσματα	- 41 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΟΜΩΝ - ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ ...	- 43 -
5.1 Τα στοιχεία για τα Συμβουλευτικά Κέντρα	- 43 -
5.2 Τα στοιχεία για τους Ξενώνες	- 44 -
5.3 Τα κενά και οι δυσκολίες επαρκούς απόκρισης στις ανάγκες.....	- 48 -
Συνοπτικά Συμπεράσματα	- 51 -

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ-ΚΛΕΙΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΔΕΙΧΤΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ . - 52 -

6.1 Τα εμπόδια, οι διαδικασίες και οι απαιτούμενες συνθήκες για την αποκάλυψη και ταυτοποίηση των γυναικών προσφύγων που έχουν υποστεί ή διατρέχουν κίνδυνο έμφυλης βίας.....	- 52 -
6.1.1. Η δυσκολία της αποκάλυψης περιστατικών έμφυλης βίας.....	- 52 -
6.1.2. Η πολυπλοκότητα και τα κενά της ταυτοποίησης.....	- 54 -
6.2 Η διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας: κενά και προκλήσεις.....	- 55 -
6.2.1. Το ζήτημα της διερμηνείας και της επικοινωνίας	- 56 -
6.3 Σύστημα παραπομπών	- 57 -
6.3.1. Η προστασία και η ασφάλεια.....	- 59 -
6.3.2. Ο ρόλος της (προσφυγικής) κοινότητας	- 59 -
6.4 Τα κενά και η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των άμεσα εμπλεκόμενων μερών (κρατικών και μη κρατικών stakeholders)	- 60 -
6.4.1. Κενά, ελλείψεις και νέες ανάγκες για τη φιλοξενία προσφυγισσών επιβιωσασών έμφυλης βίας στους Ξενώνες.....	- 61 -
Συνοπτικά Συμπεράσματα	- 64 -

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ..... - 65 -

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ..... - 69 -

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ..... - 72 -

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	- 72 -
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ.....	- 73 -
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 – ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ	- 75 -

Λίστα με συντομογραφίες

ΓΓΙΦ	Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΚΓΜΕ Διοτίμα	Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών Διοτίμα
ΚΕΘΙ	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΣΚ	Συμβουλευτικό Κέντρο
ΣΜΝ	Σεξουαλικά Μεταδιδόμενα Νοσήματα
ΥΠΥΤ	Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης
CRWI	Diotima Centre for Research on Women's Issues Diotima
DRC	Danish Refugee Council
ERP	Ecumenical Refugee Programme
FFS	Female Friendly Space
GBV	Gender-Based Violence (Έμφυλη Βία)
ICMC	International Catholic Migration Commission
IMC	International Medical Corps
IOM	International Organization for Migration (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης)
IRC	International Rescue Committee
MdM	Medecins du Monde (Γιατροί του Κόσμου)
MSF	Medecins Sans Frontiers (Γιατροί Χωρίς Σύνορα)
NFIs	Non Food Items (Υλικά εκτός από τροφή)
SGBV	Sexual and Gender-Based Violence (Σεξουαλική και Έμφυλη Βία)
SOPs	Standard Operating Procedures
TDH	Terre des Hommes
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UNFPA	United Nations Population Fund
WFS	Women's Friendly Space

Πρόλογος της Προέδρου του ΔΣ του ΚΕΘΙ

Η χώρα μας, σε θεσμικό επίπεδο συγκρότησης και λειτουργίας του κράτους αλλά και σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών και κουλτούρας, βίωσε πρόσφατα με βίαιο τρόπο το δραματικό φαινόμενο μαζικών προσφυγικών κυμάτων από τη Μ. Ανατολή και τη Β. Αφρική. Το μεγαλύτερο μέρος τους χρησιμοποίησε την Ελλάδα ως χώρα-transit για άλλους προορισμούς, ενώ ένα μικρότερο μέρος – περίπου 60.000 προσφύγων – εγκλωβίστηκε εδώ λόγω διεθνών πολιτικών περιορισμών. Η κρατική δομή της χώρας και οι σύγχρονες γενιές των κατοίκων της, σε απόσταση από ανάλογα φαινόμενα αφού μεσολάβησαν 100 περίπου χρόνια από το τελευταίο μαζικό προσφυγικό βίωμα του 1922, βρέθηκαν σε μεγάλο βαθμό απροετοίμαστες. Η οικονομική κρίση που ήδη έπληττε τη χώρα ήταν ακόμη ένας επιβαρυντικός παράγοντας στην εξέλιξη του φαινομένου. Παρ' όλα αυτά, ο κρατικός μηχανισμός σύντομα κινητοποιήθηκε και ανταποκρίθηκε στις πρωταρχικές ανάγκες διαχείρισης, για την αξιοπρεπή διαβίωση των πληθυσμών αυτών στη χώρα μας. Καθοριστικός παράγοντας στην επίτευξη αυτού του στόχου ήταν η μνημειώδης και διεθνώς αναγνωρισμένη πλέον αλληλέγγυα στάση του ελληνικού λαού.

Σήμερα τα πράγματα δείχνουν να παίρνουν τον δρόμο τους. Μέρος αυτού είναι αφενός το στοιχείο να εφαρμοστούν στο ακέραιο οι διεθνείς συμφωνίες όσον αφορά στον τελικό προορισμό των προσφύγων και αφετέρου η ομαλή ένταξη στην Ελλάδα όσων παραμένουν τελικά εδώ. Το Κ.Ε.Θ.Ι. από το πρώτο κιόλας διάστημα εξέλιξης του φαινομένου άρχισε να προετοιμάζεται για να παράσχει όσες υπηρεσίες του επέτρεπαν οι μικρές του δυνατότητες και οι αρμοδιότητές του. Έτσι, αναγνωρίζοντας επίσης το πολλαπλάσιο της ευαλωτότητας των γυναικών χωρίς υποστηρικτικό πλαίσιο σε προσφυγική πορεία και ανταποκρινόμενοι/ες στην απόφαση της Κυβέρνησης, συνεργαστήκαμε με την Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων στο πεδίο αυτό. Από κοινού διακηρύξαμε από την πρώτη στιγμή την πρόθεση και μέριμνά μας για τη διάθεση του Δικτύου δομών για την έμφυλη βία στην υπηρεσία των γυναικών προσφύγων θυμάτων ή εν δυνάμει θυμάτων βίας. Οι υπηρεσίες αυτές σε πρώτη φάση αφορούν στην ψυχο-κοινωνική στήριξη, την δυνατότητα απομάκρυνσης από τον εκτιμώμενο κίνδυνο και εν τέλει την φιλοξενία των γυναικών προσφύγων της ομάδας στόχου σε ξενώνες του Δικτύου μας.

Προκειμένου όμως, να αποκτήσουμε μια πλήρη αποτύπωση και εικόνα της σημερινής κατάστασης στην οποία διαβιούν οι γυναίκες πρόσφυγες στις οργανωμένες δομές προσωρινής φιλοξενίας ανά την επικράτεια, εκπονήσαμε πανελλαδική μελέτη, σε συνεργασία με το Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών «ΔΙΟΤΙΜΑ». Στόχος ήταν να αποκτήσουμε στοιχεία για τον σχεδιασμό των επόμενων πολιτικών ουσιαστικής παρέμβασης στο πεδίο. Αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας είναι η παρούσα μελέτη, που παρέχει σημαντικά ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία για την κατανόηση και τον εντοπισμό όλων των μορφών έμφυλης βίας που ενδημούν στις προσφυγικές δομές σήμερα. Φιλοδοξούμε τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των θεσμικών φορέων αλλά και στα χέρια των ελληνικών και διεθνών οργανισμών και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

Αθήνα, Ιούνιος 2017
Ειρήνη-Ελένη Αγαθοπούλου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχο της παρούσας μελέτης αποτελεί η καταγραφή και η αποτύπωση των υφιστάμενων κενών και των αντίστοιχων αναγκών σε υποδομές, υπηρεσίες, ανθρώπινο δυναμικό και τεχνογνωσία, αναφορικά με τους τομείς της προστασίας και της ασφάλειας, της πρόληψης και της αρωγής των προσφυγισσών¹ που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες² (μονογονεϊκές, έγκυες, μόνες νέες γυναίκες, θύματα έμφυλης βίας³). Κατ' αυτόν τον τρόπο θα καταστεί δυνατό να σχεδιαστούν στοχευμένες πολιτικές παρεμβάσεις και να επιδιωχθούν οικονομίες κλίμακας μέσω σημειακών παρεμβάσεων και συνεργειών, ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία επικαλύψεων και να εξασφαλιστεί η ανταπόκριση σε πραγματικές υφιστάμενες, αλλά και προβλέψιμες ανάγκες. Απώτερος σκοπός μίας τέτοιας στοχευμένης κατεύθυνσης των πόρων (οικονομικών και ανθρώπινων), είναι η μέγιστη δυνατή θετική κοινωνική τους επίπτωση (social impact) στον ίδιο τον πληθυσμό στόχο.

Σε ποιοτικό επίπεδο, η ανά χειράς έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη όλων των μορφών έμφυλης βίας, η οποία μπορεί να αφορά φυσική/σωματική βία, σεξουαλική βία, ψυχολογική βία, οικονομική βία, καθώς και επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές (ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων, εξαναγκαστικός γάμος κ.α.), ώστε να εμπλουτίσουμε τη γνώση μας και την κατανόησή μας για εκείνες τις μορφές έμφυλης βίας που ενδημούν ή/και παροξύνονται σε καταστάσεις ανθρωπιστικής κρίσης, όπως είναι και το προσφυγικό, και αναμφίβολα, θέτουν νέες προκλήσεις στο πεδίο της πρόληψης των περιστατικών έμφυλης βίας και της αποτελεσματικής υποστήριξης των επιβιωσασών⁴.

Στόχος της μελέτης αυτής είναι η παροχή τεκμηριωμένης εισροής, στοιχείων και πληροφοριών για τον εθνικό σχεδιασμό, αναφορικά με την προστασία των γυναικών προσφύγων στην Ελλάδα αλλά και την ανάπτυξη προγραμμάτων εκ μέρους των ανθρωπιστικών οργανώσεων και των ΜΚΟ.

---

¹ Ο όρος αυτός δεν αναφέρεται στην αυστηρή του νομική μορφή, όπου προσφυγικό καθεστώς σημαίνει απόδοση ασύλου ή επικουρικής προστασίας. Αντίθετα, ο όρος περιλαμβάνει όλο τον πληθυσμό που έφτασε στην Ελλάδα κυρίως πριν, αλλά και μετά, τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) - Τουρκίας στις 20/03 και διαμένει σε τυπικές ή άτυπες δομές φιλοξενίας, ανεξάρτητα από το στάδιο της διαδικασίας ασύλου στο οποίο βρίσκεται.

² Η έρευνα αυτή δε συμπεριέλαβε το ζήτημα των Ασουνόδευτων Ανηλίκων, το οποίο είναι εξίσου σημαντικό, αλλά δεν αποτελεί αντικείμενό της.

³ Η έρευνα αυτή δεν αφορά το ζήτημα των ανδρών θυμάτων έμφυλης βίας (male gender-based violence survivors), που, παρά το γεγονός ότι είναι πιο περιορισμένο, εξακολουθεί να είναι εξαιρετικά σημαντικό και μόνο πρόσφατα περιλαμβάνονται δράσεις από ελάχιστους φορείς του πεδίου, οι οποίοι αναγνωρίζουν ότι δε διαθέτουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία για να αντιμετωπίσουν τέτοια περιστατικά. Μια καλή πρακτική μπορεί να θεωρηθεί η δημιουργία ενός «Φιλικού Χώρου για τους άνδρες [Men's Safe Space]» στο Κάρα Τεπέ από την Caritas.

⁴ Ο όρος επιβιώσασα είναι μετάφραση του όρου survival από τα αγγλικά, που έχει υιοθετηθεί ως πολιτικά ορθή εκ μέρους όλων των διεθνών οργανώσεων και επαγγελματιών στο ανθρωπιστικό πεδίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια να περιγραφούν εν συντομία διαφορετικές θεωρητικές κριτικές προσεγγίσεις σε σχέση με τις βασικές συνιστώσες που ορίζουν το αντικείμενο της έρευνας, δηλαδή ως προς την προσφυγικότητα (refugeeism) και την προσφυγική ταυτότητα και ως προς την ερμηνεία και την αντιμετώπιση του φαινομένου της έμφυλης βίας σε συνθήκες προσφυγικής/ανθρωπιστικής κρίσης. Επιπλέον, παρουσιάζονται συνοπτικά στοιχεία δευτερογενών ερευνών – βιβλιογραφικών επισκοπήσεων με στόχο την ανάδειξη υφιστάμενων πολιτικών και πρακτικών από τη διεθνή εμπειρία, που θέτουν το πλαίσιο και τα κριτήρια της αξιολόγησης των παρεμβάσεων και συνακόλουθα τη διατύπωση προτάσεων πολιτικής στη βάση της διασφάλισης των δικαιωμάτων των γυναικών προσφύγων.

Η φεμινιστική κριτική που αφορά στη μελέτη των διεθνών σχέσεων προσφέρει μια προνομακική προσέγγιση ακριβώς επειδή φέρνει στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης και της έρευνας το θέμα της ανθρώπινης διάστασης στη μελέτη των θεμάτων αυτών και ωθεί όλους τους εμπλεκόμενους να προσεγγίσουν τις ανθρωπιστικές κρίσεις από αυτή την οπτική. Δίνοντας έμφαση μέσα από μια τέτοια προσέγγιση στις ατομικές /υποκειμενικές εμπειρίες και ανάγκες, τον πόνο και τη βία, δημιουργούνται οι όροι για τον περιορισμό της τεχνοκρατικής, γραφειοκρατικής και εργαλειακής αντιμετώπισης των προσφυγικών πληθυσμών εν γένει και των ευάλωτων ομάδων των προσφύγων γυναικών, ειδικότερα.

1.1 Για την προσφυγική ταυτότητα

Η απεικόνιση των προσφύγων μέσα από τα ΜΜΕ έχει ως κυρίαρχο στίγμα την αντικειμενοποίηση και αποανθρωποποίηση, με στόχο τη δημιουργία φόβου στους ευρωπαίους πολίτες και την εκμετάλλευση των ανησυχιών για τα πλήθη των μεταναστών που επιχειρούν να εισβάλουν στην Ευρώπη. Εστιάζοντας στη θεωρητική δουλειά του Giorgio Agamben και κυρίως εκεί που η σκέψη του συναντιέται με τα θέματα της μεταποικιακής θεωρίας, αποκαλύπτεται πώς οι κυρίαρχες και ηγεμονικές (νέες) μιντιακές αφηγήσεις, έχουν περιστραφεί γύρω από ένα συναισθηματικά φορτισμένο διχτομικό λόγο, συσκοτίζοντας μια πληθώρα άλλων θεωρήσεων. Για τον Agamben και την έννοια της γυμνής ζωής, ο πρόσφυγας αποσπάται από το πολιτικό πεδίο και υπάρχει σε αντίθεση με τα λοιπά πρόσωπα «εντός μιας ιδιαίτερης μορφής ζωής» ή μιας «ιερής ζωής». Είναι μια οντότητα που υπάρχει εντός ενός καθεστώτος απλοποιημένου σε βιοπολιτική, που έχει αποστερηθεί κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα. Είναι αποκλεισμένος από την ιδιότητα του πολίτη ενός έθνους-κράτους και αν και βρίσκεται εντός των εθνικών συνόρων είναι εκτός των πολιτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών δομών (Agamben, 2005).

Ωστόσο, οι πρόσφυγες είναι διαφορετικοί και διάφοροι και, ως εκ τούτου, συμμετέχουν διαφοροποιημένα στην παραγωγή πολιτικών και συμβολικών αξιώσεων. Σύμφωνα με τον Williams, οι πρόσφυγες δεν είναι απλώς γυμνές ζωές αποσπασμένες από τη σφαίρα της πολιτικής, αλλά μάλλον πολιτικά δρώντες, των οποίων οι υποκειμενικότητες διαμορφώνονται από τα ασυνεχή κοινωνικά και συμβολικά περιβάλλοντα, στα οποία τοποθετούνται και τοποθετούν τους εαυτούς τους. Συμμετέχουν δηλαδή ενεργά

στην πολιτική της ζωής – politics of life (Fassin, 2007). Ομοίως οι αποκρίσεις⁵ απέναντί τους είναι διάφορες και κατά καιρούς και αντιφατικές.

Κεντρικής σημασίας πολιτικό ζήτημα σε μια τέτοια κριτική της συγκρότησης της ταυτότητας του πρόσφυγα στο συλλογικό φαντασιακό και του συγκεκριμένου τρόπου αναπαράστασης και απεικόνισης των προσφύγων, είναι ότι έχει αποκλείσει άλλες, πιο ευρείες συζητήσεις για εναλλακτικές ατζέντες, όπως π.χ. αναφορικά με την Ευρώπη-φρούριο. Πρόκειται για προσπάθειες διαμόρφωσης μιας κοινής πρόσληψης της (προσφυγικής) κρίσης, που αντανακλά τα καθεστώτα εξουσίας, καθώς και τους συλλογικούς φόβους και τις φαντασιώσεις αναφορικά με το άγνωστο μέλλον της Ευρώπης, κοινών αντιλήψεων από τις οποίες συχνά παραλείπονται οι οποιεσδήποτε ευθύνες πολιτικών αποφάσεων και πρακτικών, όπως και δομών, θεσμών αλλά και ατόμων – πολλά από τα οποία άλλωστε διαβιούν σε χώρες «υποδοχής», όπου επικρατούν άνισα και βίαια πολιτικά και οικονομικά καθεστώτα. Για να χρησιμοποιήσουμε εδώ δημιουργικά τον Φουκώ, μπορούμε να κατανοήσουμε τις πολιτικές διαμορφώσεις μιας κοινής πρόσληψης ως οριοθετήσεις του πληθυσμού, του οποίου η ζωή πρέπει να προστατευτεί από τον Άλλο, τον πρόσφυγα εν προκειμένω, ο οποίος αναπαριστάται ως εισβολέας και ως απειλή η οποία πρέπει να απομακρυνθεί.

Μέσω είτε του επίσημου/θεσμικού, είτε του ριζοσπαστικού λόγου και πρακτικής, συγκροτούνται αντιστάσεις και αντικρούσεις αυτών των διαμορφώσεων (framings), με στόχο να υπάρξει μια μετατόπιση των συμβόλων και των νοημάτων τους (κατ' αναλογία του γκραμισιανού όρου του «πολέμου θέσεων»). Στην κατεύθυνση αυτή, εκβάλλει μια πληθώρα ακτιβισμών και πρωτοβουλιών από όλο το πολιτικό και κινηματικό φάσμα, η οποία επιχειρεί και έχει δημιουργήσει άλλες, οριζόντιες μη ιεραρχικές μορφές πολιτικής αλληλεγγύης, που έχουν αναδυθεί παντού στον κόσμο και στην Ελλάδα. Ένα πλήθος ατόμων και συλλογικοτήτων που έχει αναμιχθεί ενεργά ως εθελοντές/ντριες, διερμηνείς, ομιλητές/τριες, φίλοι/ες, ακτιβιστές/τριες, ερευνητές/τριες και συγγραφείς.

Η ευαισθητοποίηση ενός τέτοιου κόσμου γύρω από το κοινωνικο-πολιτικό και συμβολικό πλαίσιο που παράγουν οι εμπειρίες των προσφύγων/μεταναστών μπορεί να προσφέρει εναλλακτικές δυνατότητες τόσο για παραγωγή νοηματοδοτήσεων, όσο και για ουσιαστική απόκριση στα διακυβεύματα, τα οποία αναδεικνύονται. Είναι σημαντικό οι κοινωνικοί επιστήμονες και οι επαγγελματίες του πεδίου να ασχοληθούν ενεργά με τους εκτοπισμένους και άλλους δομικά ευάλωτους ανθρώπους με κριτική, διαλογική, αναστοχαστική και αλληλέγγυα προσέγγιση, ώστε να μπορέσουν να συλλάβουν, να φανταστούν και να εργαστούν για ένα λιγότερο βίαιο μέλλον.

1.2 Η συμβολή της φεμινιστικής θεωρίας στην κατανόηση του προσφυγικού

Η φεμινιστική προσέγγιση μέσα από τη θεωρία της διαθεματικότητας (intersectionality) μας βοηθά σε ένα αρχικό επίπεδο στην κατανόηση των διαδικασιών υποκειμενοποίησης, την ανάδειξη των έμφυλων, φυλετικοποιημένων και ταξικών διαστάσεων της (Phoenix, 2006). Είναι μια προσέγγιση που μας διευκολύνει να διερωτηθούμε για τα έμφυλα, πολιτισμικά, ταξικά και φυλετικά χαρακτηριστικά, τα οποία αποδίδουμε στην κατηγορία πρόσφυγες, σε συγκεκριμένο κάθε φορά κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό πλαίσιο. Το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά κρίσιμο και η οποιαδήποτε συζήτηση και αντιμετώπιση του, παρασύρει στο πεδίο πολλά και σημαντικά θέματα κατανόησης, πολιτικής και κοινωνικής διαχείρισης του προσφυγικού,

---

⁵ Ο όρος απόκριση χρησιμοποιείται ως μετάφραση της λέξης response που, στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής ορολογίας, περιγράφει την ικανότητα ικανοποίησης των αναγκών και διασφάλισης των δικαιωμάτων, τα οποία είναι αποτέλεσμα της προσφυγικής και ανθρωπιστικής κρίσης, μέσα από προγράμματα και παρεμβάσεις.

θέματα φυλετικοποίησης (racialisation) και εμφυλοποίησης (genderisation) του φαινομένου, άσκησης βιοπολιτικής κ.α. Επιπλέον, μας υποχρεώνει να σκεφτούμε τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο κατανοούν και βιώνουν την ταυτότητά τους ως πρόσφυγες.

Η διαχείριση της ταυτότητας συνιστά μια δυναμική σύνθεση και υπόσταση, που αναγκαστικά εμπεριέχει ετεροπροσδιορισμούς και αυτοπροσδιορισμούς, όπως μας βοηθούν να κατανοήσουμε ορισμένες ανθρωπολογικές έρευνες και προσεγγίσεις. «Ο όρος πολιτικός πρόσφυγας, ως μια **θεσμική ετικέτα (label)** νομικά και διοικητικά προσδιοριζόμενη μέσα από διεθνείς και διακρατικές συμφωνίες, επανανοηματοδοτείται μέσα από γραφειοκρατικούς μηχανισμούς, προσαρμόζεται σύμφωνα με τις ιστορικές, πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, ανασκευάζεται, ανακαλείται και τελικά ενίοτε ακόμα και αυτο-αποδομείται ή καταργείται όταν σε σπάνιες περιπτώσεις δίνεται τελικά άσυλο [...] εμφανίζεται τόσο ως ένα σύμβολο πάνω στο οποίο επενδύονται πολλαπλές ερμηνείες οδηγώντας σε αντίστοιχα πολλαπλές και συχνά αντιφατικές πρακτικές διαχείρισης, όσο και ως μια «πυκνή περιγραφή» δίνοντας έμφαση στην αυτοαναφορικότητα των υποκειμένων και των διαδικασιών στρατηγικής διαχείρισης αυτής της ταυτότητας» (Αβραμοπούλου, 2016).

Πρόκειται, εντέλει, για εμπειρίες, τις οποίες οι πρόσφυγες μοιράζονται με άλλους πρόσφυγες τόσο εντός των ίδιων, όσο και αναμεταξύ διαφορετικών εθνοτικών/πολιτισμικών συστημάτων και φύλων. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργούνται παραλληλισμοί που παράγουν νόημα και διευκολύνουν την πρόσληψη του εαυτού, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην οικοδόμηση αλληλοκατανοήσεων και αλληλεγγύης. Για παράδειγμα, είναι πάνω σε αυτούς τους παραλληλισμούς που μπορεί να οικοδομηθεί η αλληλεγγύη φύλου ανάμεσα σε υποκείμενα με διαφορετική πολιτισμική προέλευση.

Οι άνθρωποι μιλάνε από μια ποικιλία υποκειμενικών θέσεων, η οποία τοποθετεί την εμπειρία τους στο χρόνο και τον τόπο. Ο βασικός πυρήνας της ανθρώπινης συνθήκης και οι καθημερινές βιωμένες εμπειρίες, συνιστούν μια ενσώματη εμπειρία και, επομένως, η κατανόηση εκ μέρους όλων όσων εμπλέκονται με το πεδίο αυτό, οφείλει να παίρνει υπόψη της την ηλικία, το φύλο, τη φυλή και μια ευρεία γκάμα άλλων καθοριστικών παραγόντων, χωρίς -από την άλλη μεριά- η προσπάθεια σεβασμού της διαφοράς να γίνεται με μη κριτικό και μη πολιτικό τρόπο. Γιατί, η υιοθέτηση ενός πολιτισμικού σχετικισμού είναι δυνατόν να διαιωνίσει καταστάσεις που μπορούν να προκαλέσουν μεγάλη βλάβη, όπως, για παράδειγμα, στην περίπτωση γυναικών που έχουν υποστεί έμφυλη βία.

Με άλλα λόγια, οι διαφορετικές κουλτούρες δε μπορεί να κατανοούνται ως ενιαίες, συνεκτικές και λειτουργικά ολοκληρωμένες και ως εάν όλα τα άτομα που μετέχουν μιας κουλτούρας λίγο ως πολύ να δρουν με τρόπους που αντανakλούν τα γενικά πολιτισμικά πρότυπα. Κι αυτό γιατί, οι άνθρωποι διαφέρουν στον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουν ακόμη και τις πιο βασικές πολιτισμικές επιταγές και στις αντίστοιχες συμπεριφορές τις οποίες υιοθετούν. Μια μη κριτική αποδοχή των κανονιστικών θεμελιώσεων των πολιτισμικών συστημάτων, συνιστά πολιτική πράξη και παράγει πολιτική τέτοια, που θέτει την πρόκληση απάντησης στην ερώτηση «ποιανού κουλτούρα και ποιων τα συμφέροντα οι κανονιστικές αυτές απόψεις εκπροσωπούν;».

Από μια άλλη σκοπιά, κριτική έχει αναπτυχθεί αναφορικά με την προβληματικοποίηση της ίδιας της έννοιας και της θέσης του/της πρόσφυγα, η οποία εκλαμβάνει a priori τους/τις πρόσφυγες ως παθητικά θύματα που βρίσκονται σε ανάγκη παρέμβασης και παροχής βοήθειας, αντί της ανάδειξης και διερεύνησης της καθημερινότητας των προσφύγων και των ενσώματων εμπειριών του εκτοπισμού, των υποκειμενικότητων και της εμπρόθετης δράσης τους (Ehrkamp, 2015).

Κατ' αναλογία, στο πλαίσιο της φεμινιστικής θεωρίας των διεθνών σχέσεων, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις εκείνες⁶ που υπενθυμίζουν ότι η παραδοσιακή αντίληψη των διεθνών σχέσεων βασίζεται σε μια διχοτομική και ανταγωνιστική κοσμοθεωρία που δημιουργεί πολλαπλούς ανταγωνισμούς. Οι διακρίσεις μεταξύ του εγχώριου και του ξένου, του εντός και του εκτός, της τάξης και της αναρχίας, του κέντρου και της περιφέρειας, έχουν υπηρετήσει ως βασικές παραδοχές για τη δημιουργία θεωριών και ως οργανωτικές αρχές για τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε τον κόσμο (Tickner, 1992, 23).

Ακριβώς όπως οι πραγματιστές βασίζουν τις ερμηνείες τους στις ιεραρχικές σχέσεις των κρατών και οι μαρξιστές στις ανισότιμες ταξικές σχέσεις, οι φεμινίστριες μπορούν να αναδείξουν τις φυλετικές και έμφυλες ιεραρχίες που είναι ενθυλακωμένες στις θεωρίες και τις πρακτικές των παγκόσμιων πολιτικών και να μας επιτρέψουν να δούμε την έκταση στην οποία όλα αυτά τα συστήματα κυριαρχίας αλληλοδιαπλέκονται (Tickner, 1992, 5-9). Η φεμινιστική κριτική των διεθνών σχέσεων αντιτίθεται στην κυρίαρχη άποψη που χρησιμοποιεί τη δύναμη ως βασικό εργαλείο επιβολής της τάξης και δικαιώνει την παρουσία του σεξισμού στο διεθνές σύστημα, γιατί επικεντρώνεται στα ιδανικά του ανδρισμού – εξουσίας, στρατοκρατίας κλπ εις βάρος των προτεραιοτήτων όλων των άλλων κοινωνικών ομάδων. Η φεμινιστική θεωρία εδώ εστιάζει στη βιωμένη εμπειρία ενός ευρέως φάσματος ατόμων και ομάδων και όχι μόνον όσων λαμβάνουν τις υψηλές πολιτικές αποφάσεις.

Μια άλλη φεμινίστρια, η Tricia Ruiz-Navarro, αμφισβητεί την έννοια υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων, για τα οποία οι φεμινίστριες δικαιούνται να ρωτήσουν σχετικά με το ποιος ορίζει αυτά τα εθνικά συμφέροντα. Εάν δηλαδή υποβάλλαμε τα εθνικά συμφέροντα σε μια έμφυλη ανάλυση θα οδηγούμασταν σε μια διαφορετική ερμηνεία τους και αν ναι, ποιά; (Ruiz, 2005).

Κυρίαρχη είναι η αντίληψη ότι η πλειονότητα των προσφύγων που βρίσκονται στην Ευρώπη είναι αποτέλεσμα παράνομης διακίνησης και στην παραδοσιακή πρόσληψη των διεθνών πολιτικών ζητημάτων, παράνομη δραστηριότητα που περιλαμβάνει τα σύνορα μιας χώρας θέτει κινδύνους στην εθνική ασφάλεια της κάθε χώρας. Ο Reinhard Lohrmann αναφέρει ότι «με την επιτάχυνση και τον πολλαπλασιασμό του φαινομένου της παράτυπης μετανάστευσης οι διακινητές υπονομεύουν τους κυβερνητικούς κανόνες εισόδου, καθώς και τις διαδικασίες ασύλου και μετανάστευσης» (Lohrmann, 2003, 47).

Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με την Tickner, «όταν εξετάζουμε την ασφάλεια από την οπτική γωνία του ατόμου ανακαλύπτουμε ότι αυτή η νέα οπτική, μας βοηθάει να οδηγηθούμε σε ορισμούς της ασφάλειας λιγότερο κρατιστικούς και στρατοκρατικούς» (Tickner, 1992, 53). Η νέα αυτή οπτική μπορεί εν μέρει να επιλύσει την κεντρική αντίφαση που δημιουργείται μεταξύ της ανάγκης παροχής προστασίας και ασφάλειας για τους εκτοπισμένους πληθυσμούς και της άσκησης ελέγχου μέσω της κρατικής καταστολής και των πολλαπλών κανονιστικών και άλλων περιορισμών που δεν αποφεύγουν τις παραβιάσεις δικαιωμάτων και δεν επιτυγχάνουν τον περιορισμό των ανθρώπινων τραγωδιών.

Απάντηση στην ερώτηση πώς να προληφθεί η εξάπλωση αυτών των τραγωδιών δίνει και η Doreen Marie Indra, η οποία δίνει έμφαση στο γεγονός ότι αν και δεν υπάρχει μια ενιαία φεμινιστική σκοπιά, το βασικό είναι μια βαθιά ενσυναίσθηση και συναισθηματική εμπλοκή στην κατανόηση της βιωμένης εμπειρίας αυτών των ανθρώπων (Indra, 1993). Άλλες θεωρητικές φεμινίστριες υποστηρίζουν ότι οι προσωπικές ιστορίες μπορεί να είναι το πιο ελκυστικό μέσο κινητοποίησης σε δράση. Για παράδειγμα, με τα

---

⁶ Δες για παράδειγμα Rose, 2016.

συνθήματα και τα σλόγκαν που χρησιμοποίησε στο φωτογραφικό της υλικό η B. Stanton⁷, κατάφερε πολύ περισσότερα ως προς την ευαισθητοποίηση του κοινού. Ένα άρθρο για το θέμα λέει: «ακούμε διαρκώς για προσφυγική κρίση αλλά η B. Stanton μάς δείχνει τους ανθρώπους πίσω από τις στατιστικές βασιζοντας τη δουλειά της στις σπαραξικάριες ιστορίες τους» (Cutler 2015, 2). Για να προσθέσει η Jill Steans, μια άλλη φεμινίστρια ερευνήτρια, ότι «ο φεμινιστικός λόγος έχει δώσει έμφαση στην ανθρώπινη συνεκτικότητα και διασύνδεση, το διάλογο και τη συνεργασία έναντι της κυριαρχίας και της βίαιης αντιπαράθεσης» (Steans, 1998, 120).

Παρέχοντας υποστήριξη για την κάλυψη των βασικών αναγκών των ατόμων έναντι του να εστιάζεις αποκλειστικά στην ασφάλεια των συνόρων ενός κράτους είναι καταπιεστικό γιατί «όταν βλέπουμε την ασφάλεια εκτός του πλαισίου του έθνους – κράτους και στο πλαίσιο των πολλαπλών ανασφαλειών τις οποίες αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι, η συζήτηση για το τι είναι πραγματικά αυτό που χρειάζεται από την οπτική της παγκόσμιας κοινότητας για την ασφάλεια, γίνεται αμέσως κατανοητή και πειστική» (Steans, 1998, 127).

1.3 Οι ιδεολογίες φύλου και η έμφυλη βία

Τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, η «κουλτούρα της σιωπής» που έχει περιβάλλει όλες τις μορφές βίας κατά των γυναικών, έχει αρχίσει να διαβρώνεται. Ακτιβίστριες, ομάδες/οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, διεθνείς οργανισμοί, κυβερνήσεις, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο κόσμος της τέχνης, έχουν ενώσει τις δυνάμεις τους για να «μετακινήσουν» αυτό το κοινωνικο-πολιτισμικό φαινόμενο από έναν ιδιωτικό χώρο, στη δημόσια σφαίρα.

Η ανάδειξη αυτή έχει δημιουργήσει, για πρώτη φορά, τη δυνατότητα να εξερευνηθούν οι επιπτώσεις για τις γυναίκες, την οικογένεια, τις κοινότητες και την κοινωνία στο σύνολό της. Έχει, πάνω απ' όλα, συμβάλει στην απονομιμοποίηση της έμφυλης βίας και έχει ωθήσει στην ανάληψη δράσεων για την αντιμετώπιση αυτής της κατάφωρης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών. Ο όρος απονομιμοποίηση, μας συνδέει ξεκάθαρα και άμεσα με το ζήτημα του πολιτισμού στο πλαίσιο του οποίου οργανώνεται και αναπαράγεται το κυρίαρχο σύστημα οργάνωσης των σχέσεων των φύλων και των ιδεολογιών φύλου. Οι ιδεολογίες φύλου (gender ideologies) μπορούν να οριστούν ως πολιτισμικά συγκεκριμένες συμπεριφορές, ταυτότητες, πρότυπα και σύμβολα που συνδέονται με κοινωνικές κατασκευές της αρρενωπότητας και της θηλυκότητας. Με άλλα λόγια, αναφέρονται στις κατάλληλες συμπεριφορές, στάσεις, ιδιομορφίες, κλπ για τις γυναίκες και τους άνδρες και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Οι ιδεολογίες φύλου λειτουργούν μέσω της ηγεμονίας και κυριαρχίας στη διαμόρφωση των συμπεριφορών μας, δεν είναι σταθερές, αν και ορισμένες πτυχές τους μπορεί να είναι εξαιρετικά έντονες και δύσκολο να αλλάξουν. Ποικίλλουν από κοινωνία σε κοινωνία και από τη μια εποχή στην άλλη, είναι δυναμικές και συνεχώς υπό διαπραγμάτευση, λόγω των αλλαγών που λαμβάνουν χώρα στην κοινωνία σε διάφορα επίπεδα. Επίσης, καθίστανται κυρίαρχες, μέσω της βίας ή του φόβου της βίας που αναγκάζει τα άτομα να συμμορφώνονται ή να συμφωνήσουν σε ορισμένες συμπεριφορές και πρακτικές. Η απονομιμοποίηση της βίας κατά των γυναικών, ως εκ τούτου, επιφέρει ριζική αλλαγή στις ηγεμονικές ιδεολογίες φύλου και τις αντιλήψεις των «νόμιμων» έμφυλων σχέσεων εξουσίας.

---

⁷ Γίνεται αναφορά στην έκθεση της φωτογράφου και ακτιβίστριας B. Stanton στη Νέα Υόρκη το 2015.

Παρά το γεγονός ότι σε ορισμένα επίπεδα έχει λάβει χώρα μια σημαντική αλλαγή, η πολιτιστική αυτή αλλαγή δεν έχει γίνει δεκτή εύκολα και εξακολουθούν να υπάρχουν και να ανασυγκροτούνται ενεργές αντιστάσεις μέσα από την άνοδο και τις συμμαχίες του πολιτικού συντηρητισμού, του θρησκευτικού φονταμενταλισμού και του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού (βλ. την άνοδο ακροδεξιών δυνάμεων στην Ευρώπη, καθώς και το «φαινόμενο Τράμπ» με τη σεξιστική και ρατσιστική ρητορεία και ατζέντα).

Η συνδυασμένη επίδραση του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού και των κατακτήσεων του φεμινιστικού/γυναικείου κινήματος, δημιουργεί μια πολύ ασταθή κατάσταση για πολλούς άνδρες, οι οποίοι αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο τους εαυτούς τους ως θύματα και γίνονται θετικοί αποδέκτες της σεξιστικής ρητορείας. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η προσωπική ασφάλεια των γυναικών τίθεται για άλλη μια φορά σε κίνδυνο.

Η διαχείριση της έμφυλης βίας στους προσφυγικούς πληθυσμούς δε μπορεί παρά να συμπεριλάβει μια σειρά εμπόδια που συνδέονται και απορρέουν από έναν διάχυτο πολιτισμικό σχετικισμό, ο οποίος οδηγεί σε ευρέως εδραιωμένες απόψεις σχετικά με την ανωτερότητα του δυτικού πολιτισμού και που πηγάζει από την οριενταλιστική ανάγνωση των υποκειμένων και των συμβόλων που τους ταυτοποιούν (Said, 1996). Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μουσουλμανική μαντίλα – ένα κατεχοχόν έμφυλο στερεότυπο - που «έρχεται να κατοχυρώσει στο δυτικό φαντασιακό την εικόνα της ετερότητας, (της θρησκευτικής, πολιτισμικής και έμφυλα σωματοποιημένης ετερότητας), οχυρώνοντας δηλαδή το σύνορο μεταξύ του εαυτού και του άλλου. Η μαντίλα, σε ένα δυτικό, χριστιανικό ή εκκοσμικευμένο πλαίσιο, αποτελεί ένα κοινότυπο χαρακτηρισμό για τη μουσουλμανική κοινωνία, σε σημείο που φτάνει να ταυτοποιείται με την εικόνα της γυναίκας στις αραβικές χώρες» (Fanon, 2008, στο: Αβραμοπούλου, 2016). Οι στρατηγικές διαχείρισης αυτής της ταυτότητας έχουν οδηγήσει, για παράδειγμα, στο κίνημα της νέας μαντηλοφορίας ως πρακτικής αντίστασης στον ετεροκαθορισμό (Αβραμοπούλου, 2016).

Μια φυλετικά και έμφυλα ευαίσθητη προσέγγιση στη διαχείριση της έμφυλης βίας, είναι βασική προϋπόθεση για την αποφυγή αναπαραγωγής των πλέον διαδεδομένων πολιτισμικών στερεοτύπων, τα οποία παράγουν υλικά και πολιτικά αποτελέσματα τέτοια, που, εν προκειμένω, μπορεί να οδηγήσουν σε ελλιπή υποστήριξη εκ μέρους θεσμικών και μη Φορέων και, εν τέλει, παραβίαση των δικαιωμάτων των επιβιωσασών.

1.4 Ο ρόλος και η κινητοποίηση του φεμινιστικού κινήματος

Αποσπασματικά κατ' αρχήν, αλλά όλο και περισσότερο μέσω της έκφρασης αλληλεγγύης, έχει υπάρξει κάποιας μορφής φεμινιστική ακτιβιστική απόκριση, η οποία τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα επιχειρεί να ανοίξει το όλο θέμα στη δημόσια και φεμινιστική ατζέντα και κινηματική δράση. Όπως, χαρακτηριστικά, αναφέρει σε ένα άρθρο της η αγγλίδα φεμινίστρια-ακτιβίστρια Η. Pankhurst στον Guardian: *«Η παρούσα προσφυγική κρίση παρουσιάζει συγκεκριμένες απειλές και προκλήσεις για τα εκατομμύρια των γυναικών που είναι πρόσφυγες και, σύμφωνα με την φεμινιστική προσέγγιση, η επίλυσή του εξαρτάται από την αλληλεγγύη. Όταν η κατάσταση μιας γυναίκας είναι τόσο απελπιστική, που αναγκάζεται να συμμετάσχει σε «σεξ επιβίωσης» για να εξασφαλίσει ένα αρσενικό προσάτη για το ταξίδι της, αυτό είναι ένα φεμινιστικό ζήτημα. Όταν μια γυναίκα αναγκάζεται να βαδίζει με κόπο για εκατοντάδες μίλια με τα πόδια σε προχωρημένη εγκυμοσύνη και με υποσιτισμένα παιδιά στην αγκαλιά της, αυτό είναι ένα φεμινιστικό ζήτημα. Όταν νεαρά κορίτσια παντρεύονται σε τόσο μικρή ηλικία, επειδή θεωρείται ως η μεγαλύτερη πιθανότητα επιβίωσής τους, όταν οι γυναίκες αποβάλλουν το έμβρυο στο δρόμο σε μια άγνωστη χώρα, όταν*

οι μητέρες αναγκάζονται να στείλουν τα παιδιά τους ασυνόδευτα στις λέμβους στο σκοτάδι, χωρίς να ξέρουν αν θα τα δουν ποτέ ξανά, όλα αυτά συνιστούν νέες προκλήσεις και έντονα, επείγοντα, και καθοριστικά φεμινιστικά ζητήματα. Και, ως φεμινίστριες, πρέπει να δράσουμε»(Pankhurst, 2016).

1.5 Η τοπολογία των καταυλισμών (camps)

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και έρευνες, οι οποίες επιχειρούν να καταγράψουν και να μελετήσουν το «αρχιπέλαγο των καταυλισμών» – περιλαμβάνοντας χώρους συγκέντρωσης, κράτησης, τρανσιτ, ταυτοποίησης, προσφύγων, στρατιωτικά και εκπαιδευτικά camps – μέσα από ένα γεωγραφικό αναστοχασμό πάνω στη έννοια του camp, ως σύγχρονου θεσμού και μιας χωρο-βιοπολιτικής τεχνολογίας για τη διαχείριση της κηδεμονίας και της φροντίδας που χαρακτηρίζει πολλά αυταρχικά καθεστώτα και πολλές σύγχρονες δημοκρατίες. Τα camps ιδωμένα ως χωρητικότητες, η κανονικοποίηση των γεωγραφιών των camps και οι συναρτώμενες βιοπολιτικές (Minca, 2015,74 - 83) παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ειδικά όσον αφορά διαρκώς αυξανόμενες εδραιώσεις γύρω από το camp και τη σκέψη με όρους camp (camp thinking).

Ας σημειωθεί ότι η εμπειρία της καθημερινής επαφής μας ως ερευνητική ομάδα με ένα από τα camps, επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό την παραπάνω επισήμανση. Επιπλέον, δίνει τροφή για σκέψη αναφορικά με τη ρευστότητα όλων των μεγεθών, ήτοι του πληθυσμού, της ρευστής ως προς τα όρια σφαίρας του «ιδιωτικού» και κοινόχρηστου χώρου και χρήσεων, τις οροθετήσεις (χώρος γυναικών, χώρος παιδιών, χώρος γιατρών κοκ) και την συνεπακόλουθη συμβολική και πραγματική διεκδίκηση τοπο-θέτησης μεταξύ των προσφύγων, της διοίκησης, των οργανώσεων και των εργαζόμενων κοκ.

Παράλληλα, αναδεικνύει τους περιορισμούς – πραγματικούς ή φαντασιακούς – υπέρβασης των ορίων και οροθέτησης του έξω με το μέσα, της μετα-κίνησης ανάμεσα σε αυτές τις δύο θέσεις και τις διαδικασίες που οδηγούν σε μια αναγκαστική εσωστρεφή δράση με περιορισμένη τη δυνατότητα να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν προγράμματα για «την-μετά- τα- camps εποχή». Η ολοένα αυξανόμενη εγκατάσταση των προσφύγων στα αστικά κέντρα και σε άτυπες δομές, δημιουργεί μια δυναμική εξωστρέφειας των κοινοτήτων και επιβάλλει την οργανική σύνδεσή τους με παρεμβάσεις και δράσεις με στόχο την (σταδιακή) ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία.

1.6 Βιβλιογραφική επισκόπηση - Η διαχείριση της Έμφυλης βίας σε συνθήκες εκτοπισμού και ανθρωπιστικής κρίσης

Η παγκόσμια οργάνωση Υγείας (WHO) υπολογίζει ότι 35% των γυναικών βιώνουν κάποια μορφή φυσικής ή /και σεξουαλικής βίας σε κάποιο σημείο της ζωής τους. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο στους προσφυγικούς πληθυσμούς, όπου οι γυναίκες και τα κορίτσια βρίσκονται εκτεθειμένες σε αυξημένο κίνδυνο έμφυλης βίας. Παράγοντες που έχουν αναφερθεί είναι, μεταξύ άλλων, απόλυτη φτώχεια, απώλεια πρόσβασης σε τροφή και νερό, ασφαλή στέγη, περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες, έλλειψη ασφάλειας και διάσπαση της οικογένειας και της κοινότητας μεταξύ των πληθυσμών που πλήττονται από συγκρούσεις, μπορεί να αυξήσει την ευπάθεια σε ευκαιριακή άσκηση βίας, καθώς και την ενδο-οικογενειακή βία. **Μία στις πέντε γυναίκες πρόσφυγες ή στα εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα (IDP) εκτιμάται ότι θα βιώσουν σεξουαλική βία** στη διάρκεια της ζωής τους. Ωστόσο, ακόμη και αυτό το υψηλό ποσοστό μπορεί να είναι υποτιμημένο, λόγω της σημαντικής υπο-αναφοράς των περιστατικών έμφυλης βίας. Θέμα το οποίο θα συζητήσουμε παρακάτω αναφορικά με την ελληνική πραγματικότητα.

Ο ανθρωπιστικός τομέας ανταποκρίθηκε άμεσα στο θέμα της βίας με βάση το φύλο (Gender based violence) μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής, τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων και υπηρεσιών προς την κοινότητα. Διεθνείς οργανισμοί και εμπειρογνώμονες έχουν παραγάγει ένα πλούσιο υλικό, που περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές ως προς την ανάπτυξη μιας ελάχιστης δέσμης υπηρεσιών για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στο πλαίσιο ανθρωπιστικής κρίσης, καθώς και ειδικές ρυθμίσεις για την υποστήριξη ενός διατομεακού προγραμματισμού και απόκρισης για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει πρόσφατη μελέτη (Tappis, Freeman, Glass & Doocy, 2016), η οποία παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των επιστημονικών δημοσιεύσεων που σχετίζονται με την πρόληψη της έμφυλης βίας σε πληθυσμούς προσφύγων και η οποία συγκρίνει τη διαθεσιμότητα στοιχείων για τους διάφορους τύπους δράσεων πρόληψης της έμφυλης βίας που συνιστώνται από την παγκόσμια ανθρωπιστική κοινότητα. Ενώ προηγούμενες αξιολογήσεις που αφορούν τους προσφυγικούς πληθυσμούς έχουν επικεντρωθεί στην άσκηση σεξουαλικής βίας στο πλαίσιο πολεμικών συγκρούσεων, η μελέτη αυτή επεκτείνει το στόχο επισκόπησης της βιβλιογραφίας σε μια σειρά κρίσιμες παραμέτρους όπως: τις αλλαγές στα κοινωνικο-πολιτισμικά πρότυπα, τις υποστηρικτικές δομές ανασυγκρότησης της οικογένειας και της κοινότητας, τη βελτίωση των συστημάτων λογοδοσίας, το σχεδιασμό αποτελεσματικών υπηρεσιών και υποδομών, την εργασία με τυπικά και παραδοσιακά νομικά συστήματα, την παρακολούθηση και την τεκμηρίωση περιστατικών έμφυλης βίας ή/και τη συμμετοχή ανδρών και αγοριών στην πρόληψη της έμφυλης βίας και το επίπεδο απόκρισης στα θέματα εγκατάστασης των προσφυγικών πληθυσμών.

Ένα από τα βασικά ευρήματα της εν λόγω μελέτης είναι ότι υπάρχει μεγάλο κενό στη διερεύνηση και τεκμηρίωση αποτελεσματικών στρατηγικών πρόληψης της έμφυλης βίας στις προσφυγικές κοινότητες ή ότι οι αξιολογήσεις των προγραμμάτων αυτών σπάνια περιλαμβάνονται σε έγκριτη επιστημονική βιβλιογραφία⁸. Σε κάθε περίπτωση, η έλλειψη έγκριτων στοιχείων περιορίζει τη δυνατότητα να αντλούμε νέα γνώση από την εμπειρία εφαρμογής προηγούμενων προγραμμάτων ή παρεμβάσεων. Κοινώς συμφωνηθέντα πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές για την αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόληψης της έμφυλης βίας και η δημοσίευση των αξιολογήσεων που έχουν πραγματοποιηθεί με τη χρήση αυτών των κατευθυντήριων γραμμών, θα μπορούσε να βοηθήσει όλους τους εμπλεκόμενους με την ανθρωπιστική βοήθεια εταίρους, στη δημιουργία και τη διάδοση μιας βάσης στοιχείων αναφορικά με παρεμβάσεις, προγράμματα και στρατηγικές αποτελεσματικής πρόληψης της έμφυλης βίας και μπορεί και πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για την παγκόσμια ανθρωπιστική κοινότητα.

Το κενό τεκμηρίωσης και στοιχείων αξιολόγησης των παρεμβάσεων, οφείλεται αφενός στις προκλήσεις που θέτει ένα τέτοιο αντικείμενο διερεύνησης, αλλά και στις δυσκολίες εφαρμογής αξιολόγησης επιπτώσεων σε ανθρωπιστικές /προσφυγικές δομές. Για παράδειγμα, περιορισμοί τίθενται από τη χρονική διάρκεια των προγραμμάτων που, σε συνάρτηση με τη χρηματοδότηση εκ μέρους των χορηγών, συχνά περιορίζει ασφυκτικά τη διάρκεια τους εις βάρος της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεμβάσεων.

Επιπλέον, τα θέματα της ασφάλειας και του απαιτούμενου υλικοτεχνικού εξοπλισμού και της οργάνωσης για την εκπόνηση τέτοιων αξιολογήσεων, δημιουργούν δυσκολίες υλοποίησης στο πλαίσιο των

---

⁸ Σχολιάστηκαν και μελετήθηκαν 319 συναφή άρθρα από ένα σύνολο 618 δημοσιευμένων μεταξύ των ετών 2006-2015.

δομών διαμονής προσφύγων. Επιπρόσθετα, περιορισμοί παρουσιάζονται ως προς τη διαθεσιμότητα του προσωπικού, την απαιτούμενη κατάρτιση και την εμπειρία, τη χρηματοδότηση. Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται η αξιολόγηση της αποτελεσματικής δέσμευσης των ανδρών, της εκπαίδευσης, και των στρατηγικών για την οικονομική ενδυνάμωση των προσφυγικών πληθυσμών ως μέσων πρόληψης της έμφυλης βίας. Οι αξιολογήσεις των προγραμμάτων και παρεμβάσεων πρόληψης της έμφυλης βίας σε μη προσφυγικούς πληθυσμούς δε μπορούν να γενικευθούν και να αφορούν σε προσφυγικούς πληθυσμούς, όπου τα δεδομένα και οι συνθήκες που διαμορφώνουν τη διακινδύνευση άσκησης της έμφυλης βίας μπορεί να είναι διαφορετικά.

Τα ευρήματα κλειδιά αφορούν στα εξής επιμέρους πεδία:

(1) Μετατροπή των κοινωνικο-πολιτισμικών κανόνων με έμφαση στην ενδυνάμωση γυναικών και κοριτσιών

Διαπιστώνεται ένα μεγάλο κενό ως προς την προσπάθεια μετατροπής των έμφυλων κατανοήσεων ή παρεμβάσεων, με στόχο να απευθυνθούν στις κοινωνικο-πολιτισμικές νόρμες, που είναι κυρίαρχες ανάμεσα σε προσφυγικούς πληθυσμούς. Λίγες μελέτες έχουν επικεντρώσει στην κατανόηση και αξιολόγηση παρεμβάσεων σε θέματα φύλου, κυρίως αυτών που αφορούν την κατανόηση της έννοιας της αρρενωπότητας (masculinity) ως παράγοντα της έμφυλης βίας. Για παράδειγμα, μελέτη βασισμένη στην κοινότητα στο Νότιο Σουδάν κατέγραψε ότι από κοινού άνδρες και γυναίκες συμφωνούν ότι ο σύζυγος έχει το δικαίωμα να ζητά σεξ από τη γυναίκα του, ότι οι άνδρες χρειάζονται περισσότερο το σεξ από ότι οι γυναίκες, ότι είναι σημαντικότερο να εκπαιδεύονται τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια κλπ. Πρόκειται για αντιλήψεις, οι οποίες παρέχουν πολύτιμο υλικό για την υλοποίηση προγραμμάτων πρόληψης της έμφυλης βίας που να απευθύνεται σε άνδρες και γυναίκες.

Η αξιολόγηση ενός project, το οποίο ασχολήθηκε με τη δημιουργία πολυετούς συμμετοχικού βίντεο με στόχο τη μείωση της έμφυλης βίας, υπήρξε θετική ως προς το ότι η παρέμβαση οδήγησε σε αυξημένη ευαισθητοποίηση για τα θέματα των δικαιωμάτων των γυναικών και την ισότητα των φύλων, καθώς και την απομείωση της κουλτούρας της σιωπής, καθώς και ότι ενδυνάμωσε τις επιζήσασες στο να αναζητούν φροντίδα υγείας και νομικές υπηρεσίες.

(2) Δημιουργία συνθηκών βελτίωσης των συστημάτων λογοδοσίας

Μικρός είναι και ο αριθμός εργασιών που αναφέρονται στη λογοδοσία⁹ δράσεων και παρεμβάσεων σε προσφυγικούς πληθυσμούς, χωρίς ωστόσο ούτε αυτές να περιλαμβάνουν την πρόληψη της έμφυλης βίας. Σε μία μελέτη συμπεριλαμβάνεται η διερεύνηση των απόψεων των ίδιων των προσφύγων ως προς τα συστήματα και τη λογοδοσία των θυτών σε ένα προσφυγικό καταυλισμό στην Ρουάντα, όπου ακόμη και όταν υπήρχαν συστήματα παρακολούθησης και υπηρεσίες απόκρισης, οι κυρίαρχες κοινωνικές νόρμες και οι δυναμικές εξουσίας εντός της προσφυγικής κοινότητας αποθάρρυναν τις γυναίκες να τις προσεγγίσουν. Στη βάση αυτής της εμπειρίας και για πιο αποτελεσματική βελτίωση των συστημάτων λογοδοσίας, προτείνονται τα συνεργατικά προγράμματα, στα οποία συμμετέχουν οι υπεύθυνοι των δομών, τα στελέχη των ΜΚΟ και οι διαμένοντες στην από κοινού επίλυση προβλημάτων και τις πολιτισμικά δέουσες αποκρίσεις στην παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

---

⁹ Η λογοδοσία/απόδοση ευθυνών είναι μετάφραση του όρου accountability που στο συγκεκριμένο πλαίσιο αναφέρεται στη διαδικασία απονομής ευθυνών στους θύτες της έμφυλης βίας.

(3) Σχεδιασμός αποτελεσματικών υπηρεσιών και υποδομών/διευκολύνσεων

Άλλες μελέτες αναφέρονται στα κενά στην παροχή υπηρεσιών αναπαραγωγικής υγείας και στην μη τήρηση των διεθνών οδηγιών και προτύπων απόκρισης στην έμφυλη βία, την περιορισμένη ενημέρωση για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και διατυπώνουν προτάσεις για εκπαιδευτικές καμπάνιες, που θα βοηθήσουν τις κοινότητες για περισσότερη κλινική φροντίδα της υγείας τους, ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες. Μια πολλαπλών παρεμβάσεων και με την εμπλοκή της κοινότητας στρατηγική προσέγγιση, σύμφωνα με τους συγγραφείς, εγγυάται θετικά αποτελέσματα για τις επιβιώσασες έμφυλης βίας. Συνοψίζοντας, ο αυξημένος κίνδυνος έμφυλης βίας σχετίζεται με την απουσία προστασίας, τον κοινωνικό στιγματισμό και τα αντίποινα εκ μέρους των θυτών, επομένως υπάρχει τεκμηριωμένη ανάγκη να οικοδομηθούν οι παρεμβάσεις και να συμπεριλάβουν την τοπική ικανότητα απόκρισης (local response capacity), αποφεύγοντας τον κίνδυνο και τον επανα-τραυματισμό των επιβιωσασών έμφυλης βίας.

Τέσσερις είναι οι πιο σημαντικοί μηχανισμοί ενίσχυσης της ικανότητας απόκρισης στην έμφυλη βία σε επίπεδο τοπικής κοινότητας: α) αύξηση των πιθανοτήτων εντοπισμού των θυτών, β) οικοδόμηση της εμπλοκής της κοινότητας, γ) διασφάλιση ότι τα μέλη της κοινότητας είναι ενήμερα για τη διαθέσιμη βοήθεια, και δ) ασφαλή και ανώνυμα συστήματα αναφοράς και αιτήματος για βοήθεια.

(4) Τα τυπικά και παραδοσιακά νομικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης

Ένα μόνο άρθρο πραγματεύεται τις στάσεις της κοινότητας απέναντι στις τυπικές μορφές νομικής δράσης για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και παρέχει πρόσθετα παραδείγματα για να τονίσει την πολυπλοκότητα της λογοδοσίας. Οι ερωτώμενοι/ες συμφώνησαν ότι οι θύτες θα έπρεπε να τιμωρούνται και οι επιβιώσασες να αποζημιώνονται, ενώ μια μεγάλη πλειονότητα έβλεπε θετικά τη χρήση της νομοθεσίας για την απονομή δικαιοσύνης και ότι οι επιβιώσασες θα έπρεπε να «εξαναγκάζονται» να χρησιμοποιήσουν συστήματα διαμεσολάβησης της κοινότητας που, προφανώς, βασίζονται και στο εθιμικό δίκαιο, αμφισβητώντας, ωστόσο, εάν θα μπορούσε να εξασφαλιστεί με τον τρόπο αυτό κατάλληλη τιμωρία για τους θύτες ή αποζημίωση για τις επιβιώσασες.

Θα μπορούσε να προσθέσει κανείς εδώ ότι αναδύεται μια διαμάχη μεταξύ των διαφορετικών συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, καθιστώντας το θέμα της διαχείρισης της έμφυλης βίας διακύβευμα για τη διατήρηση και αναπαραγωγή της πολιτισμικής ενότητας της προσφυγικής κοινότητας, η οποία ωστόσο, εφόσον γίνει σεβαστή με απόλυτο τρόπο, κινδυνεύει να δημιουργήσει όρους υποχώρησης της δικαιωματικής προσέγγισης, εφόσον τα όρια αυτά είναι εύθραυστα και οπωσδήποτε σε διαρκή (επανα)διαπραγμάτευση.

(5) Αξιολόγηση, παρακολούθηση και τεκμηρίωση της έμφυλης βίας

Οι νέες οδηγίες για παρεμβάσεις αντιμετώπισης της έμφυλης βίας σε συνθήκες ανθρωπιστικής κρίσης, που εκδόθηκαν το 2015 από το IASC, δεν έχουν ακόμη αξιολογηθεί για να μας δώσουν πολύτιμη γνώση και εμπειρία. Στην Ελλάδα, αρκετές οργανώσεις αξιοποιούν τις οδηγίες αυτές είτε συνολικά, είτε αποσπασματικά, ωστόσο δεν έχει υπάρξει κάποια πιο συστηματική ενσωμάτωσή τους στον τρόπο δουλειάς τους.

Σε άλλο άρθρο της ίδιας μελέτης, προσδιορίζονται τα εμπόδια για την υλοποίηση έρευνας για την έμφυλη βία βασισμένης στη συμμετοχή του ίδιου του προσφυγικού πληθυσμού, περιλαμβανομένων των πολιτικών επιπτώσεων από την προσοχή που θα λάβει το θέμα για την ύπαρξη σεξουαλικής βίας και των

πιθανών κινδύνων για ερευνητές/τριες και συμμετέχοντες/ουσες, ειδικά σε περιπτώσεις συγκρούσεων. Άλλο πάλι άρθρο δίνει έμφαση στην ανάγκη ανωνυμοποίησης των συστημάτων αναφοράς και βοήθειας, αλλιώς πολλά περιστατικά θα παραμένουν κρυφά.

Το θέμα αυτό και στο πλαίσιο της πρακτικής που υιοθετείται στην Ελλάδα, σύμφωνα και με τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για του Πρόσφυγες, είναι αρκετά αμφιλεγόμενο. Η επώνυμη υπογραφή εντύπου συναίνεσης (consent form) να διακινηθούν στοιχεία, προκειμένου να παραπεμφθεί η γυναίκα πρόσφυγας προς οποιαδήποτε υπηρεσία, είναι επιβεβλημένη για τη διασφάλιση των προσωπικών δεδομένων και της προσωπικής ευθύνης των επαγγελματιών του πεδίου. Από την άλλη, είναι διαπιστωμένο ότι η υπογραφή ενός εντύπου συναίνεσης δημιουργεί αρκετές φορές σημαντικούς διαταγμούς έως και απόρριψη εκ μέρους των γυναικών για ευνόητους λόγους. Να προστεθεί επίσης ότι οι συνθήκες διαμονής στις δομές φιλοξενίας εν γένει και στην Ελλάδα ειδικότερα, περιορίζουν αρκετά την εξασφάλιση εμπιστευτικότητας και απόρρητου των επωφελούμενων, γεγονός που συμβάλλει στην αποσιώπηση των περιστατικών και την μη αναφορά εκ μέρους των γυναικών.

(6) Εμπλέκοντας άνδρες και αγόρια στην πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας

Μια περιορισμένη, αλλά διαρκώς αυξανόμενη βιβλιογραφία επικεντρώνεται στη συμμετοχή ανδρών και αγοριών στην πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας. Αξιολογήσεις της επίπτωσης (impact) και των διαδικασιών προγραμμάτων που χρησιμοποιούν την εκπαίδευση μέσα από συμμετοχικές ομάδες για την αλλαγή των κοινωνικών κανόνων που συνδέονται με τη βία, έχουν θετικά αποτελέσματα. Άλλα προγράμματα χρησιμοποιούν μεικτές ομάδες ανδρών και γυναικών επίσης με κάποια επιτυχία.

Δράσεις όπως η Μικρο-χρηματοδότηση (microfinance), η εκπαίδευση και οι καμπάνιες ενημέρωσης με την ενεργό συμμετοχή της κοινότητας, μπορεί εύκολα να συνδυαστούν με δράσεις οικονομικής ενδυνάμωσης των προσφυγισσών, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμοι πόροι. Η υλοποίηση παράλληλων προγραμμάτων για ενδυνάμωση και οικονομική ενίσχυση των ανδρών, θα αποτρέψει την εκ νέου απειλή της αυτό-εικόνας τους ως μοναδικού κουβαλητή (breadwinner) της οικογένειας και την αποστέρηση μιας τέτοιας ενδυναμωτικής ταυτότητας. Οπότε, κατάλληλη εκπαίδευση με στελέχη του κράτους και των ΜΚΟ μπορεί να φέρει καλά αποτελέσματα.

Τα προγράμματα που προωθούν την ισότητα στις σχέσεις ανδρών και γυναικών με την εμπλοκή των ανδρών σε συζητήσεις σχετικά με το φύλο και την αρρενωπότητα με σαφείς και επίμονες προσπάθειες να αλλάξουν οι έμφυλες κανονικότητες, μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικές στην αλλαγή συμπεριφοράς από τις παρεμβάσεις εκείνες που εστιάζουν στενά και απλώς αναγνωρίζουν τις νόρμες και τους ρόλους των φύλων.

Άλλη μελέτη ερευνά τις αποκλίσεις μεταξύ των κυρίαρχων προτύπων της αρρενωπότητας και των πραγματικών δεδομένων της ζωής των γυναικών και διατυπώνεται κριτική ως προς το γεγονός ότι τα περισσότερα προγράμματα και οι παρεμβάσεις εστιάζουν αποκλειστικά στις γυναίκες και συνδέουν άμεσα την αίσθηση αποτυχίας και των νοσηρών διεξόδων επιβεβαίωσης της αρρενωπότητας, με την απουσία παραγωγικότητας και την έμφυλη βία. Κατά συνέπεια, προτείνονται προγράμματα τα οποία να παρέχουν στους άνδρες γνώση, δεξιότητες, μεντορικ και αμοιβαία υποστήριξη για να οικοδομήσουν μια θετική μη βίαιη εκδοχή της αρρενωπότητας τους.

Ένα άλλο μοντέλο πρόκλησης/αμφισβήτησης των βαθειά ριζωμένων έμφυλων κανονικοτήτων των ανδρών –βασική αιτία ενδοοικογενειακής βίας– περιλαμβάνει οριζόντιες σχέσεις μεταξύ διευκολυντών/ριών (facilitators) και συμμετεχόντων, προσεγγίσεις αμοιβαίας μάθησης σε ομαδικές

εκπαιδεύσεις, σε συνδυασμό με εθελοντικές ατομικές συνεδρίες και εμπλοκή της οικογένειας μέσω επισκέψεων κοινωνικών λειτουργών, προκειμένου για μια ολοκληρωμένη παρέμβαση.

Σε άλλη έρευνα που διεξήχθη σε προσφυγικούς καταυλισμούς¹⁰, με σκοπό να αξιολογηθεί η ανταπόκριση της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες στην έμφυλη βία, παρατηρήθηκε ότι, μη έχοντας πάντα εμπλέξει με επιτυχία τις προσφυγικές κοινότητες σε αυτές τις δράσεις, ενείχε τον κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την υγεία και την προστασία των γυναικών. Στην έρευνα δίνεται φωνή και λόγος στους ίδιους τους πρόσφυγες/ισσες και δίνεται έμφαση στο πώς οι ίδιοι/ίδιες βλέπουν και αξιολογούν τις παρεμβάσεις της Ύπατης και των εταίρων τους ΜΚΟ που υλοποιούν δράσεις τους (implementing partners).

Οι πρόσφυγες μίλησαν για μια «ιεραρχία των αποκρίσεων» στην έμφυλη βία, με μόνο τα πολύ σοβαρά και επίμονα περιστατικά να φτάνουν στην Ύπατη Αρμοστεία και τους εταίρους της. Ορισμένοι άνδρες πρόσφυγες περιέγραψαν τη δυσπιστία τους στην απόκριση των εταίρων Φορέων, γιατί πιστεύουν ότι υποστηρίζουν τις γυναίκες και προτεραιοποιούν την προστασία των γυναικών με κάθε κόστος, ακόμη και αν αυτό σημαίνει την απόσπασή τους από την οικογένεια. Ενώ η απόκριση της κοινότητας μπορεί να είναι συχνά και κατάλληλη και βοηθητική, τα ευρήματα της εν λόγω έρευνας αποδεικνύουν ότι, τουλάχιστον στον συγκεκριμένο καταυλισμό, δεν καταλήγουν αναγκαστικά στην προστασία των γυναικών. Ακόμα, οι γυναίκες ανέφεραν ότι είναι διστακτικές στο να αναφέρουν τις περιπτώσεις τους στην Ύπατη και σε άλλους φορείς. Μια πιο αποτελεσματική απόκριση για την προστασία από την Ύπατη, θα περιελάμβανε μια πιο κλειστή συνεργασία με άτομα και δομές εντός της προσφυγικής κοινότητας, προκειμένου να αναπτυχθεί μια συντονισμένη απόκριση στην έμφυλη βία.

Ομοίως, στοιχεία ποιοτικής έρευνας (Wachter κ.α., 2017) που διεξήχθη σε 3 προσφυγικούς καταυλισμούς με γυναίκες και στόχο τον εντοπισμό των παραγόντων – κλειδιά στην άσκηση έμφυλης βίας και τη διακινδύνευση των γυναικών σε εκτοπισμένους πληθυσμούς και την παροχή προστασίας, αποκάλυψαν ότι τα ζευγάρια συχνά υιοθετούσαν πατριαρχικές νόρμες, ωστόσο οι ρόλοι που απαιτείται να αναλάβουν υπό συνθήκες εκτοπισμού, έρχονταν σε σύγκρουση με αυτές τις νόρμες. Η υποαπασχόληση ή αεργία των ανδρών και η απασχόληση των γυναικών εκτός σπιτιού, αντιμετωπίζονται ως ανατροπές των στερεότυπων φύλου και δημιουργούν εντάσεις στις σχέσεις μεταξύ των συντρόφων/συζύγων. Οικονομικοί πόροι και προγράμματα που υλοποιούνται με σκοπό την ενδυνάμωση των εκτοπισμένων γυναικών, έχουν επιφέρει αρνητικές συνέπειες για την εμπρόθετη δράση των γυναικών.

Οι συνέπειες αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, μια αντίστοιχη μείωση της οικονομικής συμμετοχής και της κινητικότητας των συζύγων/συντρόφων. Η ικανότητα των γυναικών να αποκτήσουν υποστήριξη ή να εγκαταλείψουν βίαιες σχέσεις υπονομεύεται από διαπροσωπικά, κοινωνικά και δομικά εμπόδια. Για να αναπτύξουν agency και να αφήσουν βίαιες σχέσεις, πρέπει οι σχέσεις εξουσίας σε όλα τα επίπεδα από το διαπροσωπικό στο κοινωνικό να αναγνωριστούν και να αντιμετωπιστούν. Τα στοιχεία ανέδειξαν τις έμφυλες κανονικότητες και ρόλους, την αποσταθεροποίηση τους, την ουσιαστική «χρησιμοποίηση» των ανδρών, την απόσπαση των γυναικών από την οικογένεια, τους βιαστικούς δεύτερους γάμους και τους εξαναγκαστικούς γάμους ως ατομικές, οικογενειακές, κοινοτικές πρακτικές και κοινωνικές διαδικασίες που αυξάνουν τη διακινδύνευση των γυναικών στην ενδο-οικογενειακή βία σε συνθήκες εκτοπισμού και παράλληλα συνιστούν οδοδείκτες για το σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων.

---

¹⁰ Στη βορειοδυτική Κένυα, στον καταυλισμό Kakuma με τη διεξαγωγή 18 ομάδων εστιασμένης συζήτησης με 157 πρόσφυγες/ισσες διαφορετικών εθνικοτήτων όπως από το Σουδάν, τη Σομαλία, την Αιθιοπία και το Κονγκό,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τόσο τα ποιοτικά, όσο και τα ποσοτικά στοιχεία που συνθέτουν το πεδίο ανάλυσης της μελέτης. Οι όροι και οι συνθήκες που (ανα)παράγουν την ευαλωτότητα ομάδων γυναικών προσφύγων, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι μορφές της έμφυλης βίας στις συνθήκες αυτές και η παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων τους καθώς, τέλος, οι περιορισμοί και οι διαφαινόμενες δυνατότητες λύσης, όλα συνιστούν ποιοτικά δεδομένα και παραμέτρους. Από την άλλη, ο αριθμός του πληθυσμού και η γεωγραφική τους διασπορά σε επίπεδο χώρας, καθώς και το προφίλ των θεσμών και οργανώσεων που παρεμβαίνουν και, τέλος, το νομοθετικό πλαίσιο δίνουν το αδρό περίγραμμα των ποσοτικών δεδομένων του πεδίου.

2.1 Ποιοτικά δεδομένα πεδίου ανάλυσης – η ευαλωτότητα των προσφυγισσών στην έμφυλη βία

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, καθ' όλη τη διάρκεια οποιασδήποτε έκτακτης ανάγκης/ανθρωπιστικής κρίσης, πολλές μορφές έμφυλης βίας μπορεί να συμβούν. Κατά τα πρώτα στάδια - όταν οι κοινότητες καταρρέουν και οι πληθυσμοί μετακινούνται, τα συστήματα για την προστασία δε λειτουργούν πλήρως και η άσκηση σεξουαλικής βίας είναι η πιο άμεση και επικίνδυνη μορφή βίας. Τα άτομα είναι εκτεθειμένα και στην έμφυλη βία, όπως γενοκτονικός βιασμός, σεξουαλικά βασανιστήρια, ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων, εξαναγκαστικός γάμο και εξαναγκαστική πορνεία. Στις συνθήκες αυτές, γυναίκες και κορίτσια αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν όλες τις μορφές έμφυλης βίας, εξαναγκαστική εργασία (labour trafficking) και παιδική εργασία, αλλά και την υιοθέτηση στρατηγικών επιβίωσης με επιβλαβείς συνέπειες, όπως το επιβιωτικό σεξ (survival sex).

Αργότερα -σε μια πιο σταθεροποιημένη φάση και κατά τη διάρκεια της αποκατάστασης των κοινοτήτων - άλλες μορφές έμφυλης βίας αναφέρονται με αυξανόμενη συχνότητα. Αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές (ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων, εξαναγκαστικό γάμο, εγκλήματα τιμής) και ενδοοικογενειακή βία, η οποία συχνά αυξάνει μέσα στους καταυλισμούς.

Η παρατεταμένη έκθεση στη βία επηρεάζει την ψυχική υγεία γυναικών και ανδρών και την ένταξη και επανεγκατάστασή τους στη χώρα υποδοχής. Έχουν βιαίως αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, μπορεί να είναι διασωθείσες συστηματικής επιβολής σωματικής και ψυχικής βίας, όπως απειλές, βασανιστήρια, εγκλεισμός, μάρτυρες γενοκτονίας και θανάτου μελών της οικογένειας. Έχουν, επομένως, αποστερηθεί κάθε ταυτότητα που τις προσδίδει ασφάλεια και την αίσθηση του ανήκειν. Επιπλέον, και η βία την οποία έχουν υποστεί εκ μέρους των διακινητών κατά το ταξίδι τους, επιδρά στην ψυχική τους υγεία και αποτυπώνεται στην ένταξή τους.

Όλο το άμεσα εμπλεκόμενο ανθρώπινο δυναμικό – διαμορφωτές πολιτικής, επαγγελματίες και δημόσιοι λειτουργοί κ.α.– στο πεδίο της προσφυγικής κρίσης καθώς και το σύνολο των πολιτών/ισών, θα πρέπει να κατανοούν και να είναι πεισμένοι ότι η έμφυλη βία συμβαίνει με όλες τις μορφές της και ότι συνιστά ένα απειλητικό για τη ζωή θέμα προστασίας ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι συγκεκριμένων και έγκυρων τεκμηρίων (Wachter κ.α., 2017, 34).

Είναι, κατά συνέπεια, πολύ κρίσιμο θέμα το πώς γυναίκες και άνδρες δεν θα επαναβιώσουν το τραύμα από συνθήκες οι οποίες ανακαλούν το παρελθόν. Οι εμπειρίες αυτές μπορεί να είναι μια εξήγηση για την απροθυμία τους να αναζητήσουν βοήθεια από ότι εκλαμβάνουν ως (κρατική) δομή ή άτομα με

εξουσία. Και είναι αναγκαίο να αναζητηθούν μέθοδοι και εργαλεία, τα οποία να προσφέρουν ψυχική υποστήριξη με τρόπο που να διευκολύνει την ένταξη τους στην κοινωνία υποδοχής.

Οι τυπικά αναγνωρισμένες **ευάλωτες ομάδες γυναικών**, όπως οι έγκυες, νεαρές μητέρες, μονογονείς, νεαρές μόνες γυναίκες, χαρακτηρίζονται και αυτές από διαφοροποιήσεις, κυρίως αναφορικά με το νομικό καθεστώς¹¹, το αν δηλαδή και κατά πόσον αναγνωρίζεται και ασκείται το δικαίωμα για οικογενειακή επανένωση. Τα διαφοροποιημένα νομικά και θεσμικά δικαιώματα που συνδέονται και απορρέουν από την εθνική/εθνοτική ταυτότητα (π.χ. οι Σύριοι δικαιούνται μετεγκατάστασης ενώ οι Αφγανοί όχι κλπ), τον κανονιστικό χαρακτηρισμό προσφύγισσα ή μετανάστρια, την είσοδο στη χώρα πριν ή μετά τη συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας, δημιουργούν ένα πλέγμα διαφορετικών βαθμών ευαλωτότητας απέναντι στη σεξουαλική εκμετάλλευση (trafficking) και τη σεξουαλική βία (σεξουαλική παρενόχληση, βιασμός).

Επιπλέον, ευαλωτότητα διαπιστώνεται σε γυναίκες πρόσφυγες, οι οποίες έχουν υποστεί (ή αντιμετωπίζουν κίνδυνο να υποστούν) μορφές έμφυλης βίας που χαρακτηρίζονται ως **επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές** που ασκούνται στη χώρα τους, σύμφωνα με το εθιμικό δίκαιο, όπως κυρίως εξαναγκαστικό ή/και πρώιμο γάμο, καθώς και εξαναγκαστική εγκυμοσύνη ή άμβλωση που συνδέεται με την πολιτισμική προτίμηση για το φύλο των παιδιών και ακρωτηριασμό γεννητικών οργάνων.

Πρόκειται για μορφές έμφυλης βίας, η αποφυγή των οποίων, ενδέχεται να έχει οδηγήσει στη μετανάστευση, οπότε προβλέπεται διεθνής προστασία λόγω «δίωξης λόγω φύλου» και απαιτείται η νομική υποστήριξη των επιβιωσασών. Αλλιώς, ενδέχεται να αναδυθούν μέσα από το τραυματικό βίωμα, όπως αυτό διατυπώνεται στην ανάγκη ή/και το αίτημα αποκατάστασης της βλάβης μέσω ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, αλλά και νομικής βοήθειας στην περίπτωση διαζυγίου και λύσης του εξαναγκαστικού γάμου. Κρίσιμη σημασίας στις περιπτώσεις αυτές είναι η παράλληλη διασφάλιση της κηδεμονίας των παιδιών της επιζήσασας, σε αντίθεση με το εθιμικό δίκαιο που την παραχωρεί στον πατέρα και που απαιτείται να διασφαλιστεί νομικά τόσο το δικαίωμα της στην κηδεμονία των παιδιών, όσο και το δικαίωμά της στο άσυλο και την οικογενειακή επανένωση.

Σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις **είναι το ίδιο το (γυναικείο) σώμα το οποίο εργαλειοποιείται** και χρησιμοποιείται είτε από τις ίδιες «αυτοβούλως», είτε εξαναγκαστικά, ως μέσον για την επιβίωση και την εξασφάλιση διεθνούς προστασίας, στο πλαίσιο μιας ακραίας πολιτικής εγκλωβισμού τους με το κλείσιμο των συνόρων και την παραβίαση των διεθνών συμβάσεων και συμφωνιών, που περιορίζει την ελεύθερη μετακίνησή τους. Εξαναγκαστική εγκυμοσύνη, εξαναγκαστική άμβλωση, επιβιωτική πορνεία (survival sex), νεανική ανδρική πορνεία, συνιστούν τις επικρατέστερες μορφές που παίρνει αυτή η εργαλειοποίηση με σκοπό τη δημιουργία και χρησιμοποίηση της κατάστασης ευαλωτότητάς τους ως μοναδικού μέσου για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών από αυτές στις οποίες διαβιούν σε ορισμένους καταυλισμούς και τελευταία και για την μετακίνησή τους από τα νησιά στην ενδοχώρα.

2.1.1. Οι διαφοροποιημένες ανάγκες των γυναικών προσφύγων οι οποίες έχουν υποστεί έμφυλη βία

Μια άλλη διαφοροποίηση των αναγκών της ομάδας στόχου συνιστά **ο χρόνος κατά τον οποίο έχει ασκηθεί έμφυλη βία** στις επιβιώσασες, όπως, για παράδειγμα, εάν πρόκειται για μια ενεργή άσκηση βίας (περιστατικό σε κρίση) - εδώ και τώρα στις δομές φιλοξενίας- με τη μορφή της ενδοοικογενειακής βίας ή της άσκησης σεξουαλικής βίας/παρενόχλησης, οπότε και επιβάλλεται άμεση απομάκρυνση και προστασία,

¹¹ Βλ. κεφάλαιο 2.4., σελ 27.

καθώς και παροχή νομικής βοήθειας στην επιβίωσασα, καθώς και απονομή δικαιοσύνης, δηλαδή άμεσος εντοπισμός και δίωξη του θύτη. Εάν πρόκειται για έμφυλη βία που ασκήθηκε εις βάρος των γυναικών προσφύγων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού (βιασμός, σεξουαλική εκμετάλλευση /trafficking) απαιτείται ψυχολογική αποκατάσταση του τραύματος, εξασφάλιση αίσθησης ασφάλειας στην γυναίκα, κοινωνική υποστήριξη για αποφυγή εκ νέου εμπλοκής στα δίκτυα διακινητών και πρόσβαση σε όσα προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία για τα θύματα trafficking.

Ως προς την **έκταση του φαινομένου**, πέρα από την αντικειμενική δυσκολία να γίνει συστηματική συλλογή δεδομένων, εκτιμάται πως οι αρμόδιοι για διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας φορείς διαχειρίζονταν 45 περιστατικά έμφυλης βίας το μήνα κατά μέσο όρο σε πανελλαδικό επίπεδο. Τα περιστατικά αυτά αναφέρονταν κυρίως σε βιασμούς, σεξουαλική εκμετάλλευση, ενδοοικογενειακή βία και εμπορία ανθρώπων¹². Ωστόσο, γνωρίζουμε και από τη διεθνή, αλλά και από την ελληνική εμπειρία ότι η έμφυλη βία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο «αυξάνει» σε επίπεδο καταγραφής των περιστατικών όσο περισσότερες δομές και υπηρεσίες υποστήριξης των επιβιωσασών λειτουργούν και όσο περισσότερο μια κοινωνία ευαισθητοποιείται και λαμβάνει μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του.

Να προστεθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις, οι προσφύγισες αντιμετώπισαν **προβλήματα κατά την πρόσβασή τους σε δημόσιες δομές υγείας**, ειδικότερα ως προς θέματα αναπαραγωγικής υγείας, συμπεριλαμβανόμενης της κύησης και του τοκετού. Παρατηρήθηκε δε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις στις δομές προσωρινής φιλοξενίας, οι ΜΚΟ δε διέθεταν γυναικείο ιατρικό προσωπικό και αυτό λειτούργησε ως εμπόδιο για την απρόσκοπτη πρόσβασή τους σε πλήρη ιατρική φροντίδα. Από την άλλη, οι ελλείψεις των δημόσιων νοσοκομειακών μονάδων σε παροχή διερμηνείας – ειδικότερα π.χ. κατά τον τοκετό – εμπόδισαν την πλήρη επικοινωνία με το ιατρικό προσωπικό, με ενδεχόμενη επιβάρυνση της υγείας των ίδιων και των νεογέννητων παιδιών τους.

Επιπλέον, παρατηρείται **μειωμένη πρόσβαση σε νομική προστασία/υποστήριξη** έναντι των πολλαπλών εμποδίων που αντιμετωπίζουν αναφορικά με την πλοήγησή τους στις διαδικασίες ασύλου, εξαιτίας των γλωσσικών εμποδίων και της περιορισμένης πρόσβασης σε νομική πληροφόρηση, σε συνδυασμό με την αδυναμία εξισορρόπησης με τις ευθύνες φροντίδας που έχουν και που μειώνουν το χρόνο και την κινητικότητά τους. Η υποστελέχωση των υπηρεσιών εξέτασης των αιτημάτων, έχουν ως αποτέλεσμα τη μεγάλη αναμονή ειδικότερα σε ότι αφορά την οικογενειακή επανένωση, γεγονός που δημιουργεί συνθήκη διαρκούς εκκρεμότητας και ανασφάλειας, που υπονομεύει πολλαπλά την εμπιστοσύνη τους.

Ανεπαρκής προστασία και προώθηση της υγείας, της ασφάλειας και της διασφάλισης των δικαιωμάτων των γυναικών, συνιστά κεντρικό μέλημα των περισσότερων εμπλεκόμενων μερών (agents) του πεδίου στο πλαίσιο της ποιότητας των συνθηκών ζωής στις ανοικτές και κλειστές δομές, αλλά και αναφορικά με τις περιορισμένες προοπτικές μετακίνησης και εξασφάλισης ασύλου για την πλειονότητα των προσφύγων. Η προστασία και οι παρεχόμενες υπηρεσίες υπολείπονται των διεθνών προδιαγραφών (standards), όπως έχει αναφερθεί σε κείμενα εργασίας/τεκμηρίωσης και σε πρωτοβουλίες διαμεσολάβησης, με τρόπο που να αφήνει τις γυναίκες εκτεθειμένες σε κινδύνους έμφυλης βίας και αποστέρησης επαρκούς πρόσβασης σε δομές και υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας, όπως προαναφέρθηκε.

Από όλα τα παραπάνω και στη βάση της εμπειρίας του ΚΓΜΕ Διοτίμα και των περιστατικών τα οποία η ομάδα δικηγόρων και η υπηρεσία νομικής βοήθειας έχει χειριστεί, διαπιστώνεται παραβίαση μιας σειράς

¹²Βλ. «Greece-Sector Chapter for Regional Refugee and Migrant Response Plan for 2017», UNHCR.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών προσφύγων και μεταναστών, όπως το δικαίωμα στο να αποφασίζει εάν και πότε θα κάνει παιδιά, το δικαίωμα στο να αποφασίζει μόνη της για το σώμα και τη ζωή της, το δικαίωμα στην κηδεμονία (του παιδιού). Δικαίωμα στο να παντρευτεί όποιον επιθυμεί (αλλά) και να λύσει το γάμο. Δικαίωμα στο σεβασμό, που σημαίνει να μην ανέχεται οποιαδήποτε πράξη τη βλάπτει και οποιαδήποτε πράξη είναι ενάντια στην ελεύθερη βούληση και τη(ν) (εν επιγνώσει) συγκατάθεσή/συναίνεσή της, καθώς επίσης και το δικαίωμα στη ζωή, δικαίωμα στην ελευθερία, δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, δικαίωμα στην ελεύθερη κίνηση¹³. Κατά συνέπεια, η εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους με κάθε πρόσφορο τρόπο και από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς), συνιστά μέγιστη προτεραιότητα και τομέα σχεδιασμού και άσκησης άμεσων μέτρων πολιτικής.

2.1.2. Η ενδυνάμωση της ικανότητας δράσης των γυναικών προσφύγων

Για τις γυναίκες πρόσφυγες και ιδιαίτερα εκείνες οι οποίες έχουν βρεθεί να είναι αρχηγό μονογονεϊκών οικογενειών, έχουν βιώσει την αγριότητα του πολέμου και έχουν αναλάβει νέες και υπερβολικές ευθύνες για την ζωή στην εξορία ή την προσφυγιά, λίγες βρέθηκαν να έχουν τα απαιτούμενα εφόδια να αντιμετωπίσουν τέτοιες προκλήσεις ζωής.

Είναι ζωτικής σημασίας, επομένως, να αναγνωριστεί η κρισιμότητα της ενδυνάμωσης των γυναικών και η διασφάλιση ενός φυσικού, κοινωνικού και πολιτικού χώρου, που μπορεί να παρασχεθεί π.χ. μέσα από τους ασφαλείς χώρους για τις γυναίκες (women's friendly space), τα *bluedots*, ή αντίστοιχες στοχευμένες δράσεις, όπως π.χ. τα σεμινάρια/ομάδες ενδυνάμωσης που ελάχιστοι φορείς υλοποιούν στην Ελλάδα¹⁴. Γενικότερα, η προσέγγιση της ενδυνάμωσης δεν υιοθετείται σταθερά από ανθρωπιστικά σχέδια και προγράμματα και η ισότητα φύλου ως βιωματική εμπειρία ανάπτυξης, συχνά παραβλέπεται. Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για την υλοποίηση δράσεων που περιλαμβάνουν το διάλογο με τις γυναίκες σχετικά με τις ανάγκες και τις φιλοδοξίες τους και στοχεύουν στην παροχή προστασίας, την ενίσχυση της συμμετοχής και των τρόπων ανάπτυξης στρατηγικών επιβίωσης και σταδιακής ένταξής τους, μέσω μιας αμοιβαίας αλληλεπίδρασης. Είναι πολλές πλέον οι θετικές μαρτυρίες εκείνες που επιβεβαιώνουν το πόσο ενδυναμωτική είναι η δυνατότητα που τους παρέχεται στο να οικοδομήσουν ατομικές και συλλογικές στρατηγικές απόκρισης στις ίδιες τις ανάγκες τους. Είναι ένας σημαντικός τρόπος να αποκτούν αυτοπεποίθηση να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του εκτοπισμού τους στο μέσο ή μακρό χρονικό διάστημα.

Από την άλλη μεριά, διαπιστώνεται ότι η ίδια η μετανάστευση/προσφυγιά καθίσταται η συνθήκη στο πλαίσιο της οποίας επιδιώκουν την απαλλαγή από βίαιες και άνισες σχέσεις και την απελευθέρωσή τους από τον ασφυκτικό κοινωνικό έλεγχο. Για παράδειγμα, αιφνίδιος εκτοπισμός μπορεί να προσφέρει την ευκαιρία για μια γυναίκα να εγκαταλείψει έναν βίαιο /κακοποιητικό σύζυγο, να αναλάβει νέους ρόλους σπρωγμένη από την ανάγκη να στηρίξει την οικογένεια της με απρόσμενους τρόπους ή να βρει της φωνή της

¹³ Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και με μια σειρά οδηγιές της Ε.Ε., ενδεικτικά την Οδηγία 2013/32/EU αναφορικά με την διεθνή προστασία και τον ορισμό της ευαλωτότητας που βασίζεται στο φύλο, την οδηγία ρύθμισης της υποδοχής (reception directive) και ορίζει την πρόνοια για τη στέγαση και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή έμφυλης βίας και παρενόχλησης στα κέντρα στέγασης (άρθρα 18 (3) & 18 (4)), την οδηγία 2012/92/EU, η οποία υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να πληροφορούν και στηρίζουν τα θύματα ποινικών αδικημάτων που συντελούνται στο έδαφος των κρατών μελών της ΕΕ και περιλαμβάνει διαχείριση τους τραύματος και παροχή συμβουλευτικής.

¹⁴ Το ΚΓΜΕ ΔΙΟΤΙΜΑ είναι ένας από τους ελάχιστους που υλοποιεί δράσεις ενδυνάμωσης και πρόκειται να εντατικοποιήσει και διευρύνει το επόμενο διάστημα στο πλαίσιο διακρατικού ευρωπαϊκού προγράμματος Δάφνη με τίτλο «Building a safety net for migrant and refugee women» 2016-2018, σε συνεργασία με την ΓΓΙΦ και το ΚΕΘΙ.

για να διεκδικήσει και διαμεσολαβήσει να βρεθούν λύσεις για τα νέα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικογένεια και η κοινότητά της. Οι μετακινήσεις δεν αφορούν μόνο τα φυσικά/γεωγραφικά όρια, αλλά και τη διάσχιση ορίων κοινωνικών, πολιτικών, εμπειρικών/βιωματικών και φαντασιακών και να δημιουργούν νέες αυτο-κατανοήσεις, καθώς και χειραφετητικές δυνατότητες.

2.1.3. Προκλήσεις και περιορισμοί του πεδίου

Ο προσφυγικός πληθυσμός, πέρα από στατιστικά στοιχεία και αριθμούς, συνιστά τμήμα μιας **κοινωνίας σε κίνηση** και, ως εκ τούτου, διακρίνεται από διάφορα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, συγκεκριμένες συνθήκες διαβίωσης/ συνύπαρξης κ.ά.

Επί παραδείγματι, η σχετικά μικρή απεύθυνση των προσφυγισσών στις υπηρεσίες ψυχο-κοινωνικής υποστήριξης που παρέχονται στο πλαίσιο των δομών φιλοξενίας οφείλεται στο **φόβου στιγματισμού** ή/και την **απόρριψη της παραπομπής από την κοινότητα**, τις **πολλαπλές εξαρτήσεις τους** (συνθήκες διαβίωσης στις δομές, αναμονή της έκδοσης δελτίου αναγνωρισμένου πρόσφυγα/απόφασης απονομής διεθνούς προστασίας) και την **έλλειψη γνώσης των δικαιωμάτων τους** σε αρωγή και προστασία. Με άλλα λόγια, η απόκλιση μεταξύ της πραγματικής ανάγκης για υποστηρικτικές υπηρεσίες και της ενεργούς ζήτησής τους, οφείλεται σε μια σειρά κοινωνικο-πολιτισμικούς παράγοντες, που θέτουν εμπόδια και αποστερούν τις επωφελούμενες από όσα δικαιούνται και παράλληλα δυσχεραίνουν το έργο των φορέων και των επαγγελματιών. Επιπλέον, είναι γεγονός ότι η πλειονότητα των προσφυγισσών, και όχι μόνον όσων δικαιούνται μετεγκατάσταση (relocation), βρίσκεται ή θεωρεί ότι βρίσκεται, σε συνθήκη «transit» και, ως εκ τούτου, δεν επενδύει σε περαιτέρω ψυχοκοινωνική ενέργεια που απαιτείται για την επίλυση προβλημάτων, και πάνω από όλα για τη βελτίωση της ευάλωτης θέσης τους ή τη διαχείριση και αντιμετώπιση της εμπειρίας της έμφυλης βίας.

Έτσι, είναι πολλές οι μαρτυρίες από τις ίδιες τις προσφύγισες, αλλά και επαγγελματίες στο πεδίο που καταγράφουν την αναβολή της αντιμετώπισης, για παράδειγμα ενδοοικογενειακής βίας, «εδώ και τώρα» και τη μετάθεσή της στη χώρα τελικής εγκατάστασης «εκεί και τότε». Πρόκειται για μια στρατηγική επιβίωσης, στο βαθμό που οι γυναίκες αυτές (θεωρούν ότι) εξαρτώνται πολλαπλά για τη μετάβασή τους σε ασφαλή χώρα –τελικό προορισμό, από το σύζυγο-πατέρα, και, επομένως, αναγκάζονται να υπομένουν την ενδο-οικογενειακή βία, προκειμένου να εξασφαλίσουν μια ασφαλή ζωή από πόλεμο και διώξεις για τις ίδιες και τα παιδιά τους. Πρόκειται για μια διαχείριση προσδοκιών στο πλαίσιο μιας στρατηγικής επιβίωσης που, ωστόσο, τις αποστερεί από τη συγκέντρωση ενταξιακών πόρων (integrational resources) στις συνθήκες της νέας ζωής τους. Γιατί, η απαλλαγή από μια κακοποιητική και βίαιη σχέση είναι καθαυτή ενδυναμωτική και ενισχύει την ικανότητα εμπρόθετης δράσης των προσφυγισσών στην αντιμετώπιση των δύσκολων συνθηκών εκτοπισμού.

Εν ολίγοις, η συνάρθρωση των θεσμικών/νομοθετικών και πολιτισμικών πλαισίων καθορισμού των δικαιωμάτων των γυναικών προσφύγων, συνιστά ένα περίπλοκο πεδίο παρέμβασης με απαιτήσεις διαπολιτισμικών γνώσεων και δεξιοτήτων των επαγγελματιών και στελεχών των Φορέων και των υπηρεσιών, προκειμένου να είναι σε θέση να παρέχουν ολόπλευρη ασφάλεια και προστασία στις γυναίκες που το ζητούν, κάνοντας εκτίμηση κινδύνου (risk assessment) που λαμβάνει υπόψη όλα τα δεδομένα για τη συγκεκριμένη γυναίκα κάθε φορά.

2.2 Ποσοτικά δεδομένα του πεδίου ανάλυσης

Ο προσφυγικός πληθυσμός στη χώρα μας κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας (Οκτώβριος– Δεκέμβριος 2016) αριθμεί περί τους 64.000 πρόσφυγες, με μια μεγάλη γεωγραφική διασπορά στην ενδοχώρα και τα νησιά (συνολικά 53 οργανωμένες δημόσιες δομές και περί τις 8-10 κοινωνικά οργανωμένες, καθώς και χώροι φιλοξενίας, όπως αυτοί της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, των ΜΚΟ και των λοιπών κλειστών κρατικών δομών, σύμφωνα με στοιχεία των υπεύθυνων κρατικών Φορέων 21/12/2016).

Υπολογίζεται ότι ο γυναικείος προσφυγικός πληθυσμός ανέρχεται σε 25.000 περίπου ενήλικες γυναίκες και περί τις 3.000 νέες κοπέλες. Πρόκειται για έναν πληθυσμό, ο οποίος διατρέχεται από διακρίσεις εθνικές/εθνοτικές, θρησκευτικές/πολιτισμικές, προσφυγικού προφίλ/στάτους, ταξικής προέλευσης, σωματικής ακεραιότητας και συνθήκης αναπηρίας, αλλά και όρων και συνθηκών διαμονής (μεταξύ αυτών που διαμένουν σε καταυλισμούς και αυτών που θεωρούνται προσφυγικοί πληθυσμοί στον αστικό ιστό, καθώς διαμένουν σε διαμερίσματα/ξενοδοχεία σε αστικά κέντρα).

Γεγονός, επίσης, είναι ότι οι δομές προσωρινής φιλοξενίας διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους, τόσο ως προς το μέγεθος, όσο και ως προς τις βασικές συνθήκες που διαμορφώνουν τους όρους διαμονής των προσφύγων (π.χ. σκηνές ή κοντέινερ, ή σε ελάχιστες περιπτώσεις οικίσκοι). Ένα επιπλέον στοιχείο είναι ότι, ειδικότερα σε ότι αφορά στα νησιά, οι δομές φιλοξενίας έχουν σε ορισμένες περιπτώσεις υπερβεί κατά πολύ την ονομαστική τους χωρητικότητα, με χαρακτηριστική την περίπτωση της Σάμου (1.928 έναντι 850 ατόμων) και της Λέσβου (5.678 έναντι 3.500 ατόμων)¹⁵.

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η κατανομή των προσφυγικών πληθυσμών σε περιφέρειες της χώρας και ανά τύπο δομής φιλοξενίας με στοιχεία Δεκεμβρίου 2016. Έτσι, υπολογίζουμε ότι **40.242** άτομα διαμένουν σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας (camps), ενώ **21.717** άτομα κατά κύριο λόγο σε δομές του αστικού ιστού.

Πίνακας 1: Κατανομή προσφύγων ανά περιφέρεια της χώρας και τύπο δομής (12/2016)	
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	12.685
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	2.085
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	185
ΑΤΤΙΚΗ	8.867
ΝΟΤΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (ΑΝΔΡΑΒΙΔΑ)	191
ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΤΟΛ. ΑΙΓΑΙΟΥ	16.229
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ 1	40.242
ΥΝΗCR ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΟΜΕΣ	10.541
ΜΗ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΔΟΜΕΣ	2.376
ΕΚΤΟΣ ΔΟΜΩΝ (ΕΚΤΙΜΗΣΗ)	8.800
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ 2	21.717
ΛΟΙΠΕΣ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ (ΚΥΤ-ΠΡΟΚΕΚΑ)	2.127
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	64.086

¹⁵Τα στοιχεία αφορούν μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και, ως εκ τούτου, είναι ευμετάβλητα λόγω της εξαιρετικά δυναμικής της κατάστασης που διαμορφώνει νέους όρους και συνθήκες προς όλα τα μεγέθη που συγκροτούν τις δομές προσωρινής φιλοξενίας.

Η **χωροθέτηση** των δομών προσωρινής φιλοξενίας, σε πολλές περιπτώσεις μακριά από τον αστικό ιστό και χωρίς δυνατότητα πρόσβασης σε αυτόν, δημιουργεί πολλά προβλήματα, όπως **κοινωνική απομόνωση, αδυναμία εύκολης πρόσβασης σε δημόσιες υπηρεσίες** και επιπλέον επιβαρύνει πολλαπλά το έργο των Φορέων που παρεμβαίνουν με προγράμματα σε αυτές. Όπως γίνεται κατανοητό, η περιορισμένη κινητικότητα επιβαρύνει **δυσανάλογα** τις γυναίκες πρόσφυγες και ειδικότερα εκείνες που είναι μόνες μητέρες με παιδιά, έγκυες κ.λπ.

2.3 Το προφίλ των Φορέων που παρεμβαίνουν στο πεδίο

Χωρίς να συνυπολογίζουμε τις οργανώσεις/φορείς που ασχολούνται με τους (Ασυνόδευτους/ες) Ανήλικους/ες, καθώς και αυτές για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα που, ενώ εντάσσονται κάτω από το δίκτυο-«ομπρέλα» της Έμφυλης Βίας, δεν αποτελούν κομμάτι της μελέτης αυτής, οι παρακάτω φορείς έχουν κυρίαρχο/σημαντικό ρόλο στην πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στην Ελλάδα την περίοδο που διεξάγεται η μελέτη αυτή και κατατάσσονται σε:

- Διεθνείς οργανισμούς, όπως η *Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, UNFPA και UNICEF*
- Διεθνείς ΜΚΟ, όπως *Γιατροί του Κόσμου, Γιατροί Χωρίς Σύνορα, ΙΟΜ-Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, Action Aid, International Medical Corps, International Rescue Committee, Oxfam, Danish Refugee Council, Medin*
- Εθνικές ΜΚΟ, όπως *ΚΓΜΕ Διοτίμα, Lighthouse Relief, A21, Faros, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Praksis*
- Δημόσιες υπηρεσίες /φορείς, όπως *Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, Υπηρεσία Ασύλου, Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ΕΚΚΑ.*
- Αριστερές πολιτικές και φεμινιστικές συλλογικότητες. Πρόκειται για πολύ πρόσφατες πρωτοβουλίες, που επιδιώκουν τη σύνδεση των διεκδικήσεων και αγώνων για την κατάργηση της έμφυλης βίας με τα δικαιώματα και την προστασία των μεταναστριών και προσφυγισσών και προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικοπολιτικές καταγωγές μέσα στις οποίες εγγράφουν τη δράση τους.

Η παρέμβαση των Φορέων/οργανισμών ως προς το αντικείμενο παρέμβασής τους στο πεδίο, θα μπορούσε να χωριστεί σε πέντε (5) μεγάλες κατηγορίες, όπως :

- Υγεία/ιατρικές υπηρεσίες
- Δικαιοσύνη/ νομικές υπηρεσίες,
- ασφάλεια,
- ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες
- Στέγαση
- Υπεράσπιση δικαιωμάτων – διαμεσολάβηση

Παρά την προσπάθεια κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού από την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες και παρά τον μεγάλο αριθμό Φορέων στο πεδίο, παρατηρείται το φαινόμενο της **έλλειψης υπηρεσιών σε ορισμένες περιοχές/ δομές της Ελλάδας** (για παράδειγμα στη Θεσσαλία) και, ταυτόχρονα, της **επικάλυψης υπηρεσιών** σε άλλες δομές ως προς την προστασία. Οι 2 βασικές οργανώσεις (εκτός από την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες), που είναι υπεύθυνες για τη διαχείριση των

περιστατικών έμφυλης βίας είναι η IRC και η IMC (άγνωστο παραμένει ποια οργάνωση/φορέας θα μπορέσει να καλύψει το κενό που αφήνει η αποχώρηση της IMC από την Ελλάδα), ενώ διαχείριση περιστατικών έμφυλης βία για το διάστημα της μελέτης αναλαμβάνει και το ΚΓΜΕ Διοτίμα καθώς και η Action Aid.

Σημαντική παρέμβαση συνιστούν και οι εκπαιδεύσεις που απευθύνονται στα στελέχη (δημόσιων και μη) Φορέων, στο πλαίσιο ενδυνάμωσης δομών και ανάπτυξης ικανοτήτων (capacity building) από την UNFPA, καθώς και από το ΚΓΜΕ Διοτίμα και άλλες διεθνείς οργανώσεις. Η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης (καθώς πολλές φορές ο τομέας της έμφυλης βίας δεν προτεραιοποιείται), η ύπαρξη πολλών και συχνά συγκρουσιακών στρατηγικών από τους παρεμβαίνοντες φορείς και συλλογικότητες, η γραφειοκρατία (δημόσιων και μη Φορέων), η έλλειψη τεχνογνωσίας (οι διεθνείς εμπειρογνώμονες συχνά αγνοούν την τοπική πραγματικότητα, ενώ αντίστοιχα και τα τοπικά στελέχη ίσως δεν γνωρίζουν την πολυπλοκότητα των προς διαχείριση θεμάτων, αναφορικά με το πεδίο του προσφυγικού), καθώς και η συνεχής μετακίνηση στελεχών/ εργαζόμενων (είτε μεταξύ των Φορέων/ΜΚΟ είτε μεταξύ χωρών που η διεθνής ΜΚΟ έχει παρουσία), είναι μερικές από τις προκλήσεις που εντοπίζουμε στο πεδίο της έμφυλης βίας.

Ήδη, από τις αρχές του 2016, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, δημιούργησε ομάδες συντονισμού/εργασίας σε όλες τις περιοχές με μεγάλο αριθμό Φορέων/προσφύγων (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λέσβος, Ιωάννινα) με κεντρικό θέμα την έμφυλη βία. Στις ομάδες αυτές, κλήθηκαν να συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, ωστόσο ήδη από τις πρώτες συναντήσεις (οι οποίες λαμβάνουν χώρα ανά 15 ημέρες), διαφάνηκε η τεράστια δυσκολία των τοπικών ΜΚΟ (ελλείψει ανθρώπινων και οικονομικών πόρων) να ανταπεξέλθουν στην προαιρετική, αλλά σημαντική συμμετοχή τους στις συναντήσεις αυτές. Συντονιστικό ρόλο σε αυτές τις συναντήσεις έχει η Ύπατη Αρμοστεία, ενώ, σύμφωνα με τις προδιαγραφές, και οι κρατικές υπηρεσίες/φορείς θα έπρεπε να έχουν επικουρικό ρόλο στον συντονισμό, γεγονός που δεν συμβαίνει καθώς οι αρμόδιοι κρατικοί φορείς υπο-εκπροσωπούνται στην πλειονότητα των συναντήσεων.

Η προγραμματική δημιουργία συντονιστικού μηχανισμού εκ μέρους αρμόδιων οργάνων και θεσμών, όπως το ΚΕΘΙ και η ΓΠΦ έρχεται να καλύψει αυτό ακριβώς αυτό τα κενά και αναμένεται να βελτιώσει το έλλειμμα ενημέρωσης και συνεργασίας που διαπιστώθηκε ανάμεσα σε δημόσιους και Μη κυβερνητικούς εταίρους και παρουσιάζεται αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο.

2.4 Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο ασύλου /διεθνούς προστασίας¹⁶

Ευάλωτες Ομάδες, σύμφωνα με τον νόμο 3475/2016 άρ. 14 παρ. 8 Ν. ορίζονται: α) οι γυναίκες σε κύηση ή λοχεία, β) οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, γ) τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, πρόσωπα με σύνδρομο μετατραυματικής διαταραχής, ιδίως επιζήσαντες/ασες και συγγενείς θυμάτων ναυαγίων και δ)τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Η Πρόσβαση στη δικαιοσύνη είναι δικαίωμα μη καταγεγραμμένων. Τα δικαιώματα του αιτούντων/ουσών διεθνή προστασία είναι:

- Πρόσβαση στην αγορά εργασίας (εξαρτημένη/παροχή υπηρεσιών),
- Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας (άρ. 14 Π.Δ. 220/2007),
- Γάμος (μη έκδοση άδειας γάμου για κατόχους προσωρινών τίτλων διαμονής, όπως είναι οι αιτούσες/ντες),

¹⁶ Βλ. αναλυτικά Α. Σεραφείμ «Πρακτικός Οδηγός διαδικασιών απονομής διεθνούς προστασίας σε γυναίκες», ΚΓΜΕ Διοτίμα 2016 στο www.diotima.org.gr.

- Συναλλαγή με φορολογικές αρχές/ Θεώρηση γνησίου υπογραφής.

Τα δικαιώματα δικαιούχων διεθνούς προστασίας είναι η α) Εξαρτημένη εργασία, παροχή υπηρεσιών/έργου, ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα, β) Κατάρτιση/εκπαίδευση, γ) Έκδοση ταξιδιωτικού εγγράφου, δ) Οικογενειακή επανένωση με μέλη που βρίσκονται στη χώρα καταγωγής και ε) Επίδομα μονογονεϊκότητας και αναπηρίας.

Ειδικότερα, δικαίωμα στην **οικογενειακή επανένωση** προβλέπεται όταν: α) μέλη της οικογένειας έχουν υποβάλει αίτηση ασύλου σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε, β) αφορά κατ' αρχήν πυρηνική οικογένεια γ) σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνου III, η πρώτη χώρα εισόδου **εκτός εάν** δεν εγγυάται βασικά δικαιώματα αιτούντων/ουσών.

Τέλος, στο πλαίσιο της **διεθνούς προστασίας για την έμφυλη βία, προβλέπονται** διαδικαστικές εγγυήσεις για την ευαλωτότητα καθώς και, δυνητικά αλλά όχι απαραίτητα, αναγνώριση της/του επιβιώσασας ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ/ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η εν λόγω μελέτη συνιστά έρευνα τεκμηρίωσης και διατύπωσης προτάσεων (policy oriented research) ως προς το σχεδιασμό, το συντονισμό και την υλοποίηση μέτρων πολιτικής και παρεμβάσεων αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και της υποστήριξης της θέσης ευάλωτων ομάδων γυναικών προσφύγων. Στην πρωτογενή έρευνα έμφαση δόθηκε στη διερεύνηση και αποτύπωση των δυναμικών μεταξύ των δρώντων και της αποτελεσματικότητας των άμεσων παρεμβάσεων στο ίδιο το πεδίο ανάλυσης (τις δομές φιλοξενίας/camps), κυρίως εκ μέρους των διεθνών και εθνικών ΜΚΟ (agents) και εν μέρει των εθνικών/δημόσιων Φορέων, προκειμένου να διαπιστωθούν τα κενά και οι ελλείψεις και να χαραχτούν με τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα οι απαιτούμενες δημόσιες πολιτικές και παρεμβάσεις.

Η συλλογή και καταγραφή των στοιχείων προέκυψε από την εφαρμογή ενός συνδυασμού ερευνητικών μεθόδων – ποσοτικών και ποιοτικών – καθώς και από πληροφορίες από την καθημερινή σχεδόν επαφή των μελών της ομάδας έρευνας με το ίδιο το πεδίο. Τα αποτελέσματα της συμμετοχικής παρατήρησης της δυναμικής του υπό διερεύνηση πεδίου, της καθημερινής αλληλεπίδρασης με την ομάδα-στόχο και της αναστοχαστικής ανάλυσης για την μεγαλύτερη κατανόηση και επεξεργασία της κοινωνικό-πολιτικής θέσης των γυναικών αυτών σε συνθήκες προσφυγιάς, αποτελούν συμπληρωματικά μεθοδολογικά εργαλεία που αξιοποιήθηκαν για το σκοπό της έρευνας. Επιπροσθέτως, μέσω της:

- Α) συμμετοχής των μελών της ομάδας σε συντονιστικά θεματικά όργανα και κατά συνέπεια πρόσβασης στα πρακτικά συναντήσεων και σε άλλα σημαντικά κείμενα¹⁷ με αξιόλογο περιεχόμενο σχετικά με την στρατηγική των Φορέων και τα κενά στο πεδίο, όπως της ομάδας εργασίας για την έμφυλη βία της Ύπατης Αρμοστείας (SGBV Working Group), της ομάδας για την προστασία (Protection Working Group), καθώς και της ομάδας για τη νομική βοήθεια (Legal Aid Working Group).
- Β) παρουσίασης και συμμετοχής σε στρογγυλά τραπέζια και εξειδικευμένες ομάδες εργασίας (taskforce) για το συντονισμό υπηρεσιών που αφορά τον πληθυσμό που διαβιεί στον αστικό ιστό και γύρω από την πλατεία Βικτωρίας, (η οποία έχει αποτελέσει σημείο αναφοράς και έχει συγκεντρώσει ποικίλες δραστηριότητες που συνδέονται με τις ανάγκες των προσφύγων).
- Γ) της πρόσβασης στα συναφή αρχεία δεδομένων¹⁸, που επιτρέπουν μια γενική θεώρηση των άμεσων προγραμματισμών και των μεσοπρόθεσμων στοχεύσεων, καθώς και των δυναμικών που δημιουργούνται από την παρέμβαση όλων των stakeholders, ήτοι διεθνών και εθνικών Μη

¹⁷Μερικά από τα πιο σημαντικά κείμενα είναι το «Greece-Sector Chapter for Regional Refugee and Migrant Response Plan for 2017», το οποίο ετοιμάστηκε από στελέχη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και συνδιαμορφώθηκε από όλα τα μέλη της ομάδας εργασίας για την έμφυλη βία και περιλάμβανε ένα συνοπτικό απολογισμό του 2016 με κενά και προκλήσεις και πώς θα πρέπει να απαντηθούν στρατηγικά το 2017 καθώς και το “Call to Action to advance Women’s Rights in the Greece Response 2017”, το οποίο ετοιμάστηκε από την UNFPA και την OXFAM τον Δεκέμβριο του 2016.

¹⁸Μερικά από αυτά είναι η ηλεκτρονική βάση δεδομένων της Ύπατης Αρμοστείας και οι αναφορές της για το 4W Ιουλίου-Οκτωβρίου 2016 και οι ακόλουθες δύο δημοσιευμένες έρευνες: 1) «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων – Ιούνιος 2016», που διενήργησε η Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και 2) η έρευνα που πραγματοποίησε η Huffington Post για το έργο, τη χρηματοδότηση και τις δυσκολίες σαραντατεσσάρων (44) ΜΚΟ, με αποστολή την αντιμετώπιση του προσφυγικού στην Ελλάδα. Ακόμα, αξιοποιήθηκαν οι παρακάτω δημοσιεύσεις: α) “More than six months stranded – What now? A joint policy brief on the situation for displaced persons in Greece”, Οκτώβριος 2016, β) “Gender Analysis The situation of Refugees and Migrants in Greece”, Αύγουστος 2016 δημοσιεύτηκε από την Oxfam, γ) «Στην Ελλάδα του 2016, οι ευάλωτοι άνθρωποι μένουν πίσω», Οκτώβριος 2016 δημοσιεύτηκε από τους Γιατρούς Χωρίς Σύνορα και δ) “Report on the situation in the Reception and Identification Center of Moria Lesbos”, Νοέμβριος 2016 δημοσιεύτηκε από τους Γιατρούς του Κόσμου.

Κυβερνητικών Οργανώσεων, των κρατικών Φορέων μεταναστευτικής πολιτικής και των υπηρεσιών κοινωνικής προστασίας και αρωγής των θυμάτων έμφυλης βίας, όπως ΓΓΙΦ, ΕΚΚΑ και ΚΕΘΙ.

Οι περιορισμοί ως προς τα χρονικά όρια υλοποίησης (3 μήνες), καθώς και τους διαθέσιμους οικονομικούς πόρους, επέβαλλαν -όπως γίνεται κατανοητό- τη μη συμπερίληψη της συμμετοχής των προσφύγων/ισσών στην έρευνα που, ως γνωστόν, απαιτεί πολλαπλάσιους χρόνους και διαθέσιμους πόρους. Σε μεγάλο βαθμό, ωστόσο, η ανάλυση των στοιχείων των συνεντεύξεων και των ομάδων εστιασμένης συζήτησης, καθώς και η διατύπωση των προτάσεων έχουν συμπεριλάβει τα αιτήματα και τις ανάγκες των προσφύγων γυναικών μέσα από τη διαδικασία προβολής, διαμεσολάβησης και υποστήριξης των δικαιωμάτων τους εκ μέρους του ΚΓΜΕ Διοτίμα και της ερευνητικής ομάδας. Η επικέντρωση στα δικαιώματα των προσφυγισσών και την πλήρη προστασία τους υπό το πρίσμα της κοινωνικής δικαιοσύνης, δηλαδή μέσα από ένα νομικο-ηθικό πλαίσιο, και όχι ως έκφραση φιλανθρωπίας, συνιστούν κεντρικό πυρήνα της μεθοδολογίας που εφαρμόστηκε.

Η **ανάλυση** των ποσοτικών στοιχείων που συλλέχθηκαν μέσω ερωτηματολογίου στη βάση βασικών ποσοτικού χαρακτήρα ερωτήσεων, καθώς και έρευνα διαδικτύου για τη συλλογή και επεξεργασία στοιχείων αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες αποτυπώθηκαν σε πίνακες με σχολιασμό όπως παρουσιάζονται παρακάτω (βλ. κεφάλαιο 4). Η ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων και ειδικότερα σε ότι αφορά στις ατομικές συνεντεύξεις, έγινε με τη μέθοδο της ανάδειξης των θεμάτων –κλειδιά ανά συνέντευξη, καθώς και τα κοινά και διαφοροποιητικά στοιχεία που προκύπτουν από τη συγκριτική ανάλυση μεταξύ του συνόλου των συνεντεύξεων με πληροφορητές-κλειδιά. Κατά το ίδιο τρόπο αναλύθηκαν τα θέματα που αναδείχθηκαν από τις συμμετέχουσες στις ομάδες εστιασμένης συζήτησης (focus groups).

Η ανάλυση του υλικού που μαγνητοφωνείται και απομαγνητοφωνείται/μεταγράφεται με τη μορφή αναφοράς (memo) και αναλύεται τόσο ως προς το τί λέει, ποιος και για ποιο θέμα - αξιοποιώντας δηλαδή αναλυτικά τόσο τη σύνθεση των συμμετεχόντων/ουσών, όσο και τα θέματα-κλειδιά που αναδεικνύονται, καθώς και τις συγκλίσεις και αποκλίσεις μεταξύ τους.

3.1 Ατομικές συνεντεύξεις με ανθρώπους - κλειδιά στο πεδίο

Πραγματοποιήθηκαν δέκα (10) συνεντεύξεις με προνομιακούς πληροφορητές/τριες, εκ των οποίων οκτώ (8) δραστηριοποιούνται στην περιοχή της Αττικής, μία (1) στη Θεσσαλονίκη και μία (1) στη Λάρισα. Ειδικότερα, από τους οργανισμούς με αποστολή (mandate) την υλοποίηση προγραμμάτων για την προστασία των προσφυγισσών και την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, επιλέχθηκαν τα εξής στελέχη της **Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες**, η οποία έχει ένα κρίσιμο και κεντρικό ρόλο στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος και ειδικότερα στον τομέα και το αντικείμενο της έρευνας:

- 1) Marina Capriola, επικεφαλής των SGBV Focal Points της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, με έδρα την Αθήνα.
- 2) Αναστασία Παπαναστασίου, SGBV Focal Point της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αττική.
- 3) Χριστίνα Πατάζογλου, SGBV Focal Point της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Θεσσαλονίκη. Συμμετείχε και συνέβαλλε με την εποπτεία των θεμάτων που παρακολουθεί στην ομάδα εστιασμένης συζήτησης.
- 4) Δήμητρα Μεσσήνη, SGBV Focal Point της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στη Λάρισα.

Όσον αφορά τις δημόσιες δομές αρωγής θυμάτων έμφυλης βίας, συνεντεύξεις με πληροφορητές κλειδιά πραγματοποιήθηκαν με:

- 1) τη Μαργαρίτα Μπαρμακέλη, κοινωνική λειτουργό στον ξενώνα φιλοξενίας στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (στο εξής ΕΚΚΑ).
- 2) τις Χριστίνα Παπαδημητρίου, κοινωνιολόγο και Έλενα Αποστολίδου, κοινωνιολόγο υπεύθυνες υποδοχής και παροχής κοινωνικής στήριξης στο Συμβουλευτικό Κέντρο (ΣΚ) Αθήνας.
- 3) τον Μανώλη Καλογερόπουλο, επιστημονικό συνεργάτη του Υφυπουργού Μεταναστευτικής Πολιτικής.
- 4) την Αγγελική Παπάζογλου, συνεργάτιδα της Γενικής Γραμματέα Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ), Πρόεδρο της ΟΔΕ για το Προσφυγικό της ΓΓΙΦ και με αντικείμενο την ανάπτυξη μέτρων πολιτικής για τις ευάλωτες ομάδες των γυναικών προσφύγων.
- 5) τη Γεωργία Μπούρη, υπεύθυνη του Ξενώνα του δήμου Αθηνών για τη Φιλοξενία Γυναικών Θυμάτων Βίας και των Παιδιών τους και την Τίνα Στρατηγάκη, κοινωνική λειτουργό στον Ξενώνα.
- 6) τον Φάνη Δέδε, υπεύθυνο της ομάδας των διερμηνέων του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ), με τον οποίο πραγματοποιήθηκε συζήτηση με σκοπό την ανάδειξη των δυσκολιών που συνδέονται με τον τομέα της υπηρεσίας διερμηνείας και των συναφών κενών και αναγκών.

3.2 Ομάδες εστιασμένης συζήτησης

Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήθηκαν τρεις (3) ομάδες εστιασμένης συζήτησης (focus groups) στη Θεσσαλονίκη, την Αθήνα και τη Λέσβο, με σκοπό τη συλλογή ποιοτικών πληροφοριών από εκπροσώπους Φορέων που δραστηριοποιούνται με πολλαπλούς τρόπους σε δομές των αντίστοιχων περιοχών. Οι τρεις ομάδες εστιασμένης συζήτησης οργανώθηκαν ως ακολούθως:

- 1) Στη **Θεσσαλονίκη**, με εστίαση στην ευρύτερη περιοχή της Βόρειας Ελλάδας και συγκεκριμένα με τη συμμετοχή δεκατριών (13) στελεχών από τις δομές προσωρινής φιλοξενίας προσφύγων των Διαβατών, της Βέροιας, της Softex, του Ωραιόκαστρου και της Ν. Καβάλας. Εκπροσωπήθηκαν οργανώσεις, όπως η International Rescue Committee (IRC), το Danish Refugee Council (DRC), η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), η οργάνωση Save the Children, ενώ κλήθηκαν να συμμετάσχουν και εκπρόσωποι δημόσιων/δημοτικών δομών υποστήριξης, όπως οι δημοτικοί Ξενώνες Κορδελιού και Θεσσαλονίκης, ο Ξενώνας του ΕΚΚΑ Θεσσαλονίκης και το Συμβουλευτικό Κέντρο. Εξ αυτών τελικά συμμετείχε εκπρόσωπος του ΣΚ Θεσσαλονίκης και μόνον.
- 2) Στην **Αθήνα**, με τη συμμετοχή εννέα (9) στελεχών υπεύθυνων για θέματα προστασίας και διαχείρισης της έμφυλης βίας από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τις ΜΚΟ, Action Aid, DRC, IRC, Medecins du Monde (MdM), International Organization for Migration (IOM) και αφετέρου, στελεχών από την Υπηρεσία Ασύλου και την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης.
- 3) Στη **Λέσβο**, με τη συμμετοχή είκοσι (20) ατόμων: πέντε (5) από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τεσσάρων (4) από το Praksis, δύο (2) από τους MdM, μίας (1) από το DRC, μίας (1) από την Caritas, μίας (1) από την IRC, μίας (1) από τους Medecins Sans Frontiers (MSF), μίας (1) από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης Λέσβου, μίας (1) από το Συμβουλευτικό Κέντρο Λέσβου, μίας (1) από τον Ξενώνα Λέσβου και δύο (2) απασχολούμενων του δήμου Λέσβου αποσπασμένων στις δομές προσωρινής φιλοξενίας.

Οι συμμετέχουσες ήταν κυρίως υπεύθυνες δράσεων προστασίας στις συγκεκριμένες δομές και είχαν μια πολύμηνη παρουσία στο πεδίο ή είχαν ευθύνη σχεδιασμού και ανάπτυξης προγραμμάτων σε δομές προσωρινής φιλοξενίας και, κατά συνέπεια, είχαν μια καλή εικόνα των αναγκών, των κενών και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Συμπληρωματικά, συμμετείχαν στελέχη δομών υποστήριξης θυμάτων έμφυλης βίας του δημόσιου τομέα (ΣΚ/Ξενώνες), τα οποία διαθέτουν πολυετή εμπειρία στην αρωγή θυμάτων και κλήθηκαν να συμβάλλουν από τη δική τους σκοπιά, καθώς και να αλληλεπιδράσουν με εξειδικευμένα στελέχη διεθνών οργανισμών ή/και ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ανθρωπιστικής κρίσης (humanitarian agents) και διαθέτουν εμπειρία παρεμβάσεων σε ανάλογες συνθήκες.

3.3 Συλλογή στοιχείων μέσω ερωτηματολογίων

Για μια ποσοτική αποτύπωση και όσο το δυνατόν πληρέστερη καταγραφή των δημόσιων Φορέων που προσφέρουν στήριξη σε γυναίκες και των αναγκών τους σε υποδομές, υπηρεσίες, ανθρώπινο δυναμικό και τεχνογνωσία για τη διαχείριση των προβλημάτων προσφυγισσών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, επιλέχθηκε η αποστολή ερωτηματολογίων με ηλεκτρονική αλληλογραφία (email) σε εξήντα ένα (61) δομές ανά την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα συμπεριλήφθηκαν:

- 1) Τα είκοσι πέντε (25) Συμβουλευτικά Κέντρα (ΣΚ) των Δήμων
- 2) Τα δεκαπέντε (15) Συμβουλευτικά Κέντρα (ΣΚ) στις έδρες των Περιφερειών
- 3) Οι είκοσι ένας (21) Ξενώνες Φιλοξενίας θυμάτων έμφυλης βίας Δήμων και ΕΚΚΑ.

Σε συνέχεια της πρώτης αποστολής του ερωτηματολογίου και ενός συνοδευτικού ενημερωτικού σημειώματος, ακολούθησε μία σειρά μηνυμάτων υπενθύμισης (ηλεκτρονική αλληλογραφία), ενώ η διαδικασία ολοκληρώθηκε με την τηλεφωνική επικοινωνία με όσες δομές δεν είχαν ανταποκριθεί στο κάλεσμά μας μέχρι και την τελευταία εβδομάδα του Νοεμβρίου. Με εξαίρεση τρία (3) ΣΚ (Άρτα, Κως και Πύργος) και τον ξενώνα Λαμίας, οι υπόλοιποι φορείς ανταποκρίθηκαν θετικά, απαντώντας στο ερωτηματολόγιο το οποίο αφορούσε στα εξής:

- Αριθμός προσφυγισσών που έχουν εξυπηρετηθεί από τα ΣΚ κατά το διάστημα Απρίλιος-Οκτώβριος 2016
- Αριθμός προσφυγισσών που διαμένουν/φιλοξενούνται/φιλοξενήθηκαν στις δομές φιλοξενίας/ καταφύγια κατά το ίδιο χρονικό διάστημα
- Μέση διάρκεια διαμονής σε ημέρες
- Δημογραφικά στοιχεία (εθνικότητα, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση)
- Δυναμικότητα σε κλίνες ανά δομή φιλοξενίας
- Αριθμός αιτημάτων φιλοξενίας που δεν ικανοποιήθηκαν επειδή υπήρχε πληρότητα 100%
- Φορείς που παραπέμπουν στις δομές αυτές
- Βασικά προβλήματα/προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δομές για την παροχή ολοκληρωμένης υποστήριξης
- Αν αρνούνται οι γυναίκες την παραπομπή τους σε δομή φιλοξενίας, ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι για αυτήν την άρνηση

3.4 Χαρτογράφηση των οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε ανοιχτές προσωρινές δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα για την προστασία, τη στήριξη και τη διαχείριση περιπτώσεων έμφυλης βίας κατά των προσφυγισσών

Για τον σκοπό αυτό αξιοποιήθηκαν:

- 1) Η ηλεκτρονική βάση δεδομένων(<https://www.activityinfo.org/>) της Ύπατης Αρμοστείας και οι αναφορές της για το 4W (who,what,where,when) Ιουλίου-Οκτωβρίου 2016 (αρχεία που αναφέρουν συνοπτικά πληροφορίες για το Ποιος φορέας κάνει– Τί κάνει – Πού και Πότε).
- 2) Η έρευνα «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων - Ιούνιος 2016», που διενήργησε η Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, με τα στοιχεία να έχουν καταγραφεί από τις 11 μέχρι και τις 26 Μαΐου 2016 σε 40 κέντρα-δομές φιλοξενίας προσφύγων.
- 3) Η έρευνα της *Huffington Post* για το έργο, τη χρηματοδότηση και τις δυσκολίες 44 ΜΚΟ με αποστολή την αντιμετώπιση του προσφυγικού στην Ελλάδα, η οποία δημοσιεύθηκε την 1^η Ιουλίου 2016.

Σκόπιο είναι να σημειωθεί ότι αν και οι συγκεκριμένες πηγές πληροφόρησης δεν είναι πλήρεις, εντούτοις στάθηκαν επαρκείς για μία πρωταρχική χαρτογράφηση¹⁹ και αποτύπωση, η οποία χρειάζεται και πρόκειται να ενημερωθεί και να εμπλουτιστεί.

Μεθοδολογικά εργαλεία συνοπτικά

- **10** ατομικές συνεντεύξεις με ανθρώπους-κλειδιά στο πεδίο
- **3** ομάδες εστιασμένης συζήτησης σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Λέσβο (σύνολο συμμετεχουσών **42**)
- **57** συμπληρωμένα ερωτηματολόγια από τις 61 δομές (κρατικές/δημοτικές) για την έμφυλη βία
- Δευτερογενή έρευνα – χαρτογράφηση μέσα από την **βάση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για του Πρόσφυγες** και άλλα σημαντικά έγγραφα – δημοσιεύσεις
- Συμμετοχή σε **συντονιστικά θεματικά όργανα** (working groups), **στρογγυλά τραπέζια** (roundtables) και **εξειδικευμένες ομάδες εργασίας** (taskforces)
- **Γνώση** και **πληροφορία** από την παρουσία της ερευνητικής ομάδας στο πεδίο μέσω υλοποίησης προγραμμάτων του φορέα εκπόνησης της έρευνας

¹⁹Ειδικά για τα συγκεκριμένα προγράμματα και τις εξειδικευμένες δράσεις των Φορέων μια πλήρης και εξαντλητική καταγραφή αυτών κατέστη αδύνατη λόγω της ρευστότητας του πεδίου και των δυσκολιών που αυτό συνεπάγεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Στο Κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα στοιχεία που προέκυψαν από την καταγραφή (χαρτογράφηση) δομών, υπηρεσιών, φορέων και προγραμμάτων παρέμβασης που υλοποιούνται κατά τη διάρκεια υλοποίησής της έρευνας και εντοπίζονται τα σχετικά κενά και οι ελλείψεις.

Στο πλαίσιο μίας πρώτης χαρτογράφησης της γεωγραφικής κατανομής των διεθνών και ελληνικών οργανώσεων/ΜΚΟ, καθώς και των Διεθνών Οργανισμών που δραστηριοποιούνται σε θέματα προστασίας και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας στις δομές προσωρινής φιλοξενίας ανά την Ελλάδα, αυτό που παρατηρείται είναι η μεγαλύτερη συγκέντρωσή τους στην Περιφέρεια της Αττικής (16 στο σύνολό τους), ενώ ακολουθούν οι περιφέρειες του Βόρειου Αιγαίου και της Κεντρικής Μακεδονίας, με 14 και δεκατρείς 13 φορείς, αντίστοιχα. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2016 τη σύσταση του Εθνικού Μητρώου Ελληνικών και Ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης. Στο Μητρώο αυτό είναι υποχρεωμένες να εγγραφούν όλες οι εμπλεκόμενες ΜΚΟ και μόλις ολοκληρωθεί θα μπορεί να παρέχει μια πολύ καλή αποτύπωση των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται, το προσωπικό τους, τις δράσεις τους καθώς και τα σημεία παρέμβασης.

Συγκριτικά με τον προσφυγικό πληθυσμό που διαμένει στις αντίστοιχες περιφέρειες, παρατηρείται μια δυσαναλογία μεταξύ Φορέων και προσφυγικών πληθυσμών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ελλιπούς κάλυψης των αναγκών στη Βόρεια Ελλάδα. Παρόμοια είναι και η εικόνα που σχηματίζεται για το ζήτημα της διαχείρισης και της αντιμετώπισης περιστατικών έμφυλης βίας, με τη σημαντική διαφορά, ωστόσο, ότι οι φορείς που ασχολούνται με τη συγκεκριμένη ανάγκη των γυναικών προσφύγων τόσο στις εν λόγω περιφέρειες, όσο και στην Ελλάδα γενικότερα, είναι κατά πολύ λιγότερες σε αριθμό, καθώς από τους 29 φορείς που καταγράφηκαν, μόνο οι 10 – βλ. Πίνακα 3 - επικεντρώνονται σε θέματα έμφυλης βίας.

Από την άλλη, όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 2 που ακολουθεί, **στις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Νότιου Αιγαίου, αλλά και της Θεσσαλίας** διαπιστώνονται σημαντικά κενά λόγω της **μικρότερης παρουσίας Φορέων που υλοποιούν προγράμματα για θέματα προστασίας, ενώ κανένας φορέας** δεν εστιάζει στην έμφυλη βία. Με άλλα λόγια, παρατηρούμε ένα συγκριτικά μικρό αριθμό Φορέων και οργανώσεων/ΜΚΟ που αναπτύσσουν δράση και προγράμματα αναφορικά με την αντιμετώπιση περιστατικών έμφυλης βίας σε σχέση με τον αριθμό των Φορέων που ασχολούνται με τον τομέα της προστασίας γενικά (20 έναντι 67 Φορέων/προγραμμάτων).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Γεωγραφική κατανομή Φορέων/ΜΚΟ ανά περιφέρεια και είδος προγραμμάτων /παρεμβάσεων		
Περιφέρεια	Φορείς/ΜΚΟ	
	Έμφυλη Βία	Προστασία
Αττική	6 φορείς σε 8 δομές	16 φορείς σε 14 δομές
Βόρειο Αιγαίο	6 φορείς σε 4 δομές	14 φορείς σε 7 δομές
Κεντρική Μακεδονία	3 φορείς σε 7 δομές	13 φορείς σε 20 δομές
Ήπειρος	2 φορείς σε 3 δομές	9 φορείς σε 6 δομές
Στερεά Ελλάδα	1 φορέας σε 2 δομές	4 φορείς σε 2 δομές
Νότιο Αιγαίο	1 φορέας σε 2 δομές	2 φορείς σε 5 δομές
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	-	2 φορείς σε 2 δομές
Δυτική Ελλάδα (Ανδραβίδα)	1φορέας σε 1 δομή	3 φορείς
Θεσσαλία	-	4 φορείς σε 4 δομές

Αξίζει εδώ να αναφερθεί πως στις περισσότερες γεωγραφικές περιοχές, όπου λειτουργούν δομές προσωρινής φιλοξενίας, υπάρχουν και Δημόσιες Δομές καταπολέμησης της έμφυλης βίας (Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες/Καταφύγια) και θα μπορούσαν να ανοιχτούν διαδρομές παραπομπών (referral pathways) εκ μέρους των ΜΚΟ. Πρόβλημα συνιστά η φιλοξενία σε ξενώνες που βρίσκονται σε απομακρυσμένες από τις περιοχές όπου βρίσκονται δομές προσωρινής φιλοξενίας προσφύγων και παρά τις διαθέσιμες θέσεις. Αυτό είναι σε μεγάλο βαθμό κατανοητό για τις γυναίκες πρόσφυγες, που η απόσταση λειτουργεί αποθαρρυντικά αφού τις απομονώνει από τα δικά τους δίκτυα και άτομα της κοινότητά τους και δημιουργεί ανησυχία περιθωριοποίησής τους. Για να διευκολυνθεί μια τέτοια σύνδεση /παραπομπή, θα έπρεπε να συνοδεύεται και από άλλες υποστηρικτικές δράσεις που έτσι και αλλιώς δυσκολεύουν πολλαπλά την παραμονή τους σε κλειστές δομές φιλοξενίας, όπως είναι οι ξενώνες. Ωστόσο, πρέπει να αναμένεται αναστροφή της στάσης αυτής προϊόντος του χρόνου και στο βαθμό που η ενημέρωση σχετικά με τα δεδομένα της χώρας θα οικοδομεί μια μεγαλύτερη εξοικείωση και θα εξασφαλίζει μεγαλύτερη εμπιστοσύνη εκ μέρους των επιβιωσασών.

Υπ' αυτό το πρίσμα, πιο άμεσα μπορεί να αξιοποιηθούν οι δομές στη Θεσσαλία - Ξενώνας στο Βόλο και στη Λάρισα, καθώς και ΣΚ στη Λάρισα και τα Τρίκαλα -όπου παρατηρείται μεγάλο έλλειμμα εξειδικευμένων Φορέων, την Ήπειρο - ΣΚ στην Άρτα, την Πρέβεζα και τα Ιωάννινα και Ξενώνας στα Ιωάννινα, την Στερέα Ελλάδα - ΣΚ Χαλκίδας, Θήβας και Λαμίας και Ξενώνας Λαμίας. Στην Αττική και στην Κεντρική Μακεδονία υπάρχουν αρκετοί Ξενώνες και ΣΚ, ενώ τέλος, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη υπάρχουν ΣΚ στην Καβάλα, την Κομοτηνή και την Αλεξανδρούπολη και στην Κομοτηνή βρίσκεται και ένας Ξενώνας. Όσον αφορά τα νησιά του Αιγαίου που έχουν προσφυγικές ροές, ΣΚ υπάρχουν στην Λέσβο, στη Χίο, στην Κω και στη Ρόδο ενώ Ξενώνα έχει η Λέσβος και η Ρόδος.

Αντίστοιχα, ως προς τη γεωγραφική κατανομή των υλοποιούμενων προγραμμάτων και παρεμβάσεων, παρατηρούμε **έναν σχετικά αυξημένο αριθμό Φορέων στην περιφέρεια του Β. Αιγαίου** που θα μπορούσε να είναι αποτέλεσμα των μεγάλων αναγκών που είχαν προκύψει πριν 2 περίπου χρόνια στα νησιά αλλά που μετά την συμφωνία ΕΕ – Τουρκίας και την αντίστοιχη μείωση των αφίξεων, δημιουργεί ένα, από ποσοτική άποψη «πλεόνασμα», αν συνυπολογιστούν και τα κενά της Βορείου Ελλάδας και ειδικότερα της Ανατολικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας. Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως δεν θεωρούμε πως υπάρχουν επικαλύψεις στην περιφέρεια του Β. Αιγαίου. Αντίθετα, υποστηρίζουμε ότι υπάρχουν ελλείψεις στις υπόλοιπες περιφέρειες και ειδικότερα στην **Κεντρική Ελλάδα, στην Θεσσαλία και στην Μακεδονία** (Ανατολική και Κεντρική).

Στον Πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι Διεθνείς Οργανισμοί και οι (Διεθνείς) ΜΚΟ και το είδος παρέμβασής τους - προστασία και διαχείριση της έμφυλης βίας - ανά περιφέρεια και δομή προσωρινής φιλοξενίας. Ως προς τα ζητήματα προστασίας, παρατηρούμε ότι η παρέμβαση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι ιδιαίτερα έντονη στο σύνολο της Ελλάδας με σημαντικό το ρόλο και των Γιατρών του Κόσμου (MdM). Άλλωστε, έχοντας ως βασική της αποστολή την προστασία των Προσφύγων, η Ύπατη Αρμοστεία επιδιώκει την παρουσία της σε όλες τις δομές όπου δεν υπάρχει κανένας άλλος φορέας για να καλύψει το κενό που δημιουργείται.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Γεωγραφική κατανομή ανά φορέα/ΜΚΟ, είδος προγραμμάτων και παρεχόμενων υπηρεσιών και δομή προσωρινής φιλοξενίας		
Φορέας	Ανοιχτές Δομές προσωρινής φιλοξενίας (camps)	
	Έμφυλη βία και Ενδυνάμωση	Προστασία
UHNCR	<p><u>Αττική</u>: Ελευσίνα, Ελαιώνας, Ελληνικό I, Σκαραμαγκάς, Σχιστό, αστική περιοχή Αττικής</p> <p><u>Στερεά Ελλάδα</u>: Οινόφυτα, Ριτσώνα</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ, Μόρια), Χίος (Σούδα)</p> <p><u>Ν. Αιγαίο</u>: Κως (Πυλί), αστική περιοχή Λέρου</p> <p><u>Δυτική Ελλάδα</u>: Ανδραβίδα</p>	<p><u>Αττική</u>: Άγιος Ανδρέας, Βικτώρια, Ελευσίνα, Ελαιώνας, Ελληνικό I, II και III, Μαλακάσα, Λαύριο, Σχιστό, αστική περιοχή Αττικής</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: Αλεξάνδρεια, Βασιλικά, Λαγκαδίκια, Νέα Καβάλα, Χέρσο, αστική περιοχή Θεσ/νίκης</p> <p><u>Ήπειρος</u>: Δολιανά, Κόνιτσα, Τσεπέλοβο, Φιλιπιάδα, αστική περιοχή Ιωαννίνων</p> <p><u>Θεσσαλία</u>: Βόλος, Λάρισα (Κυψελοχώρι), Τρίκαλα (Ατλάντικ)</p> <p><u>Στερεά Ελλάδα</u>: Θερμοπύλες, Οινόφυτα, Ριτσώνα</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ), Σάμος (Βαθύ), αστική περιοχή Σάμου και Χίου</p> <p><u>Ν. Αιγαίο</u>: Κως (Πυλί), Λέρος (Λέπιδα), αστική περιοχή Λέρου</p>
IRC	<p><u>Αττική</u>: Ελαιώνας</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: Αλεξάνδρεια, Βέροια (Αρματολού Κόκκινου), Γιαννιτσά, Διαβατά, Χέρσο</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ)</p>	<p><u>Αττική</u>: Ελαιώνας</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: Άλεξάνδρεια, Βέροια (Αρματολού Κόκκινου), Γιαννιτσά, Διαβατά, Χέρσο</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ)</p>
IMC²⁰	<p><u>Αττική</u>: αστική περιοχή</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: αστική περιοχή Βασιλικών</p> <p><u>Ήπειρος</u>: Κόνιτσα, Φιλιπιάδα</p>	<p><u>Αττική</u>: αστική περιοχή</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: Σέρρες (ΚΕΓΕ), αστική περιοχή Βασιλικών και Θεσ/νίκης</p> <p><u>Ήπειρος</u>: Δολιανά, Κόνιτσα, Τσεπέλοβο, Φιλιπιάδα, αστική περιοχή Ιωαννίνων</p>
Action Aid	<p><u>Αττική</u>: Σχιστό, Σκαραμαγκάς</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ, Μόρια)</p>	<p><u>Αττική</u>: Σχιστό, Σκαραμαγκάς</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Καρά Τεπέ, Μόρια)</p>
Lighthouse Relief	<p><u>Ήπειρος</u>: Κατσικάς, Φιλιπιάδα</p> <p><u>Στερεά Ελλάδα</u>: Ριτσώνα</p>	
ΚΓΜΕ Διοτίμα	<u>Αττική</u> : Μαλακάσα	
Ερυθρός Σταυρός	<u>Αττική</u> : Ελαιώνας	<p><u>Αττική</u>: Σκαραμαγκάς</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Lesvos Solidarity πρώην Πίκπα)</p>
MdM	<u>Β. Αιγαίο</u> : Λέσβος (Μόρια)	<p><u>Αττική</u>: Ελληνικό I και III, Μαλακάσα, αστική περιοχή Αττικής</p> <p><u>Κεντρική Μακεδονία</u>: Βασιλικά, Λαγκαδίκια</p> <p><u>Ήπειρος</u>: Κατσικάς Ιωαννίνων, Κόνιτσα, Τσεπέλοβο, Φιλιπιάδα</p> <p><u>Ανατολική Μακεδονία-Θράκη</u>: Καβάλα (Περιγιάλι)</p> <p><u>Στερεά Ελλάδα</u>: Θερμοπύλες</p> <p><u>Β. Αιγαίο</u>: Λέσβος (Μόρια) Χίος (Σούδα) <u>Δυτική Ελλάδα</u>: Ανδραβίδα</p>
Nurture Project	<u>Β. Αιγαίο</u> : Λέσβο (Lesvos Solidarity πρώην Πίκπα)	
Αποστολή της Αγάπης της Ευαγγελικής Εκκλησίας της Ελλάδας	<u>Κεντρική Μακεδονία</u> : Ωραιόκαστρο	

²⁰Η IMC διέκοψε τη δράση της στο τέλος του Δεκεμβρίου 2016, αποχωρώντας από την Ελλάδα.

Παρατηρώντας τώρα τη γεωγραφική κατανομή/διασπορά και το εύρος των παρεμβάσεων των Φορέων ως προς τον αριθμό των δομών προσωρινής φιλοξενίας με προγράμματα προστασίας, διαπιστώνουμε (Πίνακας 4) ότι μεγάλος αριθμός δραστηριοποιείται σε 1 έως και 3 περιφέρειες, μεταξύ των οποίων οι περισσότερες αφορούν κυρίως την Κεντρική Μακεδονία, το Β. Αιγαίο και την Αττική. Μεταξύ αυτών, 9 φορείς παρεμβαίνουν σε κάποιες δομές και με την παροχή υπηρεσιών ή οικονομικού βοηθήματος, όπως προκύπτει και από τον πίνακα που ακολουθεί:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Κατανομή των Φορέων που παρεμβαίνουν για θέματα προστασίας ή/και με την παροχή υπηρεσιών σε είδος ή χρήματα ανά περιφέρεια		
Φορείς	Αριθμός δομών που παρεμβαίνει ο κάθε φορέας ανά περιφέρεια για θέματα προστασίας	Συγχρόνως παροχή σε χρήμα ή είδη πρώτης ανάγκης
UNHCR	34 δομές: 10 Αττική, 6 Κεντρική Μακεδονία, 5 Ήπειρο, 4 Θεσσαλία, 4 Β. Αιγαίο, 3 Ν. Αιγαίο, 2 Στερεά Ελλάδα	NFIs ²¹ : Αττική (Ελληνικό III, Λαύριο, Μαλακάσα), Στερεά Ελλάδα (Ριτσώνα), Κεντρική Μακεδονία (Αλεξάνδρεια, Νέα Καβάλα, Βασιλικά), Θεσσαλία (Βόλος)
ERP	15 δομές: 10 Αττική, 1 Κεντρική Μακεδονία, 1 Ήπειρο, 1 Στερεά Ελλάδα, 1 Δυτική Ελλάδα, 1 Β. Αιγαίο	
MdM	13 δομές: 4 Αττική, 3 Ήπειρο, 2 Κεντρική Μακεδονία, 1 Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, 1 Θεσσαλία, 1 Δυτική Ελλάδα, 1 Β. Αιγαίο	
Praksis	11 δομές: 6 Κεντρική Μακεδονία, 2 Β. Αιγαίο, 2 Ν. Αιγαίο, 1 Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	
DRC	10 δομές: 3 Αττική, 3 Κεντρική Μακεδονία, 3 Θεσσαλία, 1 Β. Αιγαίο	NFIs: Κεντρική Μακεδονία (Λαγκαδίκια, Sinatex-Καβαλάρι), Θεσσαλία (Βόλος)
Arsis	10 δομές: 6 Κεντρική Μακεδονία, 4 Ήπειρο	
IMC	9 δομές: 5 Ήπειρο, 3 Κεντρική Μακεδονία, 1 Αττική	
Samaritan's Purse	9 δομές: 5 Αττική, 2 Στερεά Ελλάδα, 1 Θεσσαλία, 1 Δυτική Ελλάδα	NFIs: Στερεά Ελλάδα (Ριτσώνα)
IRC	7 δομές: 3 Κεντρική Μακεδονία, 2 Αττική, 2 δομές στο Β. Αιγαίο	Χρήματα: Αττική (Ελαιώνας) NFIs: Αττική (Ελαιώνας), Κεντρική Μακεδονία (Διαβατά)
MSF	7 δομές: 3 Αττική, 3 Β. Αιγαίο, 1 Κεντρική Μακεδονία	
Solidarity Now	6 δομές: 4 Αττική, 2 Ήπειρο	Χρήματα: αστική περιοχή Αττικής NFIs: αστική περιοχή Αττικής
Caritas	5 δομές: 4 Αττική, 1 Β. Αιγαίο	Συσσίτιο (καθημερινά): δε διευκρινίζεται πού
Mercy Corps	5 δομές: 3 Αττική, 1 Ήπειρο, 1 Β. Αιγαίο	Χρήματα: Αττική (Άγιος Ανδρέας, Λαύριο, Μαλακάσα), Ήπειρος (Τσεπέλοβο, Φιλιππιάδα), Β. Αιγαίο (Λέσβος [Πίκπα])
UNICEF	5 δομές: 3 Αττική, 2 Ήπειρο	
ActionAid	3 δομές: 2 Αττική, 2 Β. Αιγαίο	Βασικά είδη διαβίωσης ανάλογα με τις ανάγκες: Αττική (Σκαρμαγκάς, Σχιστό), Β. Αιγαίο (Λέσβος [Καρά Τεπέ, Μόρια])
Lighthouse	3 δομές: 2 Ήπειρο, 1 Στερεά Ελλάδα	

²¹Non Food Items: περιλαμβάνει είδη προσωπικής φροντίδας/υγιεινής, ρουχισμό, είδη καθαριότητας, χρήματα, συσσίτια, εκπαιδευτικό υλικό/γραφική ύλη, κλπ.

Relief		
ΜΕΤΑδραση	3 δομές: Β. Αιγαίο	
TDH	3 δομές: Κεντρική Μακεδονία	
Ερυθρός Σταυρός	2 δομές: 1 Αττική, 1 Β. Αιγαίο	
Humanity Crew	2 δομές: 1 Κεντρική Μακεδονία, 1 Β. Αιγαίο	Υλικά (αδιευκρίνιστα): Β. Αιγαίο (Λέσβος-ΠΙΚΠΑ)
IsraAid	2 δομές: 1 Κεντρική Μακεδονία, 1 Β. Αιγαίο	
Παιδικά Χωριά S.O.S.	2 δομές: 1 Αττική, 1 Κεντρική Μακεδονία	
ADRA Germany	1 δομή: Κεντρική Μακεδονία	
Portuguese Refugee Platform	1 δομή: Β. Αιγαίο	
Syn-eirmos	1 δομή: Αττική	

Όπως προκύπτει και από τον Πίνακα 5 που ακολουθεί, ως προς το επίπεδο εξειδίκευσης των παρεχόμενων υπηρεσιών σχετικά με τον τομέα της προστασίας, η **πλειονότητα των Φορέων** (19 συνολικά) **επικεντρώνεται στην ψυχική και κοινωνική στήριξη** των προσφύγων/ισσών, ενώ σημαντική είναι και η προσοχή που πρόσφατα δίνεται στην **παροχή νομικής υποστήριξης/συμβουλευτικής** (στο σύνολο 10 φορείς).

Αντιθέτως, λιγότερη προσοχή έχει λάβει το πολύ κρίσιμο θέμα της ταυτοποίησης και παραπομπής ατόμων με ευαλωτότητα (4 φορείς), της ειρηνικής συνύπαρξης με τις τοπικές κοινότητες (4 φορείς), της εμπλοκής της (προσφυγικής και τοπικής) κοινότητας στην προστασία (3 φορείς) και της παροχής διοικητικών υπηρεσιών (2 φορείς), παρά τις τεράστιες ανάγκες που έχουν παρατηρηθεί στο θέμα αυτό και οι οποίες, αν μπορούσαν να ξεπεραστούν, θα διευκολυνόταν κατά πολύ το σύνολο των οργανώσεων, θα βελτιωνόταν η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, αλλά και η ποιότητα ζωής των ίδιων των προσφύγων/ισσών και των επαγγελματιών πεδίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Γεωγραφική κατανομή ανά περιφέρεια των εξειδικευμένων υπηρεσιών προστασίας που προσφέρουν οι φορείς	
Εξειδικευμένες υπηρεσίες	Φορείς και γεωγραφική κατανομή ανά την Ελλάδα
Ψυχική και κοινωνική στήριξη	ADRA Germany (Κεντρική Μακεδονία), Άρσις (Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος), Caritas (Αττική), DRC (Κεντρική Μακεδονία), Ερυθρός Σταυρός (Αττική, Β. Αιγαίο), Humanity Crew (Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο), IMC (Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος), IRC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο), ΚΓΜΕ Διοτίμα (Αττική) Isra Aid (Β. Αιγαίο), MdM (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Στερεά και Δυτική Ελλάδα, Ήπειρος, Β.Αιγαίο), MSF (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο), Mercy Corps (Αττική, Ήπειρος, Β. Αιγαίο), ΜΕΤΑδραση (Β. Αιγαίο),

	Παιδικά Χωριά S.O.S. (Αττική, Κεντρική Μακεδονία), Portuguese Refugee Platform (Β. Αιγαίο), Praksis (Κεντρική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Β. και Ν. Αιγαίο), Solidarity Now (Αττική, Ήπειρος), Syn-eirmos (Αττική), TDH (Κεντρική Μακεδονία), ICMC
Νομική βοήθεια	Action Aid (Αττική, Β. Αιγαίο), Άρσις (Κεντρική Μακεδονία), DRC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Β. Αιγαίο), ERP (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος, Στερεά και Δυτική Ελλάδα, Β. Αιγαίο), IMC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος) Samaritan's Purse (Αττική, Θεσσαλία, Στερεά και Δυτική Ελλάδα), ΚΓΜΕ Διοτίμα (Αττική, Βόρεια Ελλάδα) Solidarity Now (Αττική), TDH (Κεντρική Μακεδονία), UNHCR (Αττική, Β. και Ν. Αιγαίο) ICMC
Ειρηνική συνύπαρξη με τις τοπικές κοινότητες	DRC (Κεντρική Μακεδονία), IMC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία), Solidarity Now (Αττική), UNHCR (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Β. και Ν. Αιγαίο)
Ταυτοποίηση και παραπομπή ατόμων με ευαλωτότητα	DRC (Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Β. Αιγαίο), Syn-eirmos (Αττική), TDH (Κεντρική Μακεδονία), UNHCR (Αττική, Β. και Ν. Αιγαίο)
Εμπλοκή της κοινότητας στην προστασία	DRC (Κεντρική Μακεδονία), UNHCR (Β. και Ν. Αιγαίο)
Παροχή διοικητικών υπηρεσιών	IRC (Κεντρική Μακεδονία), UNHCR (Αττική, Β. και Ν. Αιγαίο)

Τέλος, οχτώ (8) φορείς εστιάζουν στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας και τις παρεμβάσεις για την ενδυνάμωση των γυναικών προσφύγων, στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας, 5 στη διοργάνωση δραστηριοτήτων για την ενδυνάμωση, ενώ μόνο 1 με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία. Πιο συγκεκριμένα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Γεωγραφική κατανομή ανά περιφέρεια των προγραμμάτων/υπηρεσιών που παρέχουν οι οργανώσεις/ΜΚΟ σε ευάλωτες ομάδες γυναικών προσφύγων και επιβιωσασών έμφυλης βίας	
Εξειδικευμένες υπηρεσίες	Φορείς και γεωγραφική κατανομή ανά την Ελλάδα
Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας	Action Aid (Αττική, Β. Αιγαίο), CRWI Diotima (Αττική), DRC (Β. Αιγαίο), IMC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρος), IRC (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο), MdM (Β. Αιγαίο), Lighthouse Relief (Στερεά Ελλάδα), UNHCR (Αττική, Στερεά και Δυτική Ελλάδα, Β. και Ν. Αιγαίο)
FFS-δραστηριότητες-ενδυνάμωση	CRWIDiotima (Αττική), Αποστολή της Αγάπης της Ευαγγελικής Εκκλησίας της Ελλάδας (Κεντρική Μακεδονία),

	Ερυθρός Σταυρός (Αττική), Lighthouse Relief (Ηπειρος, Στερεά Ελλάδα), Nurture Project (Β. Αιγαίο)
Σεξουαλική και αναπαραγωγική Υγεία	Lighthouse Relief (Στερεά Ελλάδα)

Συνοπτικά συμπεράσματα

Από την επεξεργασία των διαθέσιμων ποσοτικών δευτερογενών στοιχείων, προκύπτει μια πρώτη αδρή εικόνα η οποία αποτελείται από τα εξής δεδομένα:

- Παρά το μεγάλο αριθμό Φορέων οι οποίοι παρεμβαίνουν συνολικά στη χώρα στο πεδίο της προστασίας των ευάλωτων ομάδων, παρατηρούνται **κενά ως προς τη γεωγραφική κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών**, τουλάχιστον όπως αυτές ανιχνεύονται από το μέγεθος των προσφυγικών πληθυσμών. Ως εκ τούτου, προκύπτει ανάγκη μεγαλύτερης παρουσίας και δράσης Φορέων στους τομείς προστασίας /διαχείρισης έμφυλης βίας σε δομές της βόρειας Ελλάδας - και ειδικότερα στην κεντρική και ανατολική Μακεδονία -και την κεντρική Ελλάδα/Θεσσαλία.
- **Μικρός είναι συγκριτικά και ο αριθμός των Φορέων**, οι οποίοι εξειδικεύονται στην προστασία και ειδικότερα των ευάλωτων ομάδων γυναικών και ακόμη λιγότερος ο αριθμός αυτών οι οποίοι αναλαμβάνουν την (ολοκληρωμένη) διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας.
- Σημαντικό έλλειμμα και περιορισμένη προσοχή διαπιστώνεται ως προς την **πρόληψη της έμφυλης βίας** μέσω της υλοποίησης δράσεων για την ενδυνάμωση των ίδιων των γυναικών, τη δημιουργία ασφαλών χώρων για γυναίκες (Female Friendly Space), την ενημέρωση για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.
- Επίσης **περιορισμένες και μάλλον σημειακές** μπορεί να θεωρηθούν οι παρεμβάσεις, αναφορικά με την υποστήριξη των ευάλωτων ομάδων γυναικών και την αποφυγή περιστατικών έμφυλης βίας, μέσω δράσεων που στοχεύουν στην ενεργοποίηση και εμπλοκή της κοινότητας (προσφυγικής και τοπικής), την ενημέρωση, πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση όλων των μελών της κοινότητας για την αποφυγή του στιγματισμού και τη δευτερογενή θυματοποίηση.
- Η παροχή νομικής βοήθειας που συνδέεται με τα δικαιώματα καλύπτει σε κάποιο βαθμό τις ανάγκες, ωστόσο σημαντικά πρέπει να θεωρηθούν τα **κενά αναφορικά με την ταυτοποίηση και παραπομπή των ευάλωτων ατόμων** και ακόμη ειδικότερα εκείνων με ιδιαίτερες ανάγκες όπως τα ΛΟΑΤΚΙ²² άτομα.
- Ένα ακόμη **σημαντικό κενό** αφορά την ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου (gender mainstreaming) στη **διοίκηση των δομών προσωρινής φιλοξενίας και τη δράση των Φορέων**, ζήτημα το οποίο συνδέεται άμεσα με την προστασία ευάλωτων ομάδων γυναικών στο βαθμό που θα μπορούσε να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση των ανοικτών διαδρομών και διαδικασιών παραπομπής και την εν γένει αναβάθμιση της ικανότητας απόκρισης στις πολλαπλές και ζωτικές ανάγκες του πληθυσμού.
- Ο σχεδιασμός και η οικοδόμηση των περισσότερων δομών φιλοξενίας δε συνάδει με τα διεθνή πρότυπα και προδιαγραφές και είναι έντονες οι ανησυχίες των ίδιων των γυναικών και των επαγγελματιών του πεδίου, αναφορικά με την ασφάλεια και προστασία τους, εφόσον σε αρκετές δομές φιλοξενίας, απουσιάζει η αστυνομική παρουσία ή οι περιπολίες και η μη παρέμβαση σε

²²Η προστασία και η πρόληψη της έμφυλης βίας για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα εντάσσεται στον ευρύτερο τομέα προστασίας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Αυτή η έρευνα δεν είχε ως στόχο να εστιάσει στις ιδιαίτερες ανάγκες της κοινότητας των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων και, κατά συνέπεια, δε γίνεται εκτενής αναφορά σε αυτό το κείμενο στη συγκεκριμένη ομάδα.

περιστατικά κακοποίησης που, μαζί με την επιλογή της μη ανάμιξης ακόμη και όταν διαμείβονται έντονες διαμάχες μεταξύ των ανδρών, τρομοκρατεί τις γυναίκες και κυρίως τις μόνες ή/και με παιδιά της κοινότητας και αφήνει εκτεθειμένα τα θύματα και τους/τις επαγγελματίες που επιχειρούν την παρέμβαση.

- Η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλου φωτισμού, η εγγύτητα των σκηνών/κοντέινερ, καθώς και ο αριθμός διαμενόντων/ουσών (υπερπληθυσμός) σε ορισμένες δομές φιλοξενίας και -παρά τη διαρκή βελτίωσή τους- εξακολουθούν να συνιστούν συνθήκες διακινδύνευσης και έκθεσης σε έμφυλη βία για τις γυναίκες πρόσφυγες. Καίριο και κεντρικό αίτημα είναι η πρόβλεψη για στέγαση των ευάλωτων ομάδων γυναικών, για μόνες γυναίκες με ή χωρίς παιδιά, γυναίκες σε λοχεία κ.α. σε διαμερίσματα ή σε ξεχωριστά διαμερίσματα ή άλλες δομές φιλοξενίας κατά ύψιστη προτεραιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΟΜΩΝ -ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα ευρήματα από την πρωτογενή έρευνα (ερωτηματολόγια) που διεξήχθη στις δημόσιες δομές (ΣΚ – Ξενώνες) ως προς μια σειρά παραμέτρους που εξετάστηκαν και συμβάλλουν στην αποτίμηση της απόκρισης στις υφιστάμενες ανάγκες για προστασία και αρωγή ευάλωτων ομάδων προσφυγισσών.

Από τις 61 δομές (Συμβουλευτικά Κέντρα και Ξενώνες Φιλοξενίας) του δημόσιου συστήματος αντιμετώπισης της έμφυλης βίας και αρωγής των γυναικών θυμάτων/επιβιωσασών που κλήθηκαν με ηλεκτρονική αποστολή ερωτηματολογίων να συμμετάσχουν στην έρευνα, ανταποκρίθηκαν οι 57. Συγκεκριμένα, από το σύνολο των 21 Ξενώνων Φιλοξενίας συμπληρώθηκαν ερωτηματολόγια από 20 ξενώνες, με μοναδική εξαίρεση τον ξενώνα του δήμου Λαμιέων. Από τα 40 ΣΚ απάντησαν τα 37, ενώ δεν ανταποκρίθηκαν τα ΣΚ Άρτας, Πύργου και Κω. Συνολικά, τα ποσοτικά στοιχεία θεωρούνται επαρκή για μια σχεδόν πλήρη καταγραφή/χαρτογράφηση και αποτυπώνουν με σαφήνεια τα δεδομένα σε επίπεδο χώρας, επιτρέποντας τη διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

5.1 Τα στοιχεία για τα Συμβουλευτικά Κέντρα

Όσον αφορά τα ΣΚ, στην πλειοψηφία τους -τα είκοσι πέντε (25) από τα τριάντα επτά (37) που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο- **δεν έχουν εξυπηρετήσει καμία γυναίκα πρόσφυγα**. Τα υπόλοιπα έχουν εξυπηρετήσει από 1-14 προσφύγισσες, με το μεγαλύτερο αριθμό εξυπηρετούμενων να συγκεντρώνεται και πάλι στα αστικά κέντρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Συνολικά, 37 είναι τα περιστατικά τα οποία καταγράφηκαν και παραπέμφθηκαν από τις ΜΚΟ στα Συμβουλευτικά Κέντρα της χώρας, αριθμός που είναι εξαιρετικά περιορισμένος. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι, στην πλειονότητά τους, οι επωφελούμενες αιτούνται φιλοξενίας ή, σε μικρότερο βαθμό, νομική υποστήριξη και πολύ λιγότερο ψυχο-κοινωνική υποστήριξη, αφενός γιατί λαμβάνουν τέτοια υποστήριξη από τους φορείς στις δομές προσωρινής φιλοξενίας από τις οποίες κατά κύριο λόγο παραπέμπονται και αφετέρου, γιατί η φιλοξενία είναι η πιο επείγουσα ανάγκη, ειδικότερα στις περιπτώσεις ενεργούς ενδο-οικογενειακής βίας, όπου η απομάκρυνσή τους από το θύτη είναι ζωτικής σημασίας. Αναλυτικά όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 8: Αριθμός εξυπηρετούμενων γυναικών ανά Περιφέρεια και Συμβουλευτικό Κέντρο	
Αθήνα-Πειραιάς	
ΣΚ Αθήνας	12 γυναίκες
ΣΚ Πειραιά	4γυναίκες
ΣΚ Χαλανδρίου	2γυναίκες
ΣΚ Κερασίני	1γυναίκα
Κεντρική Μακεδονία	
ΣΚ Θεσ/νίκης	14 γυναίκες
Σέρρες	1 γυναίκα
Βόρειο Αιγαίο	
ΣΚ Μυτιλήνης	1 γυναίκα
ΣΚ Χίου	1γυναίκα
Νότιο Αιγαίο	
ΣΚ Ρόδου	1γυναίκα

Επιπλέον, το ΣΚ Βέροιας σημείωσε ότι επισκέπτεται την ανοιχτή δομή φιλοξενίας της περιοχής 1 φορά την εβδομάδα, κάτι που πρέπει να θεωρηθεί «καλή πρακτική», στο βαθμό που δείχνει να ανταποκρίνεται με ευελιξία στις υπάρχουσες ανάγκες και να καλύπτει την υπάρχουσα έλλειψη πληροφόρησης, θέμα για το οποίο θα επανέλθουμε στα συμπεράσματα.

5.2 Τα στοιχεία για τους Ξενώνες

Από το σύνολο των 20 ξενώνων που απάντησαν οι 10, δηλαδή ποσοστό 50%, δεν έχουν φιλοξενήσει καμία γυναίκα πρόσφυγα από τον Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο του 2016. Επισημαίνεται ότι ο ξενώνας Κοζάνης έχει κλείσει. Οι υπόλοιποι 10 έχουν φιλοξενήσει ή φιλοξενούν μέχρι και σήμερα από 1-10 προσφύγισες, με το μεγαλύτερο αριθμό φιλοξενούμενων να συγκεντρώνεται ως επί το πλείστον στα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, αλλά και στα Ιωάννινα. Συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών τους, οι ξενώνες του δημόσιου συστήματος αρωγής θυμάτων έμφυλης βίας έχουν υποδεχτεί και φιλοξενήσει συνολικά περί τις **134 προσφύγισες** το συγκεκριμένο διάστημα. Ο αριθμός αυτός βαίνει διαρκώς αυξανόμενος στο βαθμό που έχει υπάρξει μια μεγαλύτερη και στοχευμένη ενημέρωση και πληροφόρηση των οργανώσεων (ΜΚΟ), προκειμένου να προωθούν τις επωφελούμενες, καθώς και λόγω της αναβάθμισης των υπηρεσιών φιλοξενίας ως προς την παροχή διερμηνείας, χωρίς κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι τα κενά που παρουσιάζονται δεν είναι πολλά και δεν χρήζουν άμεσης παρέμβασης, όπως θα δούμε αναλυτικά και σε άλλο σημείο αυτού του κειμένου. Οι αριθμοί των φιλοξενούμενων γυναικών ανά ξενώνα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7: Αριθμός φιλοξενούμενων γυναικών ανά Περιφέρεια και Ξενώνα συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών τους	
Αθήνα-Πειραιάς	
Ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας	35 άτομα (10 γυναίκες και 25 παιδιά)
Ξενώνας Αθηνών	22 άτομα (10 γυναίκες και 12 παιδιά)
Ξενώνας Αχαρνών	13 άτομα (5 γυναίκες και 8 παιδιά)
Ξενώνας Πειραιά	4 άτομα (1 γυναίκα και 3 παιδιά)
Κεντρική Μακεδονία	
Ξενώνας ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης	22 άτομα (7 γυναίκες και 15 παιδιά)
Ξενώνας δήμου Θεσ/νίκης	6 γυναίκες (με παιδιά, ο αριθμός των οποίων δε διευκρινίζεται)
Ξενώνας Κορδελιού	12 άτομα (5 γυναίκες και 7παιδιά)
Ήπειρος	
Ξενώνας Ιωαννίνων	14 άτομα (4 γυναίκες και 10 παιδιά)
Θεσσαλία	
Ξενώνας Λάρισας	3 γυναίκες (με παιδιά, ο αριθμός των οποίων δε διευκρινίζεται)
Νότιο Αιγαίο	
Ξενώνας Ρόδου	3 άτομα (1 γυναίκα και 2 παιδιά)

5.2.1 Η δυναμικότητα των Ξενώνων φιλοξενίας και η κάλυψη των αναγκών

Σχετικά με τη **δυναμικότητα** σε κλίνες, ο συνολικός αριθμός των διαθέσιμων κλινών για την υποδοχή έκτακτων περιστατικών καταγράφεται σε τριακόσιες είκοσι (320), οι οποίες κατανέμονται ως εξής:

Πίνακας 9: Αριθμός κλινών ανά Ξενώνα	
20-22 θέσεις φιλοξενίας	Δήμου Θεσ/νίκης, Κορδελιού, Ιωαννίνων, Βόλου, Πατρών, Τρίπολης, Ρόδου, Λέσβου, Κέρκυρας, Ηρακλείου
10 θέσεις φιλοξενίας	Δήμου Αθηναίων, Αχαρνών, Πειραιά, Λάρισας
12 θέσεις φιλοξενίας	ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης
8 θέσεις φιλοξενίας	ΕΚΚΑ Αθήνας
5 θέσεις φιλοξενίας	Ξενώνας Κομοτηνής
Σύνολο: 320	

Η μη ικανοποίηση αιτημάτων για φιλοξενία λόγω πληρότητας αν και δεν καταγράφεται ως μεγάλη - 21 περιπτώσεις²³ - εντούτοις, σε συνδυασμό με την μη παροχή ολοκληρωμένης στήριξης που λειτουργεί αποτρεπτικά για τις προσφύγισες, τη συγκέντρωση των αιτημάτων στα μεγάλα αστικά κέντρα, τον μεγαλύτερο, κατά μέσο όρο, αριθμό παιδιών που συνοδεύουν την κάθε γυναίκα πρόσφυγα και αυξάνουν την ανάγκη διαθέσιμων κλινών (ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας) και την άρνηση παραπομπής τους σε γεωγραφικά απομακρυσμένες δομές, υποδηλώνουν μια σχετικά χαμηλή δυνατότητα απόκρισης των δημόσιων δομών φιλοξενίας στις ανάγκες τόσο κατά την παρούσα φάση όσο και στο άμεσο μέλλον.

Συμπερασματικά, η μεγαλύτερη ανάγκη αφορά στη δημιουργία **δομών άμεσης φιλοξενίας ευάλωτων** ομάδων γυναικών προσφύγων με πρόληψη για την παροχή υπηρεσιών ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, διερμηνείας, δράσεων ψυχο-κοινωνικής υποστήριξης και ειδικότερα κατά τη διάρκεια της νομικής διαδικασίας, καθώς επίσης και μέριμνα για την ψυχολογική υποστήριξη, τη δημιουργική απασχόληση και την εκπαίδευση των παιδιών, τα οποία, στις περισσότερες περιπτώσεις, εμποδίζονται από τη γλώσσα και παραμένουν αποκλεισμένα από τα άλλα παιδιά που διαμένουν στους ξενώνες με μοναδική αναφορά τη μητέρα τους.

5.2.2 Η διάρκεια διαμονής

Ως προς τη **διάρκεια διαμονής** των γυναικών προσφύγων στους ξενώνες, αυτή κυμαίνεται από μία ημέρα έως και έξι μήνες με συνηθέστερη διακύμανση διαμονής από δύομιση (2,5) έως και έξι (6) μήνες, που αποτελεί και το προβλεπόμενο χρονικό όριο από τον κανονισμό λειτουργίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δεν έχει «παραβιαστεί» κατά το παρελθόν, καλύπτοντας μία από τις πολλές συνέπειες της έμφυλης βίας που είναι και η αστεγία.

5.2.3 Το προφίλ των επωφελούμενων

Ως προς την **εθνικότητα των φιλοξενούμενων**, στην πλειονότητά τους, αφορά προσφύγισες από τη Συρία, αρκετές από το Αφγανιστάν, οι οποίες φιλοξενούνται κυρίως στο κέντρο της Αθήνας (ξενώνες Αθήνας, ΕΚΚΑ Αθήνας, Αχαρνών), από το Ιράν και το Ιράκ και από χώρες της Αφρικής (Αιθιοπία, Σομαλία, Μαρόκο, Καμερούν, Νιγηρία), που φιλοξενούνται ως επί το πλείστον στους ξενώνες της Αθήνας και του

²³ Οι ξενώνες Πειραιά, Αχαρνών, Λάρισας δεν κατόρθωσαν να ικανοποιήσουν δύο αιτήματα φιλοξενίας ο καθένας, και ο ξενώνας του ΕΚΚΑ Αθήνας 15 αιτήματα κατά την περίοδο που εξετάστηκε.

Πειραιά. Παρόμοια είναι η εικόνα που σχηματίζεται σχετικά με την **εθνικότητα** των γυναικών που προσέρχονται στα **ΣΚ**.

Αναφορικά με την **ηλικία** και την **οικογενειακή κατάσταση** των φιλοξενούμενων και εξυπηρετούμενων γυναικών προσφύγων στους ξενώνες και τα ΣΚ, η πλειονότητα είναι 20-45 ετών, ενώ αναφέρονται και 6 γυναίκες ηλικίας 18 ετών. Είναι έγγαμες και με μέσο όρο 3 παιδιά και λιγότερες είναι οι μεγαλύτερες σε ηλικία, καθώς και οι διαζευγμένες ή σε διάσταση προσφύγισσες με παιδιά. Η μονογονεϊκότητα, όπως επισημάνθηκε (ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας), οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι: 1) έχουν φύγει οι σύζυγοι για άλλη ευρωπαϊκή χώρα και έχουν καταθέσει αίτημα οικογενειακής επανένωσης, 2) έχουν εγκαταλειφθεί από τους συζύγους, 3) είναι θύματα ενδοοικογενειακής βίας και στη χώρα τους και στην Ελλάδα και θέλουν να απομακρυνθούν από το θύτη και τέλος 4) δεν γνωρίζουν πού βρίσκεται ο σύζυγος.

5.2.4 Οι συνέργειες και οι παραπομπές

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, η κατηγορία Φορέων που με μεγαλύτερη συχνότητα από άλλες παραπέμπει αιτήματα στους ξενώνες για στέγαση γυναικών προσφύγων είναι τα αντίστοιχα **Συμβουλευτικά Κέντρα**, ενώ ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Μεταξύ των διεθνών και εγχώριων ΜΚΟ, παραπέμπουν περιστατικά σε ξενώνες και ΣΚ οι Γιατροί του Κόσμου, η Πράξις, οι Γιατροί χωρίς Σύνορα και το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. Στον πίνακα 10, παρουσιάζεται συνοπτικά το από ποιους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς δέχονται παραπομπές οι Ξενώνες και τα Συμβουλευτικά Κέντρα.

Πίνακας 10: Φορείς από τους οποίους οι Ξενώνες και τα Συμβουλευτικά Κέντρα λαμβάνουν παραπομπές	
Δημόσιοι φορείς	
Συμβουλευτικά Κέντρα	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας, Αχαρνών, Πειραιά, ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης, Κορδελιού, Κομοτηνής, Βόλου, Ιωαννίνων, Τρίπολης, Ρόδου, Λέσβου
ΕΚΚΑ	→ Ξενώνες: Δήμου Αθήνας, Κορδελιού, Βόλου, Τρίπολης ΣΚ: Θεσ/νίκης, Πειραιά
Κοινωνικές υπηρεσίες δήμων	→ Ξενώνες: Κορδελιού, Κομοτηνής, Βόλου, Λάρισας, Τρίπολης ΣΚ Χαλκίδας
Κοινωνικές υπηρεσίες νοσοκομείων	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, Ιωαννίνων, Βόλου, Λάρισας ΣΚ Χαλκίδας
Άλλοι ξενώνες	→ Ξενώνες: δήμου Αθήνας, Πειραιά, ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης και Βόλου
Γραμμή SOS 15900	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας, Βέροιας
Ανοιχτές Δομές Φιλοξενίας	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας ΣΚ: Πειραιά, Βέροιας
Υπηρεσία Ασύλου	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης ΣΚ Θεσ/νίκης
Βοήθεια στο Σπίτι	→ Ξενώνες: Βόλου, Τρίπολης
Αστυνομία	→ Ξενώνας Βόλου ΣΚ Χαλκίδας
Διεθνείς Οργανισμοί και (Διεθνείς) ΜΚΟ/άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης	
Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας, Βέροιας, Ιωαννίνων, Ρόδου ΣΚ: δήμου Αθήνας, Κερατσινίου, Χαλανδρίου, Χίου, Ρόδου
Γιατροί του Κόσμου	→ Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας

		ΣΚ: Αθήνας και Θεσ/νίκης
Πράξις	→	Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας ΣΚ: Θεσ/νίκης και Κομοτηνής
Γιατροί χωρίς Σύνορα	→	Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας ΣΚ Κερατσινίου
Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες	→	Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας, δήμου Θεσ/νίκης
Άρσις	→	Ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας ΣΚ: Αθήνας, Θεσ/νίκης
Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων	→	Ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας ΣΚ Κερατσινίου.
Μέλισσα	→	Ξενώνες: ΕΚΚΑ Αθήνας, δήμου Αθήνας
ΜΕΤΑδραση, Γέφυρα	→	Ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας
Νόστος, Caritas	→	ΣΚ Αθήνας
ΙΟΜ, IRC	→	ΣΚ Θεσ/νίκης
Βία STOP	→	ΣΚ Κομοτηνής
Αλληλέγγυες/εθελοντικές ομάδες	→	Ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας
Γερμανική τοπική κοινότητα	→	ΣΚ Θεσ/νίκης

Δεδομένου ότι οι φορείς (ΜΚΟ) βρίσκονται στην πλειονότητά τους συγκεντρωμένοι στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, είναι αναμενόμενο ότι το μεγαλύτερο όγκο παραπομπών τον δέχονται οι ξενώνες και τα ΣΚ των περιοχών αυτών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οικοδομούνται διαδρομές παραπομπών (referral pathways) ιδιαίτερα σημαντικές για τη στήριξη των προσφυγισσών, οι οποίες ωστόσο θα παρέμεναν γεωγραφικά περιορισμένες χωρίς την παρέμβαση του δομών του δημόσιου τομέα, και κυρίως των ΣΚ και των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων, του ΕΚΚΑ και των νοσοκομείων. **Εκτός της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, λοιπόν, είναι αυτοί οι φορείς που κυρίως διαμεσολαβούν για να παραπέμψουν τις προσφύγισσες στους κατά τόπους Ξενώνες και στα αντίστοιχα ΣΚ.**

Παρατηρούμε επίσης, ότι η τοπική αυτοδιοίκηση και η τοπική κοινότητα φαίνεται να λειτουργεί και να καλύπτει το σύστημα παραπομπών με πιο αποτελεσματικό τρόπο σε λιγότερο αστικές περιοχές της Ελλάδας, διαδικασία που πρέπει να συστηματοποιηθεί και να διαχυθεί και στα μεγάλα αστικά κέντρα. Από την άλλη, έκπληξη προκαλεί το ότι οι παραπομπές που δέχονται οι Ξενώνες και τα ΣΚ από την Υπηρεσία Ασύλου και την Εθνική Γραμμή SOS είναι ελάχιστες και περιορισμένες σχεδόν αποκλειστικά στα δύο αστικά κέντρα. Το γεγονός αυτό χρήζει περαιτέρω προβληματισμού και διερεύνησης. Η μεν πρώτη μπορεί να αποτελέσει σημαντικό σημείο-κόμβο ταυτοποίησης και παραπομπής περιστατικών έμφυλης βίας και ευαλωτότητας προς τους Ξενώνες και τα ΣΚ, και η δεύτερη χρειάζεται να ενισχυθεί ως προς την προσβασιμότητα (γλώσσα) και την πληροφόρηση ενημέρωση -στους προσφυγικούς πληθυσμούς αλλά και τις/τους επαγγελματίες του πεδίου.

Ιδιαίτερα περιορισμένη φαίνεται να είναι και η συμμετοχή της αστυνομίας στην οικοδόμηση των διαδρομών παραπομπών. Όπως θα φανεί και στη συνέχεια, αν και βασικός θεσμός για τη διασφάλιση της προστασίας και ασφάλειας ευάλωτων ομάδων γυναικών προσφύγων, καταγράφεται περιορισμένος βαθμός απόκρισης της αστυνομίας σε περιστατικά έμφυλη βίας για μια σειρά λόγους, όπως: στελέχωση του αστυνομικού σώματος κυρίως από άνδρες, έλλειψη εκπαίδευσής αστυνομικών για τη σωστή αντιμετώπιση των περιστατικών, αλλά και του «δισταγμού» τού να εμπλακεί η αστυνομία στη διαχείριση τους ειδικότερα

αναφορικά με τις δομές προσωρινής φιλοξενίας, γεγονός που απαιτεί τη συντονισμένη προσπάθεια άσκησης (πολιτικής) πίεσης για μεγαλύτερη απόκριση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (δημόσιους και μη).

5.3 Τα κενά και οι δυσκολίες επαρκούς απόκρισης στις ανάγκες

Στην υποενοότητα αυτή παρουσιάζονται τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ΣΚ και οι ξενώνες σε υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό κ.ά. Τα προβλήματα αυτά, σε συνδυασμό με τους λόγους για τους οποίους οι προσφύγισες αρνούνται τη μεταφορά τους σε δομές φιλοξενίας, συνηγορούν στην εκτίμηση της ανεπάρκειας των υποδομών και ειδικότερα των ξενώνων να ανταποκριθούν στις υπάρχουσες και επείγουσες ή μη ανάγκες των προσφυγισσών.

5.3.1 Ελλείψεις σε εξειδικευμένο προσωπικό και υποδομές

Η μόνιμη ή συχνή **έλλειψη διερμηνείας/ πολιτισμικής διαμεσολάβησης** αποτελεί το πιο σημαντικό πρόβλημα για όλους τους ξενώνες και τα ΣΚ, αναγκάζοντας τους φορείς πολύ συχνά να αναζητούν διαθέσιμες/ους διερμηνείς από τις ΜΚΟ. Η συγκεκριμένη έλλειψη δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα και κυρίως την αδυναμία παροχής ολοκληρωμένης υποστήριξης και παρέμβασης (ξενώνες Ιωαννίνων και Ρόδου). Δημιουργούνται, έτσι, προβλήματα στη διαδικασία υποδοχής και λήψης ιστορικού της γυναίκας πρόσφυγα (ΣΚ Πειραιά και Αθήνας), την παρακολούθηση (follow-up) των περιστατικών και την τηλεφωνική επικοινωνία (ΣΚ Χαλανδρίου), αλλά και τη διενέργεια των απαραίτητων ιατρικών εξετάσεων για την εισαγωγή στον ξενώνα (ΣΚ Πειραιά). Η πρόσφατη πρόσληψη 5 διερμηνέων στην Αθήνα και 2 στην Θεσσαλονίκη μπορεί να καλύψει μόνο μερικώς το υφιστάμενο κενό και τις ανάγκες και επίσης απαιτεί περαιτέρω οργανωτική ανάπτυξη (βρισκόταν σε αρχικό στάδιο κατά τη φάση της μελέτης).

Ένας ακόμη παράγοντας που δυσχεραίνει τη συμβουλευτική και υποστηρικτική σχέση με τις προσφύγισες είναι ότι σε ορισμένους ξενώνες **δεν παρέχεται ψυχολογική και κοινωνική στήριξη** παρά μόνο από εξωτερικούς φορείς, στους οποίους οι γυναίκες χρειάζεται να παραπεμφθούν (ξενώνας Θεσσαλονίκης). Το μεγαλύτερο εμπόδιο και εδώ συνιστά η έλλειψη διερμηνείας και ένας αναγκαίος ανασχεδιασμός των παρεχόμενων υπηρεσιών και παράλληλης κάλυψης του απαιτούμενου επιστημονικού προσωπικού. Επιπλέον, τα **επείγοντα ζητήματα επιβίωσης** που χρήζουν άμεσης επίλυσης και για τα οποία οι γυναίκες απευθύνονται στις δομές (ΣΚ Αθήνας), δεν αφήνουν συχνά περιθώριο για παρέμβαση σε άλλα επίπεδα, όπως η ψυχολογική υποστήριξη. Αντίθετα, οι ανάγκες αυτές συχνά φαντάζουν δευτερεύουσας σημασίας. Η **έλλειψη παροχής υπηρεσιών**, όπως δραστηριότητες για τις γυναίκες και βοήθεια των παιδιών στα μαθήματά τους από παιδαγωγό, κάνει ακόμη πιο δύσκολη την παραμονή των προσφυγισσών στους ξενώνες (ξενώνας Θεσ/νίκης), ενώ πρόβλημα αποτελεί και ο **μεγάλος χρόνος διαμονής** των γυναικών (ξενώνας Θεσ/νίκης).

Όσον αφορά τα νησιά κυρίως, πρόβλημα προς επίλυση αποτελεί και η **μετακίνηση** των γυναικών προσφύγων προς το κέντρο της πόλης, λόγω χιλιομετρικής απόστασης. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται η έλλειψη υπηρεσιακού αυτοκινήτου για τη μεταφορά από και προς τις νοσοκομειακές υπηρεσίες και τις αρμόδιες αρχές, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο (ξενώνας Λέσβου, ΣΚ Ρόδου και Χαλκίδας).

5.3.2 Περιορισμοί από το πλαίσιο λειτουργίας

Μολονότι οι κανονισμοί των ξενώνων στοχεύουν στην εύρυθμη λειτουργία τους και στην προστασία των φιλοξενούμενων τους, αναφορικά με την εξυπηρέτηση των προσφυγισσών θέτουν μία σειρά περιορισμών. Ένας από αυτούς σχετίζεται με τις απαραίτητες **ιατρικές εξετάσεις** (για μεταδιδόμενα νοσήματα, ακτινογραφία θώρακος, δερματολογική εκτίμηση, ψυχιατρική εκτίμηση), στις οποίες πρέπει να υποβληθεί κάθε ωφελούμενη, ώστε να φιλοξενηθεί από τον ξενώνα. Η μη ολοκλήρωσή τους (ξενώνας Πειραιάς), ή το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί για την ολοκλήρωσή τους, καθότι πολλά νοσοκομεία δεν κάνουν όλες τις εξετάσεις και πρέπει να απευθύνονται συχνά σε παραπάνω από ένα (ξενώνας ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης), αλλά και η καθ' αυτή διαφωνία των προσφυγισσών να υποβληθούν σε ιατρικό έλεγχο (ξενώνας Αθήνας), ειδικά αν διενεργείται από άνδρες γιατρούς, αποτελούν δυσκολίες που οι ξενώνες καλούνται συχνά να αντιμετωπίσουν.

Δεδομένου ότι η πλειονότητα των γυναικών προσφύγων αιτούνται προστασίας και στέγασης μαζί με τα παιδιά τους, περιοριστικός, επίσης, αποδεικνύεται ο κανονισμός λειτουργίας που δεν επιτρέπει τη φιλοξενία **ανήλικων αγοριών άνω των 12 ετών** (ξενώνας Ρόδου). Ο συγκεκριμένος κανονισμός αναγκάζει πολλές γυναίκες να αρνηθούν τη μεταφορά τους στις δομές ή να αποχωρήσουν από αυτές. Χρειάζεται, ωστόσο, να επισημανθεί ότι στην οικειοθελή αποχώρηση των γυναικών συμβάλλει και η **ελλιπής ενημέρωση** που λαμβάνουν από τις ΜΚΟ σχετικά με τους κανονισμούς και τις παροχές των ξενώνων. Αντιθέτως, τα περιστατικά που συνήθως παραμένουν στις δομές είναι εκείνα που το αίτημα για φιλοξενία προέρχεται από την ίδια τη γυναίκα κατόπιν συνεργασίας με ΣΚ του δημόσιου δικτύου δομών υποστήριξης (ξενώνας Αθηνών).

Άλλους περιορισμούς του πλαισίου λειτουργίας αποτελούν η χρονοβόρα διαδικασία **συντονισμού και διασύνδεσης** υπηρεσιών και Φορέων που εμπλέκονται, καθώς και η **έλλειψη συνοδείας στον ξενώνα** (ΣΚ και ξενώνας Πειραιά). Τέλος, περιορισμένη αναφορά έγινε στο ζήτημα των διατροφικών προτιμήσεων (ξενώνας Θεσ/νίκης), αλλά και της καταπάτησης των κανόνων του ξενώνα που αφορούν, για παράδειγμα, το απόρρητο της τοποθεσίας της δομής (ξενώνας Αθήνας).

5.3.3 Ανασταλτικοί παράγοντες ένταξης σε δομές φιλοξενίας

Ανασταλτικά στην απόφαση των γυναικών προσφύγων να φιλοξενηθούν σε ξενώνες ή και στην οικειοθελή αποχώρησή τους από αυτούς, λειτουργούν μια σειρά λόγων οι οποίοι διαμορφώνονται από την αλληλεπίδραση αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων, όπως: η επιθυμία να βρίσκονται με **ομοεθνείς** τους (ξενώνας Αθήνας, Λέσβου, ΣΚ Πειραιά) ή/και κοντά σε **συγγενικά και οικεία πρόσωπα** (ξενώνας Λάρισας, ΣΚ Κομοτηνής), η αγωνία και το άγχος για την απομάκρυνσή τους από τα **κυκλώματα μετακίνησής τους** σε άλλες χώρες (ΕΚΚΑ Αθήνας), η **απώλεια της θέσης τους στην ανοιχτή δομή φιλοξενίας** (ΣΚ Βέροιας) ή το γενικότερο μέλλον τους (ΣΚ Χαλκίδας) μετά το πέρας της φιλοξενίας τους στον ξενώνα. Επιπρόσθετα, αναφέρθηκε ότι προτιμούν ξενώνες αστικών κέντρων (Αθήνας και Θεσσαλονίκης), ή δεν επιθυμούν να απομακρυνθούν από το κέντρο της πόλης των νησιών όπου βρίσκονται (ξενώνας και ΣΚ Ρόδου, ΣΚ Μυτιλήνης).

Άλλοι ανασταλτικοί παράγοντες αφορούν την **έλλειψη πρόσβασης στο διαδίκτυο** και την απώλεια **καταβολής του χρηματικού ποσού**, το οποίο οι ωφελούμενες λάμβαναν στις δομές φιλοξενία (ξενώνες ΕΚΚΑ και δήμου Αθηνών). Επίσης, η έλλειψη συνοδείας με διασφάλιση διερμηνείας εκ μέρους των Φορέων

παραπομπής (ΜΚΟ) και το **χρονικό διάστημα** αναμονής που μεσολαβεί έως την εξεύρεση θέσης φιλοξενίας (ξενώνας ΕΚΚΑ Θεσ/νίκης) συχνά οδηγούν στην απόρριψη της παραπομπής. Σπάνια οι επιβιώσασες εξασφαλίζουν ίδια **φιλοξενία σε φιλικό περιβάλλον** (ΣΚ Θεσ/νίκης).

Ως ανασταλτικός παράγοντας για τις γυναίκες πρόσφυγες αναφέρθηκε, επίσης, ο **φόβος που αισθάνονται για αντίποινα από το σύζυγο**, όταν έχει υπάρξει ενδοοικογενειακή βία (ξενώνας ΕΚΚΑ Αθήνας) ή αντίθετα όταν παρά την επίσημη καταγγελία για ενδοοικογενειακή βία δεν υπάρχει παραδοχή της από πλευράς της συμβουλευόμενης, (ΣΚ Χαλανδρίου).

Συνοπτικά Συμπεράσματα

- Συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών τους, **το 50% των δημόσιων Ξενώνων** φιλοξενίας θυμάτων έμφυλης βίας έχουν υποδεχτεί και φιλοξενήσει συνολικά περί τις **134 προσφύγισες** το διάστημα από Απρίλιο έως και τον Οκτώβριο του 2016.
- **10 ξενώνες έχουν φιλοξενήσει ή φιλοξενούν μέχρι και σήμερα από 1-10 προσφύγισες**, με το μεγαλύτερο αριθμό φιλοξενούμενων να συγκεντρώνεται ως επί το πλείστον στα αστικά κέντρα της Αθήνας, Θεσσαλονίκης και λιγότερο των Ιωαννίνων.
- Συνολικά, καταγράφηκαν **37 περιστατικά παραπομπής** στα Συμβουλευτικά Κέντρα της χώρας, με το μεγαλύτερο αριθμό να συγκεντρώνεται και πάλι στα αστικά κέντρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη.
- **Βασικό αίτημα** των επωφελούμενων είναι η **φιλοξενία** (επείγουσα ανάγκη ειδικότερα στις περιπτώσεις ενεργούς ενδο-οικογενειακής βίας όπου η απομάκρυνσή τους από το θύτη είναι ζωτικής σημασίας).
- Το συνηθέστερο είναι η **διαμονή** να διαρκεί από **2,5 έως και 6 μήνες**.
- Ο συνολικός αριθμός των **διαθέσιμων κλινών** για την υποδοχή περιστατικών καταγράφεται σε **τριακόσιες είκοσι (320) συνολικά**.
- **Έλλειψη επαρκών θέσεων φιλοξενίας στην Αθήνα** σε συνδυασμό με τις **πολυπληθείς οικογένειες** (με πολλά παιδιά) των προσφυγισσών έχουν ως αποτέλεσμα τη μην κάλυψη αιτημάτων φιλοξενίας.
- Η πλειονότητα των επωφελουμένων είναι **20-45 ετών, έγγαμες** και με μέσο όρο **3 παιδιά** και κατάγονται κυρίως από την **Συρία** και το **Αφγανιστάν**.
- **Παραπομπές στους ξενώνες** γίνονται κυρίως από τα Συμβουλευτικά Κέντρα, αλλά και από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, καθώς και τοπικές και διεθνείς ΜΚΟ.
- Η έλλειψη διερμηνείας/ πολιτισμικής διαμεσολάβησης, υπηρεσιών ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης στους ξενώνες, η έλλειψη ψυχολογικών και παιδαγωγικών υπηρεσιών για τα παιδιά τους, η δυσκολία πρόσβασης και μετακίνησης προς τα αστικά κέντρα, καθώς και ο μεγάλος χρόνος διαμονής, είναι μερικές από τις **βασικές προκλήσεις του δημόσιου συστήματος απόκρισης στην έμφυλη βία**.
- **Βασικοί περιορισμοί από το πλαίσιο λειτουργίας των ξενώνων**: η χρονοβόρα διαδικασία συντονισμού και διασύνδεσης υπηρεσιών και Φορέων που εμπλέκονται, η έλλειψη συνοδείας στον ξενώνα, ο περιορισμός κανόνα λειτουργίας για τη φιλοξενία ανήλικων αγοριών άνω των 12 ετών, η ελλιπής ενημέρωση που λαμβάνουν από τις ΜΚΟ σχετικά με τους κανονισμούς και παροχές των ξενώνων και η ολοκλήρωση των ιατρικών εξετάσεων.
- **Ανασταλτικοί παράγοντες** για τις γυναίκες να δεχτούν τη φιλοξενία: η απομάκρυνσή τους από το δίκτυο των επαφών τους (συγγενείς, ομοεθνείς), ο φόβος να χάσουν την θέση τους στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας ή και τις υπηρεσίες που αυτές παρέχουν (χρήματα), η απομάκρυνση/ απόσταση από την Υπηρεσία Ασύλου καθώς και ο φόβος τους για αντίποινα από το σύζυγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ-ΚΛΕΙΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΔΕΙΧΤΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνθετικά οι απόψεις και οι εμπειρίες προσώπων-κλειδιά σχετικά με τα προβλήματα και τις ελλείψεις που εντοπίζουν από τη θέση ευθύνης που κατέχουν για τη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, και ειδικά αυτού της προστασίας και της αντιμετώπισης της έμφυλης βίας. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα δεδομένα που προέκυψαν από τις ομάδες εστιασμένης συζήτησης με εργαζόμενες στο πεδίο, αλλά και υπεύθυνες σχετικών δημόσιων Φορέων, καθώς οδηγούν σε παρόμοιες διαπιστώσεις. Επιπλέον, ως άμεσα συνυφασμένες με τα κενά αυτά θα συζητηθούν, αφενός οι λύσεις που προτάθηκαν από τους φορείς και αφετέρου τα σχέδια δράσης των δημόσιων Φορέων για την αμεσότερη και αποτελεσματικότερη κάλυψη των αναγκών των προσφυγισσών, που διαμένουν σε δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα.

Η παρουσίαση των βασικών ευρημάτων και των θεμάτων-κλειδιά που αναδείχθηκαν από την ανάλυση των στοιχείων της ποιοτικής έρευνας (συνεντεύξεις και ομάδες εστιασμένης συζήτησης), είναι οργανωμένη με τη μορφή ενός συνεχούς μεταξύ των διαφορετικών όψεων της ευαλωτότητας που εγγράφεται και συνδέεται με τη βίωση της έμφυλης βίας. Παρακολουθεί με τον τρόπο αυτό την αποκάλυψη²⁴ της εμπειρίας, την ταυτοποίηση και την αναφορά του περιστατικού, τη διαχείριση και παρακολούθησή του έως το «κλείσιμο» του περιστατικού.

6.1. Τα εμπόδια, οι διαδικασίες και οι απαιτούμενες συνθήκες για την αποκάλυψη και ταυτοποίηση των γυναικών προσφύγων που έχουν υποστεί ή διατρέχουν κίνδυνο έμφυλης βίας

Ξεκινώντας από την έμφυλη βία που οι προσφύγισες **αποκαλύπτουν** (disclose) ότι έχουν υποστεί ή/και συνεχίζουν να υφίστανται, γεγονός αποτελεί ο μικρός αριθμός των αναφερόμενων περιστατικών συγκριτικά με τις διάφορες μορφές βίας που οι φορείς «γνωρίζουν» ότι εκτυλίσσονται στο πεδίο. Παρότι γίνεται προσπάθεια για συστηματική καταγραφή των περιστατικών που αποκαλύπτονται, αποτελεί κοινή παραδοχή ότι τα θύματα έμφυλης βίας είναι περισσότερα από αυτά που γνωστοποιούνται στους φορείς ζητώντας την άμεση παρέμβαση και βοήθειά τους. Αν και ποικίλουν οι λόγοι για αυτή την αναντιστοιχία αλληλοσυσχετίζονται στενά.

6.1.1. Η δυσκολία της αποκάλυψης περιστατικών έμφυλης βίας

Ένα στοιχείο που αιτιολογεί αυτή την αναντιστοιχία αφορά στις **μεταβατικές και δύσκολες συνθήκες διαβίωσης** των προσφυγισσών, οι οποίες τείνουν να ενισχύουν υπάρχουσες εξαρτήσεις από το οικογενειακό περιβάλλον, ακόμη και αν από αυτό προέρχεται ο κακοποιητής. Επιπλέον, το καθεστώς αυτό της μετάβασης και προσωρινότητας συχνά δεν αφήνει το περιθώριο στις γυναίκες να αποφασίσουν για θέματα ριζικά στη ζωή τους, καθώς χρειάζεται να συλλέξουν τις απαραίτητες πληροφορίες και να ενημερωθούν για τις επιλογές που διανοίγονται μπροστά τους. Για τους λόγους αυτούς, διαπιστώνεται ότι η αποκάλυψη ενός περιστατικού έμφυλης βίας, αποτελεί μια ιδιαίτερα περίπλοκη απόφαση που απαιτεί **χρόνο**, τον οποίο τα

²⁴ Ο όρος αποκάλυψη (disclosure) χρησιμοποιείται έναντι της αναφοράς και αφορά την «μαρτυρία» της εμπειρίας της έμφυλης βίας σε οποιοδήποτε άτομο –επαγγελματία και στο πλαίσιο οποιασδήποτε μορφής επικοινωνίας μέσα στις δομές προσωρινής φιλοξενίας προσφύγων και δε συνοδεύεται τις περισσότερες φορές από αίτημα για καμία περαιτέρω υποστηρικτική δράση/υπηρεσία.

στελέχη των Φορέων χρειάζεται να είναι εκπαιδευμένα να τον διαθέτουν χωρίς να πιέζουν τις επιβιώσασες, αλλά να τους παρέχουν σαφή και έγκυρη πληροφόρηση και παράλληλα ψυχο-κοινωνική υποστήριξη, προκειμένου να λάβουν την καλύτερη δυνατή απόφαση για το μέλλον το δικό τους και των παιδιών τους. Ωστόσο, απαιτείται εγρήγορση και ικανότητα εκτίμησης του κινδύνου (risk assessment) εκ μέρους των στελεχών των Φορέων, προκειμένου να αντιληφθούν την καταλληλότητα του χρόνου (timing) για να παρέμβουν προτού μία γυναίκα και τα παιδιά της εκτεθούν σε κίνδυνο ή οδηγηθούν σε ακραία κατάσταση.

Σε συνδυασμό με το μεταβατικό και επισφαλές χαρακτήρα των συνθηκών διαβίωσης στις δομές, ο φόβος του **κοινωνικού στιγματισμού** και της **κοινωνικής περιθωριοποίησης** συνιστά βασική αιτία αποφυγής της αναζήτησης βοήθειας για τις επιβιώσασες της έμφυλης βίας, που συνιστά διαδικασία δευτερογενούς θυματοποίησης και επιβάλλει τη λήψη μέτρων πρόληψης και την υλοποίηση δράσεων ευαισθητοποίησης της κοινότητας.

Επίσης, εμπόδιο στην αποκάλυψη/αναφορά συνιστά η έλλειψη γνώσης ότι κάθε μορφή έμφυλης βίας είναι κοινωνικά απαράδεκτη και νομικά/ποινικά κολάσιμη και, άρα, προστατεύεται από το νόμο και τους θεσμούς και δικαιούνται προστασίας και αρωγής. Στην περίπτωση αυτή, είναι κρίσιμης σημασίας να παρέχεται **πλήρης συστηματική και έγκυρη πληροφόρηση** σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών προσφύγων και να εξασφαλιστεί με όλους τους δυνατούς τρόπους η απρόσκοπτη πρόσβαση στην άσκηση τους. Η αποτυχία διασφάλισης των δικαιωμάτων των προσφυγισσών και εφόσον έχει προηγηθεί η ενημέρωσή τους, είναι κρίσιμης σημασίας και παραβιάζει την αρχή της μη πρόκλησης βλάβης («do no harm») σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές. Επιπλέον η τυχόν ματαίωση των προσδοκιών για πλήρη υποστήριξη προκαλεί κρίση εμπιστοσύνης που, αφενός εγκλωβίζει την επιβιώσασα και αφετέρου, δημιουργεί όρους μη αποκάλυψης για τις υπόλοιπες.

Η αποκάλυψη, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις της ενδο-οικογενειακής βίας, περιορίζεται συχνά στο αίτημα για παρέμβαση/σύσταση προς το σύζυγο να πάψει την κακοποίηση καθώς η λήψη νομικών μέτρων θεωρείται υπερβολική. Στο σημείο αυτό χρειάζεται και πάλι προσοχή ώστε **να μη σχετικοποιηθεί πολιτισμικά η έμφυλη βία, δηλαδή** να μην αποδοθεί στο πολιτισμικό υπόβαθρο η βασική αιτία που δεν επιτρέπει στις γυναίκες πρόσφυγες να αναλάβουν δράση για την προσωπική τους ασφάλεια και ευημερία, καθότι η εμπειρία της έμφυλης βίας και η δυσκολία διαχείρισής της αποτελεί ένα φαινόμενο χωρίς διάκριση στη βάση της εθνικότητας, της ηλικίας, της κοινωνικής τάξης, του μορφωτικού επιπέδου, του οικονομικού στάτους, κ.λπ.

Σκόπιμο, επίσης, είναι να αναφερθεί ότι οι φορείς που πρώτοι ενημερώνονται για περιστατικά έμφυλης βίας στις δομές φιλοξενίας είναι συνήθως οι **γιατροί**, ιδιαίτερα αν είναι γυναίκες, και τα στελέχη που εργάζονται σε **φιλικούς για τις γυναίκες χώρους** (Women Safe Spaces ή Female Friendly Spaces), που είναι επιφορτισμένα με τη διαχείριση τέτοιων περιστατικών. Καθίσταται, έτσι, προφανές ότι η αποκάλυψη ενός περιστατικού έμφυλης βίας γίνεται πιο εύκολα ενώπιον μιας γυναίκας επαγγελματία, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι θα είναι πιο ευαισθητοποιημένη ή/και εκπαιδευμένη. Αντιθέτως, όπως θα φανεί και στη συνέχεια, το ζήτημα της εκπαίδευσης προκύπτει ως ζωτική ανάγκη για όλες/ους τις/τους εργαζόμενες/ους σε κάθε στάδιο παρέμβασης, από την ταυτοποίηση των θυμάτων ή εν δυνάμει θυμάτων έμφυλης βίας μέχρι και την εξασφάλιση της προστασίας και ασφάλειάς τους.

Εξίσου σημαντικός παράγοντας για το δισταγμό των προσφυγισσών να ζητήσουν υποστήριξη είναι το ότι δεν έχουν εμπιστοσύνη στην έννοια και τη διαδικασία της αναφοράς ή/και στην επάρκεια του υπάρχοντος συστήματος για την αντιμετώπιση και επίλυση του ζητήματός τους. Το γεγονός αυτό προκύπτει από μία σειρά **προβλημάτων και κενών** που εντοπίζουν τα στελέχη των ΜΚΟ, των Διεθνών Οργανισμών και

των δημόσιων Φορέων στο πεδίο και σε όλα τα επίπεδα: της ταυτοποίησης, των παραπομπών, της κάθε είδους διαχείρισης περιστατικών, της προστασίας και της ασφάλειας, της πρόληψης, της ένταξης.

6.1.2. Η πολυπλοκότητα και τα κενά της ταυτοποίησης

Όσον αφορά στην **ταυτοποίηση** (identification), οι απαραίτητες πληροφορίες προκύπτουν ως επί το πλείστον από τους φορείς που δρουν στην εκάστοτε δομή φιλοξενίας μέσω των περιστατικών που τους αποκαλύπτονται (self-referral/ disclosure), αλλά και μέσω ad hoc focus groups που διενεργούν σε ορισμένες δομές με τη συμμετοχή ομάδων γυναικών από την κοινότητα. Φορέα ταυτοποίησης αποτελεί συχνά και η Υπηρεσία Ασύλου, η οποία κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων εντοπίζει περιστατικά διαφόρων μορφών έμφυλης βίας και αναλαμβάνει να τα ενημερώσει για το δικαίωμά τους να λάβουν προστασία καθώς και να τα παραπέμψει σε αρμόδια ΜΚΟ ή Διεθνή Οργανισμό καθώς και τη Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων (ΓΓΙΦ) η οποία έχει δεχθεί και παραπέμψει κατάλληλα διάφορα περιστατικά έμφυλης βίας.

Επίσης, στο πλαίσιο παρέμβασης της ΓΓΙΦ στο νέο ΕΣΠΑ επισημαίνεται ως βασικό πρόβλημα το θέμα της ταυτοποίησης των περιστατικών εκ μέρους των κρατικών υπηρεσιών, η έλλειψη δηλαδή ενός επιστημονικού εργαλείου/ προσέγγισης, ώστε να μπορεί να τεκμηριωθεί το ποια (πρόσφυγας) γυναίκα είναι θύμα ή εν δυνάμει θύμα έμφυλης βίας και χρήζει παραπομπής. Το κενό αυτό, μεταξύ και άλλων προβλημάτων, επιχειρείται να επιλυθεί σε εθνικό επίπεδο μέσω υπογραφής **πρωτοκόλλου** μεταξύ της ΓΓΙΦ και άλλων δημόσιων θεσμών που εμπλέκονται στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος (συναρμόδια υπουργεία, γενικές γραμματείες, φορείς της εκκλησίας και της τοπικής αυτοδιοίκησης κ.ά.). Μέσω του πρωτοκόλλου συνεργασίας, εξασφαλίζεται το απαιτούμενο ένστολο προσωπικό που κατοχυρώνεται για την παραπομπή έγκυρα ταυτοποιημένης επιβίωσης έμφυλης βίας και παράλληλα στοιχειοθετείται και καθορίζεται ο ρόλος των ΜΚΟ ως προς τον εντοπισμό των περιστατικών.

Τα στελέχη της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ), αλλά και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες – ειδικότερα στα νησιά – συχνά εντοπίζουν ευάλωτες γυναίκες και, όπως ανέφεραν στελέχη τους, «...περνάνε από μπροστά μας και τις βλέπουμε ότι είναι θύματα *trafficking* ή σεξουαλικής βίας αλλά συχνά σε συνθήκες πίεσης νιώθουμε ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα». Για το λόγο αυτό, απαιτείται καλύτερη διασύνδεση/παραπομπή και η υιοθέτηση μιας πρακτικής ταυτοποίησης ευαλωτότητας λόγω έμφυλης βίας που να επιδεικνύει μεγαλύτερη από την έως τώρα προσοχή σχετικά με την αναγνώριση (identification) των θυμάτων/επιβιωσασών και την παραπομπή τους σε κατάλληλες υπηρεσίες. Στην κατεύθυνση αυτή εγκαινιάστηκε τον Ιούνιο του 2016 από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης και με πρωτοβουλία στελέχους της Ύπατης Αρμοστείας, μια προσπάθεια για διεξαγωγή ανοιχτής συνάντησης με SGBV ομάδες εργασίας. Μεταξύ των θεμάτων που συζητήθηκαν ήταν και το ότι τα εργαλεία και οι δείκτες ευαλωτότητας που χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό των περιστατικών διαφοροποιούνται σημαντικά. Προέκυψε, έτσι, η ανάγκη για μια **οριζόντια συμβατότητα των εργαλείων ευαλωτότητας** και για τη συστηματοποίηση μιας κοινής γλώσσας την οποία θα μπορούν να αξιοποιούν οι επαγγελματίες (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, κ.λπ.) που εμπλέκονται στη διαδικασία της ταυτοποίησης. Ιδιαίτερα σημαντικό επίσης είναι το πρόβλημα που έχει προκύψει με τα **θύματα βασανιστηρίων**, καθώς δεν υφίσταται ένας συγκεκριμένος φορέας αρμόδιος για την πιστοποίησή τους.

6.2 Η διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας: κενά και προκλήσεις

Ως προς τη **διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας (SGBV case management)**, τα προβλήματα είναι πολλαπλά και αλληλοσυνδεόμενα. Καταρχάς, παρατηρείται **άνιση κατανομή Φορέων** σχετικών με την προστασία και την έμφυλη βία στις δομές φιλοξενίας ανά την Ελλάδα. Έτσι, ενώ σε κάποιες δομές που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση από τα αστικά κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη), είναι συγκεντρωμένος ένας μεγάλος αριθμός Φορέων, σε άλλες πιο απομακρυσμένες (Ωραιόκαστρο, Λάρισα) η απουσία τους είναι χαρακτηριστική. Σε αυτές τις περιπτώσεις και λόγω του ότι αποτελεί την κύρια οργάνωση για θέματα προστασίας (main protection actor) στην πλειονότητα των δομών, η Ύπατη Αρμοστεία αναλαμβάνει η ίδια τη διαχείριση των περιστατικών και την παροχή υπηρεσιών ως φορέας έκτακτης ανάγκης (last resort agency). Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται πολλαπλά προβληματικό γιατί, μολονότι βασική αποστολή της Ύπατης Αρμοστείας στην Ελλάδα είναι η εξασφάλιση προστασίας για τους πρόσφυγες γενικά και από την έμφυλη βία συγκεκριμένα, οι βασικοί άξονες της παρέμβασής της είναι διαφορετικοί. Αφορούν στη διοχέτευση κονδυλίων, το συντονισμό της δράσης όλων των εμπλεκόμενων μερών/Φορέων και οργανώσεων στο πεδίο, την ταυτοποίηση και τις παραπομπές, την ανάπτυξη ικανότητας απόκρισης (response capacity) στις υφιστάμενες ιατρικές, ψυχολογικές, κοινωνικές κ.λπ. ανάγκες (κυρίως εκπαίδευση και κατάρτιση), την καταγραφή στοιχείων και την τήρηση κωδικοποιημένου αρχείου, καθώς και τη συμπλήρωση κενών και αναγκών του κράτους.

Εξίσου προβληματικά στοιχεία είναι η **ασάφεια σχετικά με το ρόλο** της κάθε οργάνωσης, αλλά και το γεγονός ότι η άμεση και σωστή διαχείριση ενός περιστατικού εξαρτάται σε πολλές περιπτώσεις από την **υπευθυνότητα** των ειδικών. Μάλιστα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η **γραφειοκρατία των Φορέων** (ΜΚΟ και Διεθνείς Οργανισμοί), καθώς και η **έλλειψη συντονισμού και τυποποιημένων διαδικασιών** (SOPs - standard operating procedures), για παράδειγμα κατά τη μεταφορά περιστατικών από ένα φορέα σε άλλο και την παρακολούθησή του, δεν επιτρέπει την απρόσκοπτη παροχή υπηρεσιών γεγονός που έχει ως επακόλουθο συχνά τη χαμηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και αβέβαια αποτελέσματα για τις επιζήσασες.

Εξίσου καθοριστική είναι η **έλλειψη εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών**, ευαισθητοποιημένων και με κατανόηση απέναντι στην πολυπλοκότητα και το βάθος των καταστάσεων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι προσφύγισες. Ως προς αυτό, υπάρχει σχεδόν καθολικό αίτημα για **εκπαίδευση** όλων όσων εμπλέκονται στο πεδίο και κυρίως των δημόσιων Φορέων (στρατός, αστυνομία, τοπική αυτοδιοίκηση) σε πολλαπλά επίπεδα. Πρωτεύει η επιμόρφωση του προσωπικού δημόσιων και ιδιωτικών Φορέων σε ζητήματα έγκαιρης ταυτοποίησης και διαχείρισης των περιστατικών έμφυλης βίας, ενθάρρυνσης της γυναίκας πρόσφυγα να αναφέρει το περιστατικό και να αναζητήσει βοήθεια, και γενικότερα ανάπτυξης της ικανότητας απόκρισης. Σημαντική, επίσης, είναι η απόκτηση βαθύτερης κατανόησης του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο βιώνεται η έμφυλη βία και η ευαλωτότητα, η επίγνωση των διαφορετικών από την κυρίαρχη δυτική αντίληψη προσλήψεων και κοινωνικών ανοχών απέναντι της, καθώς και των ζητημάτων διαπολιτισμικότητας εν γένει. Αναφέρεται επίσης ως σημαντικό κενό η έντονη ζήτηση για εκπαίδευση στο επίπεδο της κλινικής αντιμετώπισης των περιστατικών, καθώς και η συστηματική (π.χ. εβδομαδιαία) εποπτεία των εργαζομένων από εξειδικευμένη/ο ψυχολόγο, που αποτελεί μια μορφή εκπαίδευσης/ στήριξης ιδιαίτερα πολύτιμη για να αντιμετωπιστεί το εκτεταμένο πλέον φαινόμενο της επαγγελματικής εξουθένωσης των στελεχών του πεδίου.

Εξίσου αναγκαία είναι και η επιμόρφωση των εργαζομένων σε θέματα ασύλου, δικαιωμάτων και προστασίας των προσφυγισσών, καθώς υπάρχει σημαντικό κενό στην παροχή **νομικής βοήθειας**, ειδικά στα νησιά που υποδέχονται και φιλοξενούν προσφυγικό πληθυσμό. Αν και υπάρχουν φορείς που παρέχουν νομική συμβουλευτική στην επικράτεια (Solidarity Now, DRC, GCR, Praksis, ΜΕΤΑδραση, IRC), είναι ελάχιστοι οι φορείς που διαθέτουν εξειδικευμένο προσωπικό με γνώσεις νομικού πλαισίου για την έμφυλη βία σε συνδυασμό και με το (εθνικό/διεθνές) προσφυγικό νομικό πλαίσιο. Ακόμα πιο μεγάλη, βέβαια, είναι η ανάγκη για νομική στήριξη και εκπροσώπηση των γυναικών στο δικαστήριο, στρατηγικής σημασίας κενό που καλείται να καλύψει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες με χρηματοδότηση σε εξειδικευμένους φορείς. Το ίδιο ισχύει και για τις δημόσιες δομές (ΣΚ και ξενώνες), όπου, ενώ συνήθως παρέχεται νομική συμβουλευτική από ευαισθητοποιημένα και εκπαιδευμένα νομικά στελέχη, η νομική στήριξη ειδικά για γυναίκες πρόσφυγες απαιτεί περαιτέρω εξειδίκευση.

Σε γενικές γραμμές προκύπτει ότι η έλλειψη σωστής πληροφόρησης σχετικά με τα δικαιώματα των προσφυγισσών εκ μέρους του προσωπικού των Φορέων στο πεδίο υπονομεύει σε σημαντικό βαθμό την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την ενθάρρυνση αποκάλυψης περιστατικών και αιτημάτων βοήθειας. **Επίσης, σημαντικό κενό παρατηρείται στην παροχή στήριξης των γυναικών στις διαφορετικές επιλογές που έχουν και τις αντίστοιχες συνέπειες και το ρίσκο για κάθε μία από αυτές τις επιλογές.**

6.2.1. Το ζήτημα της διερμηνείας και της επικοινωνίας

Η **έλλειψη διερμηνέων** και ειδικά γυναικών [κυρίως σε αραβικά, περσικά (φαρσί και νταρί), κουρδικά (σορανί και κουρμαντζί)] έρχεται να δυσχεράνει επιπλέον τη διαχείριση των προβλημάτων των προσφυγισσών και την απόκριση στις ανάγκες τους. Το συγκεκριμένο κενό απαντάται στους φορείς που δρουν στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, αλλά και κυρίως στους Ξενώνες φιλοξενίας και τα ΣΚ προς τα οποία γίνονται οι παραπομπές. Μία από τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εξυπηρέτηση των γυναικών προσφύγων από τα ΣΚ και τους Ξενώνες είναι να συνοδεύονται από διερμηνείς, καθότι είτε δε διαθέτουν καμία/κανένα διερμηνέα, είτε διαθέτουν σε μη συστηματική βάση. Συχνά, οι προσφύγισες συνοδεύονται από εθελοντές διερμηνείς και συνήθως άνδρες, ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις τους/τις διερμηνείς παρέχει η ΜΕΤΑδραση, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τον Ξενώνα του ΕΚΚΑ Αθήνας. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο κατά την παραμονή των προσφυγισσών στους **ξενώνες**. Χωρίς την παρουσία διερμηνέα η επικοινωνία με τις υπόλοιπες διαμένουσες (Ελληνίδες ή/και μετανάστριες) καθίσταται σχεδόν αδύνατη. Το γεγονός ότι στους ξενώνες συνήθως δε βρίσκουν άλλα άτομα που να μιλούν τη γλώσσα τους ή που να προέρχονται από την κοινότητά τους έχει ως αποτέλεσμα να βιώνουν οι προσφύγισες έντονη **απομόνωση και αποξένωση**. Ως εκ τούτου, πολλές δεν είναι πρόθυμες να μεταφερθούν σε ξενώνα που τον αντιλαμβάνονται ως απομονωμένο και ανοίκειο χώρο και συνεχίζουν να υπόκεινται έμφυλη βία παραμένοντας στην ανοιχτή δομή φιλοξενίας μαζί με την κοινότητά τους.

Η απουσία κοινής γλώσσας κατά τη διαμονή των γυναικών στον ξενώνα δυσχεραίνει και τη σωστή **παροχή υπηρεσιών** εκ μέρους των εργαζομένων. Όταν δεν υπάρχει διαθέσιμος/η διερμηνέας, οι υπηρεσίες παρέχονται, είτε εκ των ενόντων «*γλώσσα του σώματος, λίγα αγγλικά, κάποια γυναίκα που έχει διαμείνει κάποιο χρόνο στον ξενώνα και γνωρίζει τη γλώσσα κ.ά*» γεγονός που υποβιβάζει την ποιότητά τους, είτε δεν παρέχονται καθόλου και ο ρόλος του ξενώνα περιορίζεται σε αυτόν της φιλοξενίας χωρίς περαιτέρω στήριξη και ενδυνάμωση των επιβιώσασών. Το σημαντικότερο κενό παρατηρείται στην **απουσία στρατηγικής εξόδου** από τον ξενώνα (για όλες τις επωφελούμενες και ιδιαίτερες τις μετανάστριες/προσφύγισες),

γεγονός που, μεταξύ άλλων, θα μείωνε ενδεχόμενα και το μέσο χρόνο διαμονής και θα αύξανε έτσι τη διαθεσιμότητα θέσεων φιλοξενίας.

Για την επίλυση του προβλήματος της διερμηνείας, η ΓΓΙΦ προχώρησε πρόσφατα, μέσω του ΚΕΘΙ, στην **πρόσληψη** ενός συγκεκριμένου αριθμού **διερμηνέων**, ενώ θα γίνουν και προσπάθειες για επιπλέον προσλήψεις. Επίσης, σε φάση διαβούλευσης και προς οριστικοποίηση βρίσκεται η συνεργασία της ΓΓΙΦ με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, κατά την οποία οι δύο οργανώσεις θα καλύψουν το ζήτημα της διερμηνείας, προσλαμβάνοντας άτομα και θέτοντάς τα στη διάθεση της ΓΓΙΦ και τις αντίστοιχες επιβλέπουσες (δημόσιες) δομές.

Σημαντική πρέπει να θεωρηθεί και η προγραμματική θέση της ΓΓΙΦ για την ένταξη υπηρεσιών επαγγελματικής συμβουλευτικής και στήριξης των επωφελουμένων στο πλαίσιο των δομών (ΣΚ και Ξενώνες), που αναμένεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη στρατηγικής εξόδου και την αποκατάσταση/τριτογενή πρόληψη (rehabilitation) των επιβιωσασών έμφυλης βίας.

6.3 Σύστημα παραπομπών

Στενά συνυφασμένο με τη δυσκολία διαχείρισης των περιστατικών έμφυλης βίας στο γυναικείο προσφυγικό πληθυσμό είναι το κατά κοινή ομολογία ατελές και ανεπαρκές σύστημα **διαδρομών παραπομπών** (referral pathways), καθώς τα κενά που παρουσιάζει είναι πολλαπλά και αλληλοτροφοδοτούμενα. Σε ένα επίπεδο οφείλονται στην έλλειψη συντονισμού μεταξύ των διαφορετικών οργανώσεων στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας (η οποία εντείνεται αν συνυπολογίσουμε την αυξημένη κινητικότητα των στελεχών των ΜΚΟ) με αποτέλεσμα οι παραπομπές να γίνονται συχνά με μεγάλη **χρονική καθυστέρηση** και η άμεση παρέμβαση εκ μέρους των Φορέων να παρακωλύεται. Με δεδομένο ότι η υψηλή ικανότητα απόκρισης (response capacity) ενός συστήματος παραπομπών απαιτεί:

α) την κάλυψη όλου του φάσματος των αναγκών που αναδύονται στην περίπτωση διαχείρισης ενός περιστατικού έμφυλης βίας, (στο πλαίσιο τόσο των δομών προσωρινής φιλοξενίας όσο και στις δομές στέγασης σε αστικά κέντρα), δηλαδή την ύπαρξη και λειτουργικότητα όλων των βασικών 4 τομέων παρέμβασης όπως υγεία, ασφάλεια και προστασία, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική προστασία και βοήθεια ως προς τον τύπο της υπηρεσίας, την απόσταση, την προσβασιμότητα, το κόστος.

β) το μέγιστο δυνατό συντονισμό επαγγελματιών του πεδίου με δημόσιους λειτουργούς και την εξασφάλιση μιας συμφωνημένης και κοινά αποδεκτής διαδικασίας με τα απαραίτητα πρωτόκολλα και συνοδευτικά έγγραφα, καθώς και την παρακολούθηση της παραπομπής και πάνω από όλα την διασφάλιση σε κάθε βήμα της εμπιστευτικότητας και διαχείρισης της πληροφορίας με την συναίνεση των ίδιων των επωφελουμένων.

Η πρόσφατη απόφαση του Υπουργείου Μεταναστευτικής πολιτικής να αναφέρεται με στοιχεία το περιστατικό στη διοίκηση της δομής, πριν οι εξειδικευμένοι φορείς και επαγγελματίες προβούν στις προβλεπόμενες παραπομπές, θα έχει νόημα μόνο στο βαθμό που θα επιδιώξει να ενισχύσει την ικανότητα απόκρισης των υπηρεσιών παραπομπής και το άνοιγμα διόδου συνεργασίας π.χ. με υπηρεσίες υγείας, ασφάλειας και προστασίας/αστυνομία κ.α με σεβασμό στην αρχή της εμπιστευτικότητας. Γιατί η εμπιστευτικότητα είναι μέγιστης και κρίσιμης σημασίας για την προστασία και ασφάλεια της επιβιώσασας έμφυλης βίας και θα πρέπει να διασφαλίζεται ανά πάσα στιγμή ότι δεν διατρέχει κίνδυνο από τον θύτη ή άλλα μέλη της κοινότητας.

Επιπλέον, μολονότι υπάρχει ένα σύστημα παραπομπών, οι δημόσιοι φορείς που εμπλέκονται δεν αναγνωρίζουν ότι η διαχείριση του περιστατικού χρειάζεται να προχωρήσει με συγκεκριμένο τρόπο, με μια από τις πιο σημαντικές συνέπειες να είναι η **καταπάτηση του απορρήτου**. Η έλλειψη διερμηνέων στις δημόσιες υπηρεσίες, όπως τα νοσοκομεία, επιβαρύνει περαιτέρω το ήδη δυσλειτουργικό σύστημα παραπομπών. Σημαντικό πρόβλημα, επίσης, αποτελεί το γεγονός ότι οι ΜΚΟ εντοπίζουν περιστατικά στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και τα παραπέμπουν στα ΣΚ ή/και στους ξενώνες χωρίς συνοδευτικά έγγραφα που να ενημερώνει για το **ιστορικό** τους ή να περιλαμβάνει έστω τις στοιχειώδεις ιατρικές εξετάσεις, αλλά μόνο με ένα «*απλό χαρτάκι που γράφει επάνω τη διεύθυνση*» τη δομής, όπως τόνισαν χαρακτηριστικά ορισμένες από τις συμμετέχουσες στην έρευνα. Επίσης, πολλές είναι και οι περιπτώσεις προσφυγισσών που δε συνοδεύονται από **κοινωνική λειτουργό**, η οποία θα μπορούσε, για παράδειγμα, να παράσχει τις αναγκαίες πληροφορίες για τον ορθότερο και αμεσότερο τρόπο αντιμετώπισης του περιστατικού, ή/και να αποτελέσει ένα σταθερό σημείο αναφοράς και οικειότητας για την επιβιώσασα.

Από την πλευρά του **πρωτοκόλλου** της ΓΠΦ, τα παραπάνω προβλήματα των παραπομπών σχεδιάζεται να επιλυθούν μέσα από την πρόβλεψη σαφούς ρόλου για τις ΜΚΟ, παρότι οι ίδιες δε θα συμμετάσχουν στην υπογραφή του. Συγκεκριμένα, οι ΜΚΟ δε θα δύνανται να κάνουν παραπομπές απευθείας στις δημόσιες δομές, αλλά εισήγηση με ένα τυποποιημένο παραπεμπτικό προς την εκάστοτε διεύθυνση του κέντρου φιλοξενίας (ένστολος διοικητής, προσωπικό της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, κ.ο.κ.). Με αυτόν τον τρόπο, αφενός θα βοηθηθεί η διεύθυνση ως προς την ταυτοποίηση και παραπομπή των θυμάτων έμφυλης βίας και αφετέρου θα αντιμετωπιστεί το αρνητικό φαινόμενο που αναφέρθηκε ότι πολλά περιστατικά δεν λαμβάνουν υποστήριξη, λόγω του ότι δε συνοδεύονται από το ιστορικό ή τις απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις.

Εντούτοις, η ιδανική λύση σύμφωνα με τη ΓΠΦ θα ήταν το σύστημα παραπομπών να **ρυθμιστεί κεντρικά**, προκειμένου να πάψει να αποτελεί καθημερινό αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο πεδίο. Χρειάζεται, δηλαδή, να δοθεί κεντρική εντολή ότι οι παραπομπές πρέπει να βασίζονται σε συγκεκριμένες διαδικασίες για την εφαρμογή των οποίων η Ύπατη Αρμοστεία θα έχει την κύρια ευθύνη. Προβλέπεται επίσης ότι η κάθε ανοιχτή δομή φιλοξενίας θα διεξάγει τακτικές συναντήσεις για ζητήματα προστασίας όπου όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, δημόσιοι και ιδιωτικοί, θα συναποφασίζουν για το σύστημα παραπομπών, απόφαση η οποία θα είναι δεσμευτική για την περαιτέρω δράση και παρέμβαση τους. Θα αντιμετωπιστεί, έτσι, η αυθαιρεσία των διοικήσεων των δομών φιλοξενίας και θα συστηματοποιηθεί ο ρόλος που έχουν στη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας.

Μια ακόμη απάντηση στο θέμα των παραπομπών έρχεται από τους MdM, οι οποίοι σε συνεργασία με τον ΙΟΜ, έχουν προβεί τα δύο τελευταία χρόνια στην έκδοση ενός **οδηγού επιβίωσης** που απευθύνεται τόσο στο ειδικό προσωπικό, όσο και στον προσφυγικό πληθυσμό. Η 1^η έκδοση, που διανεμήθηκε μέσω της Υπηρεσίας Ασύλου και επιπλέον διατίθεται στο διαδίκτυο, περιέχει στοιχεία επικοινωνίας για όλους τους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, όπου κανείς μπορεί να απευθυνθεί για να ζητήσει βοήθεια. Η 2^η έκδοση του οδηγού βρίσκεται ακόμη σε φάση προετοιμασίας και περιλαμβάνει σύντομη περιγραφή σε όλες τις διαφορετικές γλώσσες για το είδος των υπηρεσιών που παρέχει ο κάθε φορέας, ενώ προς συζήτηση είναι και η ιδέα να αποτελέσει το σύνολο του οδηγού εφαρμογή κατάλληλη για κινητά τηλέφωνα.

Σε δημόσιο επίπεδο, η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης έχει ολοκληρώσει την 1^η έκδοση ενός **φυλλαδίου** ενημερωτικού για τα **δικαιώματα** και τις **υποχρεώσεις** του προσφυγικού πληθυσμού. Παράλληλα, βρίσκεται σε στάδιο προετοιμασίας ανάλογου οπτικοακουστικού υλικού, ώστε η ενημέρωση να καταστεί προσβάσιμη και σε όσους/ες δε γνωρίζουν ανάγνωση. Ωστόσο, αμφιβολίες διατυπώθηκαν για το

εάν και κατά πόσον μια τέτοια κίνηση θα δημιουργήσει την απαιτούμενη εμπιστοσύνη εκ μέρους του προσφυγικού πληθυσμού, ο οποίος, όπως αναφέρθηκε, έχει επίγνωση ή έχει ήδη διαμορφώσει μια εικόνα, ως προς την αδυναμία του συνόλου των Φορέων να ανταποκριθούν στις πολλαπλές ανάγκες του. Το δεδομένο αυτό είναι ιδιαίτερα κρίσιμο, εφόσον θέτει εμπόδια και στην παροχή επαρκούς υποστήριξης και στην άσκηση των δικαιωμάτων τους και χρειάζεται να παρθούν πρωτοβουλίες για την αναστροφή του κλίματος.

6.3.1. Η προστασία και η ασφάλεια

Το σύστημα αναφορών παρουσιάζει επίσης πολλά κενά ως προς την **προστασία και την ασφάλεια** των προσφυγιστών. Εκ μέρους των περισσότερων Φορέων στο πεδίο, υπάρχει η αντίληψη ότι η υποχρέωση αυτή εμπίπτει στις αρμοδιότητες του κράτους και της **αστυνομίας**, και ως εκ τούτου είναι λίγοι που το αναλαμβάνουν. Ωστόσο, αν και συχνά καλείται, η αστυνομία αρνείται να παρέμβει, εκλαμβάνοντας το πρόβλημα της έμφυλης βίας ως μια δύσκολη κατάσταση να διαχειριστεί αφού δεν διαθέτει την κατάλληλη τεχνογνωσία και εκπαίδευση. Το δεδομένο αυτό δημιουργεί μια διάχυτη έλλειψη εμπιστοσύνης, συμβάλλοντας σε ένα διάχυτο αίσθημα φόβου και ανασφάλειας που ήδη βιώνουν οι προσφύγισες και ιδιαίτερα οι πιο ευάλωτες από αυτές, ενώ η έλλειψη απόκρισης στην ανάγκη για προστασία στο πεδίο κάνει το έδαφος ακόμη πιο γόνιμο για την αναπαραγωγή της έμφυλης βίας. Κενό δημιουργείται επιπλέον για την άμεση ανταπόκριση περιστατικών κατά τις ώρες που οι ΜΚΟ αποχωρούν από τις δομές φιλοξενίας και η παρουσία της αστυνομίας θα ήταν κρίσιμης σημασίας και ως αποτροπή.

Βάσει των παραπάνω, η συζήτηση που κυριαρχεί μεταξύ των οργανώσεων για το ζήτημα της προστασίας είναι ότι αποτελεί ευθύνη της ελληνικής κυβέρνησης και της αστυνομίας, η οποία θα έπρεπε να φροντίσει για την εκπαίδευση των στελεχών της και την αύξηση της συνειδητοποίησής τους ως προς την κρισιμότητα του θέματος της έμφυλης βίας στον προσφυγικό πληθυσμό. Χρειάζεται, επίσης, να αναλάβει την 24ωρη παρουσία της σε όλες τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας και να δρομολογήσει την πραγματοποίηση συστηματικών περιπολιών, ενώ σημαντικός είναι και ο καθορισμός **εξειδικευμένων σημείων αναφοράς έμφυλης βίας (SBGV focal points) στα αστυνομικά τμήματα** με εκπαιδευμένο προσωπικό που θα αναλάβει το ρόλο της υποδοχής των θυμάτων. Το συγκεκριμένο σχεδιασμό υπερασπίζεται (**advocate**) και προωθεί η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, μολονότι το ελληνικό κράτος δε δείχνει ιδιαίτερη προθυμία να προβεί σε τέτοιου είδους αλλαγές. Η πρόταση αυτή διασφαλίζει την απαιτούμενη εχεμύθεια που πρέπει να τηρείται για κάθε περιστατικό και επιπλέον θα οριοθετηθεί με σαφήνεια το εύρος της ευθύνης των ΜΚΟ, που συχνά αναλαμβάνουν σε μια ad hoc προσπάθεια τη διαχείριση πολύπλοκων ζητημάτων που ανακύπτουν στο πεδίο αναφορικά με την άμεση απομάκρυνση των επιβιωσασών από την απειλή των θυτών.

6.3.2. Ο ρόλος της (προσφυγικής) κοινότητας

Επιχειρώντας να καλύψουν το κενό προστασίας που συχνά ανακύπτει στο πεδίο, ορισμένες οργανώσεις καταφεύγουν στην **εμπλοκή του προσφυγικού πληθυσμού**, όπως για παράδειγμα επιχειρεί να κάνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Εάν το επιτρέπουν οι συνθήκες στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας (π.χ. αν είναι νέος ο πληθυσμός, το είδος των σχέσεων μεταξύ των ομάδων. κ.ά.) και εάν το

έχουν ζητήσει μέλη της κοινότητας, η οργάνωση κινητοποιεί και στηρίζει όσο το δυνατόν τη συγκρότηση ομάδων προσφύγων που θα αναλάβουν την αλληλοπροστασία τους.

Η προώθηση δράσεων και παρεμβάσεων που στοχεύουν στην ενεργή συμμετοχή της ίδιας της κοινότητας στην προστασία και ασφάλεια των ευάλωτων ομάδων γυναικών και των παιδιών τους, είναι μια αποτελεσματική, αν και επίπονη και μακροχρόνια, διαδικασία. Αποτελούν την πιο αποτελεσματική πρόληψη και αποτροπή περιστατικών έμφυλης βίας, καθώς και την υποστήριξη των επιβιωσασών και την προστασία τους από τον κοινωνικό στιγματισμό, το φόβο των αντιποίνων όχι μόνο από το θύτη αλλά συχνά και από το ευρύ συγγενικό του δίκτυο ή και μέλη της προσφυγικής κοινότητας.

Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι για κάθε πράξη βίας υπάρχει ένας θύτης και ένα θύμα. Οι στρατηγικές πρόληψης πρέπει να απευθύνονται και στους δύο: και τους υποψήφιους θύτες και τα υποψήφια θύματα. Στην κατεύθυνση αυτή, οι δράσεις που στοχεύουν στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των ανδρών (male engagement) στην κατεύθυνση της πρόληψης της έμφυλης βίας πρέπει στο μέλλον να ενισχυθούν και ενταθούν.

6.4 Τα κενά και η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των άμεσα εμπλεκόμενων μερών (κρατικών και μη κρατικών stakeholders)

Εκτός από το πρόβλημα της μη επαρκούς αστυνομικής προστασίας, η οποία αναφέρθηκε από όλες σχεδόν τις οργανώσεις, η δράση του **δημόσιου τομέα** για την ασφάλεια των προσφυγισσών παρουσιάζει ακόμη πολλά και σημαντικά κενά. Όσον αφορά στην **Υπηρεσία Ασύλου**, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες το ενδεχόμενο ύπαρξης έμφυλης βίας δεν εξετάζεται και δε λαμβάνεται υπ' όψιν ως κριτήριο ευαλωτότητας που θα επηρεάσει θετικά την εξέλιξη του αιτήματος των προσφυγισσών (για άσυλο ή/και μετεγκατάσταση). Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητο οι γυναίκες να ερωτώνται κατά την αρχική καταγραφή του αιτήματός τους για αυτό. Η παρουσία γυναικείων στελεχών (καταγραφέα, χειρίστριας υπόθεσης, διερμηνέα) διευκολύνει, ώστε οι γυναίκες πρόσφυγες να νιώθουν πιο άνετα, ενώ εξίσου αναγκαίο κρίνεται να είναι ενήμερο το προσωπικό της υπηρεσίας για το υπάρχον σύστημα παραπομπών ώστε να μπορέσει να τις κατευθύνει ανάλογα με τις ανάγκες τους. Παράλληλα, ωστόσο, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε η έμφυλη βία να μη χρησιμοποιηθεί από τις γυναίκες πρόσφυγες ως μέσο πίεσης για την πιο γρήγορη και επιτυχή αξιολόγηση του αιτήματός τους – μια τακτική που έχει παρατηρηθεί συχνά στις αιτούσες φιλοξενίας στους ξενώνες, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

Εξίσου σημαντικό είναι το κενό που έχει προκύψει με τη **μεταφορά των προσφυγισσών** από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας στις διάφορες δημόσιες υπηρεσίες που χρειάζεται κάθε φορά (νοσοκομεία, αστυνομία, κ.ο.κ.). Οι Δήμοι, προβλέπεται να αναλάβουν, έστω και προαιρετικά, δηλαδή στο βαθμό που διαθέτουν τα μέσα και τους πόρους, τη μεταφορά ευάλωτων ομάδων ή/και περιστατικών έμφυλης βίας. Στην πραγματικότητα, ενώ κάποιοι έχουν τη δυνατότητα και παρέχουν το έργο της μεταφοράς, άλλοι, είτε δεν έχουν τη δυνατότητα, είτε δεν ενδιαφέρονται να βοηθήσουν. Ως προς αυτό, υπήρξε νομοθετική παρέμβαση από το Υπουργείο Εσωτερικών, η οποία ωστόσο δεν έχει προχωρήσει, αλλά είναι σε αναμονή για να ψηφιστεί. Σύμφωνα με αυτήν, ο δήμος και η περιφέρεια υποχρεούνται να βοηθήσουν στο μεταφορικό έργο με αυτοκίνητα του δήμου κατόπιν απόφασης δημοτικού/περιφερειακού συμβουλίου. Εξίσου καίριο είναι και το ζήτημα που προέκυψε κατά τη διάρκεια των αρχικών διαβουλεύσεων για την υπογραφή του πρωτοκόλλου της ΓΓΙΦ και το οποίο αφορά στην **αδυναμία συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων δημόσιων Φορέων** που κλήθηκαν να συμμετάσχουν, αλλά και εσωτερικά του κάθε φορέα.

Συγκεκριμένα, ο κάθε φορέας αντιμετώπιζε το πρόβλημα της έμφυλης βίας από την πλευρά της δικής του αρμοδιότητας και όχι στο πλαίσιο μίας οριζόντιας λογικής, στην οικοδόμηση του οποίας, ωστόσο, η ΓΠΦ έχει συμβάλλει σημαντικά.

Η έλλειψη συντονισμού δεν περιορίζεται μόνο μεταξύ των δημόσιων Φορέων, αλλά επεκτείνεται και στη σχέση τους με τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στις κατά τόπους δομές φιλοξενίας και έχουν γνώση του πεδίου. Η **απουσία συντονισμού** και επικοινωνίας αποτελεί ένα γενικευμένο πρόβλημα που δυσχεραίνει τον σωστό προγραμματισμό εκ μέρους των οργανώσεων όταν πρόκειται να διαχειριστούν ζήτημα μετεγκατάστασης προσφυγισσών θυμάτων έμφυλης βίας σε άλλες ανοιχτές δομές φιλοξενίας από αυτές που ήδη διαμένουν για αλόγους προστασίας. Η γραφειοκρατία, επίσης, αποτελεί σημαντικό εμπόδιο, καθώς και η έλλειψη διεργασιών στα νοσοκομεία που οι προσφύγισες πρέπει να παραπεμφθούν άμεσα, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

6.4.1. Κενά, ελλείψεις και νέες ανάγκες για τη φιλοξενία προσφυγισσών επιβιωσασών έμφυλης βίας στους Ξενώνες

Εξαιρετικά σημαντική για την ασφάλεια και προστασία των προσφυγισσών, εφόσον έχουν καταθέσει αίτημα για βοήθεια και έχουν δεχθεί την απομάκρυνση τη δική τους και των παιδιών τους από την ανοιχτή δομή φιλοξενίας, είναι η φιλοξενία τους σε **καταφύγια/ξενώνες**. Εκτός από την έλλειψη διεργασιών και ειδικά γυναικών, που έχει ήδη αναφερθεί, μία σειρά άλλων κενών κάνουν την προστασία των γυναικών προβληματική, την ικανοποίηση των αναγκών τους περιστασιακή και τη διασφάλισή τους από περαιτέρω κακοποίηση ελλιπή.

Πρωτίστως, παρατηρείται ανεπάρκεια στην **παρακολούθηση των περιστατικών** (follow up) που παραπέμπονται από τους φορείς σε επίπεδο ψυχοκοινωνικό, ψυχιατρικό, αλλά και νομικό. Οι λόγοι για αυτό αφορούν οπωσδήποτε την έλλειψη διεργασιών και κοινής γλώσσας, αλλά και την απουσία συχνά κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού που να αντιλαμβάνεται την περιπλοκότητα του τραύματος που προκαλεί, αφενός η προσφυγιά και αφετέρου, η κακοποίηση. Ειδικά η απουσία **ψυχιάτρου** στον ξενώνα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς παραπέμπονται πολλά περιστατικά ενεργής ψυχοπαθολογίας τα οποία δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν από το υπάρχον πλαίσιο, του οποίου ο ρόλος δεν είναι θεραπευτικός, αλλά συμβουλευτικός και υποστηρικτικός. Το αποτέλεσμα είναι πολλά αιτήματα τέτοιας φύσης να απορρίπτονται, ή να φιλοξενούνται προσωρινά και κατόπιν να παραπέμπονται αλλού.

Την παρακολούθηση των περιστατικών στο πλαίσιο των ξενώνων δυσχεραίνει και το γεγονός ότι οι προσφύγισες συχνά παραπέμπονται χωρίς τη συνοδεία ιατρικού και κοινωνικού ιστορικού (π.χ. ιστορικό συμβάντος και εκτίμηση κινδύνου). Ακόμη και στις περιπτώσεις ψυχιατρικών περιστατικών, οι ωφελούμενες διαθέτουν μόνο ιατρική βεβαίωση από παθολόγο και όχι από ψυχίατρο, ο οποίος/α θα παράσχει σαφείς οδηγίες για την αντιμετώπιση του προβλήματός και την απαιτούμενη φαρμακευτική αγωγή.

Σημαντική είναι και η έλλειψη δικηγόρου στους ξενώνες, που θα μπορέσει να προσφέρει καταρχάς **νομική συμβουλευτική** και στη συνέχεια, εάν χρειαστεί, νομική εκπροσώπηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να ενημερωθούν για τα δικαιώματά τους ως προσφύγισες και παράλληλα επιβιώσασες έμφυλης βίας και να καθορίσουν με μεγαλύτερη σαφήνεια το αίτημά τους. Αυτό που συμβαίνει στην παρούσα φάση είναι τα στελέχη των ξενώνων να επιφορτίζονται να ενημερωθούν και για θέματα νομικά, ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν τις ωφελούμενες. Πρόκειται για μια ευθύνη η οποία υπερβαίνει τόσο τις

αρμοδιότητες, όσο και τις γνώσεις τους και οπωσδήποτε καλύπτεται με μη συστηματικό και υπεύθυνο τρόπο.

Αδυναμία παρατηρείται, επίσης, ως προς την **ανταπόκριση στην ανάγκη του επείγοντος**, λόγω του κανονισμού για φιλοξενία αγοριών μέχρι και 12 ετών, καθώς και των προβλεπόμενων ιατρικών εξετάσεων στις οποίες υποχρεούνται να υποβληθούν οι γυναίκες προκειμένου να φιλοξενηθούν όπως προαναφέρθηκε. Επιπλέον, αν και η συνθήκη του **απόρρητου** είναι απαραίτητη για την απομάκρυνση του θύτη από το θύμα και την ασφάλεια όλων των γυναικών που διαμένουν στους ξενώνες, αποτελεί πρόβλημα το γεγονός ότι η παραβίασή του από τις προσφύγισες οδηγεί στην αποπομπή τους από τον ξενώνα.

Παρότι σημαντικοί, οι συγκεκριμένοι **κανονισμοί χρειάζονται τροποποιήσεις**, οι οποίες θα πρέπει να λάβουν υπ' όψιν μια σειρά παραμέτρων: 1) οι γυναίκες δεν επιθυμούν να αποχωριστούν τα παιδιά τους, είτε γιατί έχουν την αποκλειστική τους ευθύνη, είτε γιατί κινδυνεύουν αν παραμείνουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον, είτε για οποιοδήποτε άλλο λόγο οι ίδιες κρίνουν, 2) η διαφορετική από την κυρίαρχη δυτική σχέση με το σώμα τους και την έκθεσή τους σε ιατρικό έλεγχο, ειδικά αν αυτός διενεργείται από άνδρες γιατρούς, 3) η ανάγκη τους να βλέπουν μέλη της κοινότητάς τους (φίλες/οι, συγγενείς) ή ανθρώπους που μιλούν την ίδια γλώσσα, διότι, όπως ήδη ειπώθηκε, στους ξενώνες νιώθουν συχνά απομονωμένες. Αυτός είναι και ένας βασικός λόγος για τον οποίο συχνά επιστρέφουν στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, παρότι εκεί οι συνθήκες διαβίωσης είναι πιο δύσκολες και σκληρές και μπορεί να εκθέτουν τον εαυτό τους σε ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο. Σχετική εδώ είναι και η ελλιπής ενημέρωση που λαμβάνουν από τους φορείς και κυρίως τις ΜΚΟ που τις παραπέμπουν για τους κανονισμούς των ξενώνων, για τις υπηρεσίες που προσφέρονται εκεί, αλλά και για ποιο λόγο κρίνεται αναγκαίο να φιλοξενηθούν.

Η άρνηση των γυναικών να μεταφερθούν σε ξενώνες σχετίζεται, επίσης, και με την τοποθεσία στην οποία αυτοί βρίσκονται. Συγκεκριμένα, εκδηλώνουν έντονη άρνηση να φιλοξενηθούν σε καταφύγια μακριά από τα αστικά κέντρα Αθήνα-Θεσσαλονίκη όπως ήδη προαναφέρθηκε, καθότι τους προκαλεί ανησυχία η απομάκρυνσή τους από την Υπηρεσία Ασύλου, αλλά και από τα δίκτυα που έχουν οικοδομήσει για τη μετακίνησή τους εκτός Ελλάδας. Το αποτέλεσμα είναι οι ξενώνες εκτός των αστικών κέντρων να διαθέτουν κλίνες που παραμένουν άδειες, ενώ αυτοί εντός των κέντρων να αδυνατούν να ανταποκριθούν στον όγκο των αιτημάτων που δέχονται και συχνά να διασφαλίσουν την ασφάλεια των ήδη εξυπηρετούμενων. Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να ενταχθεί και η συζήτηση σχετικά με το κατά πόσο τίθεται η ανάγκη για τη δημιουργία **νέων δομών** φιλοξενίας, ειδικά εάν ληφθεί υπ' όψιν η συνθήκη προσωρινότητας υπό την οποία οι προσφύγισες διαβιούν στην Ελλάδα.

Ιδιαίτερα έντονα εκφράστηκε η ανάγκη για έναν **μεταβατικό χώρο επείγουσας φιλοξενίας** (emergency shelter), όπου οι γυναίκες θα διαμένουν για το σύντομο χρονικό διάστημα (5-10 ημέρες) προτού να μεταφερθούν στον ξενώνα. Εκεί θα μπορούν να ενημερωθούν επαρκώς για οτιδήποτε χρειάζονται, ώστε να καταλήξουν στην καλύτερη για τις ίδιες απόφαση (**informed decision**), να δεχθούν μια πρώτη ψυχοκοινωνική στήριξη και ίσως να υποβληθούν στις απαιτούμενες ιατρικές εξετάσεις. Αυτός ο μεταβατικός «χώρος σκέψης», ή «χρόνος συγκέντρωσης» (concentration time), σύμφωνα με την ορολογία της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, προβλέπεται κατά κάποιο τρόπο από τους Ξενώνες του ΕΚΚΑ, καθώς διαθέτει 8 κλίνες στην Αθήνα και 5 στη Θεσσαλονίκη. Οι επωφελούμενες μπορούν να μείνουν εκεί για διάστημα δύο ημερών, αλλά μόνο για να ολοκληρώσουν τις απαιτούμενες ιατρικές εξετάσεις προτού μεταφερθούν στον ξενώνα.

Εκτός από το παραπάνω αίτημα, σε γενικές γραμμές, επικρατεί η άποψη ότι δεν τίθεται ανάγκη για νέους ξενώνες/καταφύγια, αλλά για καλύτερη διαχείριση των ήδη υπάρχοντων. Ως προς αυτό, απαραίτητη

κρίνεται η καλύτερη κατανομή των παραπομπών για φιλοξενία ανά την Ελλάδα και η μεταφορά των γυναικών και σε καταφύγια μακριά από τα κέντρα, ενώ, συγχρόνως, χρειάζεται να αξιοποιηθούν καλύτερα και οι άλλες δυνατότητες στέγασής τους, όπως είναι η εγκατάστασή τους σε διαμερίσματα που αναλαμβάνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Αναφορικά με την άρνηση των γυναικών να μεταφερθούν σε ξενώνες εκτός των αστικών κέντρων, εκφράστηκε η άποψη ότι: «όταν κάποιος έχει ανάγκη, δεν επιλέγει», αποδεικνύοντας την έλλειψη κατανόησης και ανάλυσης του συγκεκριμένου πεδίου και των συγκεκριμένων συνθηκών που βιώνουν οι προσφύγισες από πλευράς δημόσιων στελεχών. Θεωρείται, επίσης, ότι πολλές γυναίκες πρόσφυγες αιτούνται φιλοξενίας ως θύματα έμφυλης βίας απλά και μόνο για να αποκτήσουν μία έγγραφη πιστοποίηση της ευαλωτότητάς τους, η οποία θα επιταχύνει την εξυπηρέτηση του αιτήματός τους από την Υπηρεσία Ασύλου και θα αυξήσει τις πιθανότητες ικανοποίησής του (άλλο ένα παράδειγμα εμπρόθετης δράσης των προσφυγισσών και στρατηγικών επιβίωσης που αναπτύσσουν). Το εάν, πράγματι, οι ωφελούμενες έχουν υποστεί βία και επιθυμούν να παραμείνουν στο καταφύγιο, ώστε να προστατευθούν και να απομακρυνθούν από το θύτη, τα στελέχη των δομών το κρίνουν συχνά και από τη συμπεριφορά τους κατά τη διαμονή τους εκεί και κυρίως από το εάν συμμορφώνονται στους κανονισμούς ή επιθυμούν να συμμετάσχουν στις δραστηριότητές του (επιχείρημα και πρακτική που δεν στερείται κριτικής).

Λαμβάνοντας υπ' όψη τα παραπάνω, οι απόψεις για τη δημιουργία **ξενώνων αποκλειστικά για γυναίκες πρόσφυγες** δίστανται. Από τη μία πλευρά, η υπεράσπιση του διαχωρισμού εδράζεται στο επιχείρημα ότι, έτσι, θα μπορέσουν να εξυπηρετηθούν πιο αποτελεσματικά οι ανάγκες των προσφυγισσών, καθώς νιώθουν πιο άνετα και επικοινωνούν καλύτερα με άτομα του ίδιου ή παρόμοιου πολιτισμικού περιβάλλοντος (γλώσσα, διατροφικές και πολιτισμικές συνήθειες γενικά). Επιπλέον, στους «εξειδικευμένους» αυτούς ξενώνες θα μπορούν να φιλοξενοούνται προσφύγισες που δεν έχουν υποστεί έμφυλη βία, αλλά είναι ευάλωτες και εκτεθειμένες στον κίνδυνο της βίας (μονογονεϊκές, μόνες, άστεγες, κ.ά.). Ο λόγος για αυτό είναι να διαφυλαχθούν οι ήδη υπάρχουσες δομές που απευθύνονται αποκλειστικά σε κακοποιημένες γυναίκες, προσφύγισες ή μη. Από την άλλη πλευρά, όπως ήδη έχει τονιστεί σε πολλά σημεία της παρούσας έρευνας, η απομόνωση και η «γκετοποίηση» των προσφυγισσών με ξεχωριστούς ξενώνες, αποστερεί από τις προσφύγισες το δικαίωμα στην ένταξη και στην ενδυνάμωση μέσω της ανταλλαγής πολιτισμικών και όχι μόνο στοιχείων με τις ντόπιες/ άλλες μετανάστριες.

Συνοπτικά Συμπεράσματα

- **Χαμηλός αριθμός αποκάλυψης περιστατικών έμφυλης βίας (disclosure)** κυρίως λόγω των μεταβατικών και δύσκολων συνθηκών διαβίωσης των προσφυγισσών, του φόβου για κοινωνικό στιγματισμό και κοινωνική περιθωριοποίηση, των ελλείψεων και των κενών που παρουσιάζονται στο πεδίο υλοποίησης προγραμμάτων, της έλλειψης εμπιστοσύνης των γυναικών στο σύστημα προστασίας εν γένει αλλά και στη διαφορετική αντιληπτικά και βιωματικά προσέγγιση των γυναικών του θέματος της βίας (χωρίς να σχετικοποιείται πολιτισμικά η έμφυλη βία).
- **Διαδικασία Ταυτοποίησης:** Βασικοί Φορείς οι ΜΚΟ αλλά και η ΥΠΥΤ και η Υπηρεσία Ασύλου καθώς και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Ανάγκη για οριζόντια συμβατότητα των εργαλείων ταυτοποίησης της ευαλωτότητας.
- **Διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας (SGBV case management):** άνιση κατανομή των ΜΚΟ στις δομές φιλοξενίας ανά την Ελλάδα, ασάφεια σχετικά με το ρόλο κάθε φορέα, έλλειψη εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών (συνεπώς μεγάλη ανάγκη για εκπαίδευση-ευαισθητοποίηση του προσωπικού γύρω από τα θέματα της έμφυλης βίας), έλλειψη διερμηνείας/ πολιτισμικής διαμεσολάβησης και στους Ξενώνες/Καταφύγια και στις δομές φιλοξενίας (ειδικότερα από γυναίκες διερμηνείες) και έλλειψη υπηρεσιών νομικής βοήθειας (ειδικότερα εκπροσώπησης στο δικαστήριο), μη **επαρκείς διαδρομές παραπομπών** (referral pathways), μεγάλη χρονική καθυστέρηση στις παραπομπές, καταπάτηση του απορρήτου.
- **Μη επαρκής αστυνόμευση** στις δομές φιλοξενίας, περιπτώσεις που η Υπηρεσία Ασύλου δεν εξετάζει το ενδεχόμενο έμφυλης βίας καθώς και **αδυναμία μεταφοράς των προσφυγισσών** από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας στις διάφορες δημόσιες υπηρεσίες είναι μερικά από τα κενά στο πεδίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ο μικρός αριθμός των καταγεγραμμένων περιστατικών έμφυλης βίας βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία με την πραγματική έκταση του φαινομένου και συνδέεται με μια σειρά ανασταλτικών παράγοντες, για τους οποίους έγινε εκτενής αναφορά παραπάνω. Λαμβάνοντας υπ' όψιν την αλλαγή της κατάστασης της Ελλάδας από «επείγουσα» σε «σταθερή», η οποία σήμανε όχι μόνο την αποχώρηση Διεθνών ΜΚΟ (IMC), αλλά και τη μείωση των διαθέσιμων πόρων για το 2017, επιτακτική παρουσιάζεται η ανάγκη για μέτρα πολιτικής από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για τη βελτίωση των προαναφερθέντων συνθηκών και προβλημάτων στον τομέα της προστασίας και της έμφυλης βίας. Η έμφυλη ισότητα και η διασφάλιση των δικαιωμάτων των γυναικών προσφύγων, παρουσιάζονται ως πρωταρχικής σημασίας στρατηγικές, προκειμένου να μειωθεί το φαινόμενο της έμφυλης βίας. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι απαιτείται ο σχεδιασμός δράσεων και μέτρων πολιτικής που θα στοχεύουν στην ένταξη των γυναικών ακόμη και αν πρόκειται για μια ένταξη στην προσωρινότητα (integration in temporality).

Το κύριο επίδοκο που πρέπει να αποτελέσει μέριμνα όλων των εμπλεκόμενων μερών – και κυρίως των κρατικών - για το επόμενο διάστημα, είναι η ενίσχυση και η απόκτηση νέων ενταξιακών πόρων μέσω και της διάθεσης και αξιοποίησης κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων. Με τον όρο «ενταξιακοί πόροι» (integrational resources), αναφερόμαστε στην απόκτηση έγκυρης, επικαιροποιημένης και πλήρους πληροφόρησης σχετικά με τα δικαιώματά τους στην Ελλάδα και την Ευρώπη γενικότερα (intra-national citizenship rights), την εκμάθηση ξένων γλωσσών, την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων αναζήτησης απασχόλησης περιλαμβανομένων των Η/Υ, την -με κάθε τρόπο- διευκόλυνση και υποστήριξη της ελεύθερης μετακίνησής τους και της «πλοήγησής» τους στα αστικά κέντρα κ.α. Πρόκειται για πόρους που θα χρειαστούν είτε μένοντας στην Ελλάδα (πράγμα το οποίο θα συμβεί για αρκετούς /ες από αυτούς/ες), είτε προκειμένου να διαχειριστούν την μετακίνησή τους προς οποιαδήποτε άλλη χώρα προορισμού.

Είναι προφανές ότι εκτός από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών το προηγούμενο διάστημα, εκτυλίχθηκαν πολλαπλών ταχυτήτων ανταγωνισμοί, έλλειψη κοινής κατανόησης των κενών και των προβλημάτων, διαφορετικές και συγκρουόμενες μεθοδολογίες, απουσία γνώσης του πραγματικού πεδίου και των προκλήσεων και αντιφάσεων τις οποίες αναδεικνύει. Απαιτείται, ως εκ τούτου, να αξιοποιηθεί με το βέλτιστο τρόπο η συσσωρευμένη πλέον εμπειρία όλων των μερών: θεσμών, οργανώσεων, επαγγελματιών και δημόσιων λειτουργών στην κατεύθυνση μιας προληπτικής πολιτικής αντιμετώπισης των προβλημάτων, στο βαθμό που -σε γενικές γραμμές- είναι δεδομένο ότι οι συνθήκες που επικρατούν στις ανοικτές δομές προσωρινής φιλοξενίας παράγουν βία και εντάσεις που, σε καμία περίπτωση, δεν πρέπει να αγνοηθούν. Πρόκειται για μια κοινωνικο-πολιτική συνθήκη, η οποία εκθέτει τις πιο ευάλωτες ομάδες του προσφυγικού πληθυσμού και κυρίως τις γυναίκες και τα παιδιά σε πολλαπλούς κινδύνους, υπονομεύοντας, παράλληλα, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Η υπαρξιακή συνθήκη των πολλαπλών εξαρτήσεών τους από το κράτος και τις οργανώσεις, ακόμη και για ζωτικές τους ανάγκες, όπως διατροφή, στέγη, ατομική φροντίδα, υγιεινή και περίθαλψη κ.α., τείνει να επιβάλλει σε ενήλικα άτομα εξαρτήσεις για την ικανοποίηση βασικών αναγκών τους, με αποτέλεσμα να στερούνται το δικαίωμα της αυτενέργειας και της φροντίδας του εαυτού, που συνιστούν βασικές επιτελέσεις για την αυτονόμηση των ατόμων. Η αεργία, η απουσία σκοπού που να οργανώνει την καθημερινότητα, η κατάργηση των κοινωνικών τους ρόλων, η περιορισμένη επικοινωνία με το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, όλα, συνεπικουρούν στη διατήρηση της απώλειας της πατρίδας και της εστίας, της

ταυτότητας και της αίσθησης του ανήκειν, με όλα όσα συνεπάγονται για την ψυχοκοινωνική ισορροπία των ατόμων/ομάδων.

Παρά τις όποιες βελτιώσεις και τα όσα παραμένουν να γίνουν ακόμη και αφορούν τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αλλά και την πλήρη διασφάλιση και εγγύηση των δικαιωμάτων των γυναικών και των νέων κοριτσιών προσφύγων, ο στόχος δεν μπορεί να είναι άλλος από τη σταδιακή εγκατάσταση των ευάλωτων ομάδων καταρχήν εντός των αστικών ιστών, σε διαμερίσματα και κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους (όπως άλλωστε συμβαίνει σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως τη Γερμανία, την Ιταλία κ.α.) και την εξασφάλιση υποστηρικτικών υπηρεσιών και παρεμβάσεων, όπως παροχή ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης στην κατεύθυνση ενεργοποίησης και ενδυνάμωσής τους.

Προτάσεις πολιτικής που αφορούν θέματα συντονισμού

- Ολοκλήρωση, διάχυση σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και έλεγχος τήρησης των τυποποιημένων διαδικασιών λειτουργίας (Standard Operating Procedures – SOPs).
- Καλύτερη διασύνδεση του Δημόσιου συστήματος προστασίας με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι ΜΚΟ (διεθνείς και τοπικές). Ολοκλήρωση και συνεχή αναθεώρηση των διαδρομών παραπομπών (referral pathways) για όλες τις δομές φιλοξενίας και όλες τις περιοχές στην Ελλάδα.
- Βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των Διεθνών Οργανισμών, των Φορέων Υλοποίησης προγραμμάτων και του Δημόσιου Συστήματος Απόκρισης στην έμφυλη βία.
- Καθιέρωση συχνών ενημερωτικών επισκέψεων των Συμβουλευτικών Κέντρων στις Ανοιχτές Δομές Φιλοξενίας των περιοχών που βρίσκονται.
- Καλύτερο κεντρικό σχεδιασμό των προγραμμάτων που υλοποιούνται, έτσι ώστε να μην παρατηρείται το φαινόμενο να υπάρχουν επικαλύψεις υπηρεσιών σε κάποιες δομές, ενώ σε άλλες να μην υπάρχει κανένας φορέας. Δημιουργία συντονιστικού μηχανισμού γύρω από τα θέματα έμφυλης βίας, με σκοπό τον καλύτερο συντονισμό των Φορέων, την ανάδειξη των κενών ή επικαλύψεων και την εναρμόνιση των τρόπων παρέμβασης μέσω κοινών οδηγιών.
- Ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου (gender mainstreaming) σε όλα τα προγράμματα/παρεμβάσεις των Φορέων με σκοπό να αποφευχθεί η περαιτέρω όξυνση της ευαλωτότητας των γυναικών προσφύγων.

Προτάσεις πολιτικής που αφορούν θέματα χρηματοδότησης και υλοποίησης προγραμμάτων από Φορείς

- Ενίσχυση χρηματοδοτική για νομική βοήθεια σε επιζήσασες έμφυλης βίας, ειδικότερα στην νομική εκπροσώπηση στο δικαστήριο από εξειδικευμένες δικηγόρους.
- Ενίσχυση χρηματοδοτική για την ύπαρξη τουλάχιστον ενός φορέα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας σε κάθε ανοιχτή δομή φιλοξενίας καθώς και στον αστικό ιστό.
- Ενίσχυση των πολιτικών και χρηματοδοτήσεων για διαμονή του προσφυγικού πληθυσμού σε αστικά κέντρα και όχι σε ανοιχτές δομές φιλοξενίας, που στερούνται αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και επιτείνουν την ευαλωτότητα των προσφυγισσών.
- Παροχή αποτελεσματικής πρόσβασης σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για τις προσφύγισες και όλες τις ευάλωτες ομάδες (συμπεριλαμβανομένης της αντισύλληψης, της προληπτικής αγωγής μετά από εξαναγκαστική σεξουαλική επαφή καθώς και των εξετάσεων για ΣΜΝ).

- Επέκταση και ενίσχυση των υπηρεσιών ψυχο-κοινωνικής υποστήριξης, νομικής βοήθειας και συμβουλευτικής των Φορέων Υλοποίησης προγραμμάτων και στον αστικό ιστό.
- Ενίσχυση των δραστηριοτήτων για παιδιά (εκπαίδευση, φύλαξη, δημιουργική απασχόληση) έτσι ώστε να μπορούν οι γυναίκες (κατά κύριο λόγο μονογονεϊκές) να έχουν πρόσβαση στις διαθέσιμες υπηρεσίες.
- Στήριξη και ενίσχυση των τοπικών ΜΚΟ, έτσι ώστε μετά την αποχώρηση των Διεθνών Οργανισμών/ ΜΚΟ να μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς, καθώς και να έχουν την απαιτούμενη χρηματοδότηση που θα διασφαλίσει την μεσοπρόθεσμη βιωσιμότητά τους.
- Παροχή ειδικών μεριδίων φαγητού και συμπληρωμάτων διατροφής για τις έγκυες γυναίκες, καθώς και αυτές που βρίσκονται σε διαδικασία θηλασμού.
- Δημιουργία ενημερωτικού φυλλαδίου για τα δικαιώματα των προσφυγισσών, το οποίο θα περιλαμβάνει και τους φορείς και τα σημεία που μπορούν να απευθυνθούν για να αναζητήσουν υποστήριξη στις γλώσσες τους.

Προτάσεις πολιτικής που αφορούν θέματα έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού

- Παροχή υπηρεσιών διερμηνείας και πολιτισμικής διαμεσολάβησης (ειδικότερα με γυναίκες διερμηνείς) σε όλες τις υπηρεσίες του Δημοσίου (Νοσοκομεία, Ξενώνες/Καταφύγια, Συμβουλευτικά Κέντρα κτλ).
- Παροχή υπηρεσιών διερμηνείας/ πολιτισμικής διαμεσολάβησης στην γραμμή SOS 15900 για δυνατότητα άμεσης υποστήριξης των προσφυγισσών που θέλουν να αναφέρουν περιστατικά έμφυλης βίας.
- Διασφάλιση της γυναικείας εκπροσώπησης στις δημόσιες υπηρεσίες (γυναίκες ιατροί, γυναίκες αστυνομικοί κτλ).
- Καθορισμός εξειδικευμένων σημείων αναφοράς έμφυλης βίας (SGBV focal points) σε επιλεγμένα αστυνομικά τμήματα.

Προτάσεις πολιτικής για την εμπλοκή της προσφυγικής κοινότητας

- Συστηματική εμπλοκή της κοινότητας των προσφύγων στην προστασία και στην πρόληψη της έμφυλης βίας, μέσω ομάδων υποστήριξης και ενδυνάμωσης ανδρών και γυναικών ή/και εστιασμένων ομάδων συζήτησης.
- Προώθηση της γυναικείας συμμετοχής στην λήψη αποφάσεων στις προσφυγικές κοινότητες και στην ανάδειξη γυναικείας ηγεσίας, με σκοπό την καλύτερη διάχυση των πληροφοριών και την ενίσχυση της γυναικείας παρουσίας στον δημόσιο χώρο των δομών.
- Δημιουργία μηχανισμών ανατροφοδότησης στις δομές (feedback mechanisms), έτσι ώστε να μπορεί η κοινότητα να έχει ένα ανοιχτό δίαυλο επικοινωνίας με τους φορείς για τη βελτίωση των υπηρεσιών, αλλά και των συνθηκών στον τομέα της προστασίας.

Προτάσεις πολιτικής που αφορούν τις δομές φιλοξενίας

- Δημιουργία δομών φιλοξενίας για ευάλωτες ομάδες προσφυγισσών και εν δυνάμει θύματα έμφυλης βίας κοντά σε αστικά κέντρα και παρέχοντας όλο το απαιτούμενο φάσμα υπηρεσιών.

- Δημιουργία ξενώνων/καταφύγιων για έκτακτες περιπτώσεις (emergency shelters), τα οποία θα έχουν σχετικά μικρή χωρητικότητα και θα παρέχουν πολύ μικρής διάρκειας διαμονή και προστασία σε προσφύγισες που απειλούνται ή πρέπει άμεσα να απομακρυνθούν από τον θύτη.
- Ένταξη των προσφυγισσών επιζησασών έμφυλης βίας στους ήδη υπάρχοντες ξενώνες/καταφύγια με πιο συστηματικό τρόπο, διασφαλίζοντας υπηρεσίες διερμηνείας και πολιτισμικής διαμεσολάβησης, τροποποίηση των κανονισμών λειτουργίας και ενταξιακές δραστηριότητες στην κατεύθυνση μιας στρατηγικής εξόδου.
- Δημιουργία περισσότερων χώρων Φιλικών προς τις Γυναίκες (FFS) στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας, με σκοπό την ενδυνάμωση και προστασία των προσφυγισσών.
- Ενίσχυση και βελτίωση του συστήματος μεταφοράς ευάλωτων περιπτώσεων από τις ανοιχτές δομές φιλοξενίας σε διαμερίσματα και χώρους καταλληλότερους για την προστασία τους.
- Βελτίωση των συνθηκών στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας ως προς τα θέματα προστασίας (αντικατάσταση σκηνών με οικίσκους/κοντέινερ, καλύτερος φωτισμός, καλύτερη χωροθέτηση των μπάνιων και τουαλετών, λαμβάνοντας υπ' όψιν τον παράγοντα φύλο, πιο στοχευμένες διανομές αγαθών πρώτης ανάγκης για τις ευάλωτες περιπτώσεις ανάλογα και με τις ιδιαίτερες ανάγκες που έχουν).

Προτάσεις πολιτικής που αφορούν εκπαίδευση/επιμόρφωση στελεχών

- Υλοποίηση στοχευμένων επιμορφώσεων και στα στελέχη των Δημόσιων Φορέων, αλλά και στο προσωπικό των ΜΚΟ (διεθνών και τοπικών) σε θέματα ταυτοποίησης και διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την βελτίωση της ικανότητας απόκρισης.
- Καθιέρωση εποπτείας για τις/τους εργαζόμενες/ους στο πεδίο.
- Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση όλου του εμπλεκόμενου προσωπικού στις ανοιχτές δομές φιλοξενίας (στρατός, αστυνομία, υπάλληλοι του Δήμου και διοίκηση των δομών).
- Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση των εθελοντών/ντριών, καθώς και των διερμηνέων/πολιτισμικών διαμεσολαβητών στα θέματα της έμφυλης βίας.
- Εκπαίδευση των δικηγόρων της δωρεάν νομικής βοήθειας σε θέματα ασύλου, έμφυλης βίας και στο γενικότερο πλαίσιο του προσφυγικού (Ν. 3226/2004).
- Εκπαίδευση του προσωπικού των δημόσιων/ δημοτικών δομών (61 δομές – ΣΚ και Ξενώνες/Καταφύγια) σε θέματα διαπολιτισμικότητας και ασύλου και ενίσχυση του προσωπικού με νέες προσλήψεις στις δομές που είναι υποστελεχωμένες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσση

- Agamben G., *Homo sacer, Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*, Scripta, 2005.
- Αβραμοπούλου Ε., Σημειώσεις από σεμινάριο για την πολιτισμική διαφορά, ΚΓΜΕ ΔΙΟΤΙΜΑ –ΚΕΘΙ, Θεσσαλονίκη 2016.
- Σάιντ Ε., *Οριενταλισμός, Η πιο προκλητική σύγχρονη πολιτισμική μελέτη: Μια έντονη πολεμική της αντιμετώπισης που παραδοσιακά επιφυλάσσει η Δύση στην Ανατολή*, Νεφέλη, 1996.
  - «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων – Ιούνιος 2016», Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/Epistimoniki_Epitropi_Prosfygon_YPPET_H_Full_Report_June_2016_update.pdf).
  - «44 ΜΚΟ με αποστολή την αντιμετώπιση του προσφυγικού στην Ελλάδα. *The Huffington Post*, 1 Ιουλίου 2016, http://www.huffingtonpost.gr/2016/07/01/metanasteutiko-mko-ellada_n_10734864.html).
  - «Στην Ελλάδα του 2016, οι ευάλωτοι άνθρωποι μένουν πίσω», Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Οκτώβριος 2016, (https://www.msf.gr/sites/default/files/102016_report_vulnerable_people_left_behind_gr_low_res.pdf).
  - Ευρωπαϊκή οδηγία 2013/32/EU αναφορικά με τη διεθνή προστασία και τον ορισμό της ευαλωτότητας που βασίζεται στο φύλο, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0032>).
  - Ευρωπαϊκή οδηγία ρύθμισης της υποδοχής (reception directive) που ορίζει την πρόνοια για τη στέγαση και τη λήψη μέτρων για την αποφυγή έμφυλης βίας και παρενόχλησης στα κέντρα στέγασης (άρθρα 18 (3) & 18 (4), (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0033>).
  - Ευρωπαϊκή οδηγία 2012/29/EU, η οποία υποχρεώνει τα κράτη - μέλη να πληροφορούν και στηρίζουν τα θύματα ποινικών αδικημάτων που συντελούνται στο έδαφος των κρατών μελών της ΕΕ και περιλαμβάνει διαχείριση του τραύματος και παροχή συμβουλευτικής (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>).

Ξενόγλωσση

- Amnesty International, *Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe*, 18 January 2016, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physicalassault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/>.
- Apar, Joanna, *Women and Integration-Related Arbitrary Detention*, EPRS, March 2016 (forthcoming on <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/home.html>).

- Carrera, Sergio, Blockmans, Steven, Gros, Daniel and Guild, Elspeth, «The EU's Response to the Refugee Crisis: Taking Stock and Setting Policy Priorities», Centre for European Policy Studies, no. 20 December 2015.
- Council of Europe *Istanbul Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, 2011.
- Council of Europe, *Chart of signatories and ratifications*, version 20-01-2015, <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>.
- Crawley, H., *Gender-Related Persecution and Women's Claim to Asylum*, consulted 20 January 2016, <http://www.refugeelaidinformation.org/genderrelated-persecution-and-women%E2%80%99s-claims-asylum>.
- Cutler J.A., *Ends of Assimilation: the formation of Chicano literature*, Oxford university, 2015.
- Dustin M., *Gender equality, cultural diversity, European comparisons and lessons*, The Nuffield report, LSE 2008.
- ECRE, *Comments from the European Council on Refugees and Exiles on the Amended Commission Proposal to recast the Reception Condition Directive (COM(2011) 320 final)*, September 2011, <http://ecre.org/component/downloads/downloads/302.html>.
- ECRE, *Reception and Detention Conditions of applications for international protection in light of the Charter of Fundamental Rights of the EU*, January 2015, <http://ecre.org/component/downloads/downloads/993.html>.
- Ehrkamp P., *Geographies of migration I: Refugees. Progress in Human Geography*, first published online August 29 2016, pp.1–10.
- Fanon F., *Black skin white masks*, Pluto press, 2008.
- Fassin D., *Humanitarianism as a politics of life, Politics of Life*, <https://www.sss.ias.edu/files/pdfs/Fassin/Humanitarianism-as-politics-life.pdf>.
- Indra D. M., *Engendering forced migration : theory and practice*, Berghahn books, 1993.
- Indra D. M. *Some Feminist Contributions to Refugee Studies*, <https://www.google.gr/search?q=D.+M.+Indra+Some+Feminist+Contributions+to+Refugee+Studies&og=D.+M.+Indra+Some+Feminist+Contributions+to+Refugee+Studies&aq>.
- Lohrmann R., *Migrations in the German Lands 1500-2000*, Berghahn books, 2003.
- Minca C., *Geographies of the camp, political geography* volume 49, November 2015, pages 74-83.
- Phoenix. A., *Interrogating intersectionality: Productive ways of theorising multiple positioning*. *Kvinder, køn & forskning* 23, 2006, pp. 21-30.
- Pankhurst J., *The refugee crisis is a feminist issue. We can't just sit by and watch*. *Refugees opinion*. The Guardian, 19 September 2016.
- Rose, M., *Feminist Theory and the European Refugee Crisis*, *Conspectus Borealis*: Vol. 1: Iss. 1, Article 9, 2016. Available at: http://commons.nmu.edu/conspectus_borealis/vol1/iss1/9.
- Ruiz T., *Feminist theory and international relations, the feminist challenge to realism and liberalism*, 2005.
- Steans J. *Gender and International Relations*, Cambridge: Polity, 1998.

- Tappis H., Freeman J., Glass N., Doocy S., *Effectiveness of Interventions, Programs and Strategies for Gender-based Violence Prevention in Refugee Populations: An Integrative Review*. Research article April 19, 2016.
- Tickner J. A., *Gender in international relations*, Columbia university press, 1992.
- Tickner J. A., L. Sjoberg, *Feminism and international relations: conversations about the past, present and future*, Routledge 2013.
- Yuval Davis, N. *Intersectionality and feminist politics*, European journal of women's studies, no 13. 2006, pp 193-206.
- Wachter K., Horn R., Friis E., Falb K., Ward L., Apio C., Wanjiku S., Puffer E., *Drivers of Intimate Partner Violence Against Women in Three Refugee Camps*, First Published February 19, 2017.
  - «More than six months stranded – What now? A joint policy brief on the situation for displaced persons in Greece», Οκτώβριος 2016, <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/more-than-six-months-stranded---what-now---english.pdf>.
  - «Gender Analysis The situation of Refugees and Migrants in Greece», Oxfam, Αύγουστος 2016, https://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/file_attachments/oxfam_gender_analysis_september2016_webpage.pdf).
  - «Report on the situation in the Reception and Identification Center of Moria Lesvos», Γιατροί του Κόσμου, Νοέμβριος 2016 (<http://mdmgreece.gr/app/uploads/2016/09/Report-on-the-Situation-Moria-Hotspot-August-2016.pdf>).

Χρήσιμοι σύνδεσμοι/πηγές

- <http://asylum.gov.gr/> (Υπηρεσία Ασύλου).
- <https://www.unhcr.gr/ypati-armosteia-toy-oie-gia-toys-prosfyges.html> (Υπατη Αρχή Αρμοστέια του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, Γραφείο Ελλάδας) <http://refucomm.com/information>
- <http://data2.unhcr.org/en/situations>
- <https://www.activityinfo.org>
- www.kethi.gr
- www.isotita.gr
- <http://eige.europa.eu>
- <http://www.asylumineurope.org>
- www.ecre.org
- www.reliefweb.int
- http://donors.unhcr.gr/en/home_en/

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ (ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΩΝ 61 ΔΟΜΩΝ)

ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΑΝΑΓΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΣΕ ΔΟΜΕΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ		
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΣΧΟΛΙΑ
1. Αριθμός γυναικών προσφύγων που έχουν εξυπηρετηθεί από τα Συμβουλευτικά Κέντρα ανά Συμβουλευτικό Κέντρο κατά το τελευταίο 6μηνο (Απρίλιος 2016 – Οκτώβριος 2016)		
2. Αριθμός γυναικών προσφύγων που διαμένουν/ φιλοξενούνται/ φιλοξενήθηκαν στις δομές φιλοξενίας/ καταφύγια το τελευταίο 6μηνο (Απρίλιος 2016- Οκτώβριος 2016)		
2.1 Μέση διάρκεια διαμονής των γυναικών προσφύγων σε ημέρες (ενδεικτικό)		
2.2 Λοιπά δημογραφικά στοιχεία (εθνικότητα, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση)		
3. Δυναμικότητα σε κλίνες (θέσεις φιλοξενίας) ανά δομή φιλοξενίας		
4. Αριθμός γυναικών που δεν ικανοποιήθηκε το αίτημα φιλοξενίας τους επειδή υπήρχε πληρότητα 100%		
5. Φορείς που παραπέμπουν στις δομές σας		
6. Βασικά προβλήματα/ προκλήσεις που αντιμετωπίζετε για την παροχή ολοκληρωμένης υποστήριξης		
7. Αν αρνούνται οι γυναίκες την παραπομπή τους σε δομή φιλοξενίας ποιοι είναι οι κυριότεροι λόγοι (ενδεικτικά)		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 – ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΦΟΡΕΙΣ

- Ποιος είναι ο ρόλος του Φορέα ως προς το protection /SGBV; Μπορείτε να μας δώσετε μια εικόνα του οργανογράμματος και συγκεκριμένα τη διάκριση των ρόλων μεταξύ των (κεντρικών) στελεχών του πεδίου αυτού;
- Σε ποιο βαθμό η κεντρική πολιτική του Φορέα αναφορικά με σημαντικούς τομείς όπως οι στρατηγικές προτεραιότητες, η διάθεση των πόρων, οι συνεργασίες και συνέργειες, η στελέχωση λαμβάνει υπόψη την οπτική του φύλου/gender mainstreaming;
- Ποιος ο ρόλος του SGBV Working Group; Τι έχετε αποκομίσει ως τώρα ως προς τον ρόλο του; (υπάρχει κάποια τυπική διαδικασία (αυτό)αξιολόγησης; Αν όχι, τότε ποια τα θετικά και ποια τα αρνητικά; Τι θα μπορούσε να βελτιωθεί;
- Υπάρχουν SOP's; Τηρούνται;
- Τι και πόσα προγράμματα GBV training έχουν υλοποιηθεί και σε ποιους απευθύνονταν; Έχουν προγραμματιστεί και άλλα;
- Διατίθενται επαρκείς πόροι για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στο επίπεδο της πρόληψης αλλά και της σωστής και αποτελεσματικής διαχείρισης των περιπτώσεων;

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ-ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ

- Πώς αποτιμάτε συνολικά τη συνεργασία του Φορέα με τους κρατικούς αρμόδιους φορείς για θέματα έμφυλης βίας όπως ΓΓΙΦ, ΚΕΘΙ, Υπουργείο Μεταναστευτικής πολιτικής, καθώς και τις άλλες ΜΚΟ διεθνείς και εθνικές ως προς την αντιμετώπιση και την πρόληψη της έμφυλης βίας, καθώς και ως προς τη διαχείριση των SGBV cases (case management) και τι θα μπορούσε να βελτιωθεί;
- Πώς αποτιμάτε το σύστημα παραπομπών; Ποια είναι τα κενά και τα προβλήματα του πεδίου και τι σχέδια /σκέψεις υπάρχουν για βελτιώσεις;

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ - ΚΕΝΑ

- Ποια θεωρείτε την σημαντικότερη πρόκληση όσον αφορά την παροχή αρωγής στις προσφύγισσες – survivors of SGBV;
- Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι ανάγκες στο πεδίο στις οποίες δεν υπάρχει επαρκής κάλυψη; Ποια προγράμματα θα πρέπει να υλοποιήσουν οι φορείς άμεσα στη κατεύθυνση αυτή; Υπάρχουν διαφοροποιήσεις κατά περιοχή και ποιες είναι αυτές;
- Ποια τα αποτελέσματα μέχρι τώρα; Ποια τα lessons learned; Ποια τα next steps;
- Τι ορίζοντα έχουν τα προγράμματα που τρέχετε αυτό το διάστημα; Τι κάνετε τώρα και τι προγραμματίζετε να κάνετε το 2017;

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ

- Υπάρχει η απαιτούμενη τεχνογνωσία ως προς την ταυτοποίηση, τον εντοπισμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των θυμάτων σε επίπεδο επαγγελματιών πεδίου και Φορέων;
- Υπάρχει μια εκτίμηση τόσο για τον αριθμό των περιπτώσεων συγκεντρωτικά (πανελλαδικά), όσο και για την επάρκεια ανταπόκρισης των Φορέων σε επίπεδο περιοχής;

- Κατά τη γνώμη σας, γιατί δεν «εμφανίζονται» οι περιπτώσεις αν και ξέρουμε ότι υπάρχουν; Υπάρχουν επιπρόσθετες δυσκολίες και ποιες επιγραμματικά είναι αυτές;
- Υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη ή/και καταγραφή αυξημένων περιστατικών έμφυλης βίας (γεωγραφικά ή κατά camp;)
- Πώς αξιολογείται η ικανότητα ανταπόκρισης (respond capacity) των ΜΚΟ στη διαχείριση περιπτώσεων θυμάτων έμφυλης βίας και ως προς ποιες επιμέρους ανάγκες;
- Πώς αξιολογούνται τα προγράμματα πρόληψης έμφυλης βίας; Υπάρχει εμπλοκή των ανδρών;

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ – ΔΟΜΕΣ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

- Πόσες, σε ποια γεωγραφική περιφέρεια και ποιες ΜΚΟ, αν γνωρίζετε, παρεμβαίνουν στο πεδίο με αποστολή την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, δηλαδή παροχή στοχευμένων υπηρεσιών στήριξης περιπτώσεων έμφυλης;
- Τι δομές φιλοξενίας ή άλλης μορφής (π.χ. βραχείας ή ημερήσιας διαμονής) υπάρχουν για την προστασία και αρωγή των θυμάτων έμφυλης βίας; Γνωρίζετε αν οι δομές αυτές είναι επαρκείς σε σχέση με την τρέχουσα, αλλά και την προβλεπόμενη ζήτηση, είναι επαρκώς στελεχωμένες και που βρίσκονται γεωγραφικά;
- Ποιες είναι οι βασικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δομές αυτήν την περίοδο;
- Έχουν οι δομές (ξενώνες και συμβουλευτικά κέντρα και ΜΚΟ) διερμηνείς/ διαπολιτισμικούς διαμεσολαβητές; Πόσο χρόνο; Σε όλες τις γλώσσες; Το προσωπικό των δομών είναι καταρτισμένο σε θέματα φύλου; Σε θέματα GBV; Σε θέματα intersectionality; Σε θέματα πολιτισμικής διαφορετικότητας;
- Πώς μπορούν οι προσφύγισσες να έχουν πρόσβαση στις δομές; Ποια είναι η διαδικασία για μια προσφύγισσα για να μπει στον ξενώνα; Υπάρχουν κενές θέσεις; Πόσες είναι οι θέσεις συνολικά;
- Τι υπηρεσίες παρέχονται σε κάθε camp; Ποιες θα μπορούσαν να παρασχεθούν με βάση την εμπειρία σας που θα πατούσαν σε πραγματικές ανάγκες; Ποια κενά υπάρχουν;
- Με τι κριτήρια επιλέγετε το ανθρώπινο δυναμικό που θα στελεχώσει αυτά τα προγράμματα (γραφείο και πεδίο);
- Θεωρείτε ικανοποιητικό τον τρόπο συνεργασίας / συντονισμού μεταξύ των διάφορων Φορέων σε κάθε camp και τι περισσότερο μπορεί να γίνει στην κατεύθυνση αυτή;
- Πόσα και ποια camps έχουν women's friendly space; Οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι gender sensitive; Έχει γίνει gender mainstreaming στις υπηρεσίες που παρέχονται στα camps; Έχετε εικόνα των ελλείψεων αναφορικά με τα θέματα ασφάλειας στα camps;
- Οι επαγγελματίες (ΜΚΟ, Αστυνομία, Υπουργείο, Στρατός) είναι εκπαιδευμένοι ως προς το SGBV;
- Κατά πόσο λαμβάνετε υπ' όψιν την γνώμη των ίδιων των γυναικών για τα προγράμματα που τρέχετε ή σκοπεύετε να τρέξετε; Έγιναν needs assessment ή άλλες διαδικασίες συνδιαμόρφωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών με τις γυναίκες;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 – ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ

- Φορείς που εμπλέκονται, διαδικασίες, κενά, τρόποι επίλυσης

ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ – ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

- Φορείς που εμπλέκονται, προγράμματα, παρεμβάσεις, περιστατικά, διαδικασίες, κενά, προκλήσεις, παρακολούθηση και αξιολόγηση, αποτίμηση αποτελεσμάτων

ΑΝΑΓΚΕΣ

- Ανθρώπινο Δυναμικό, Πόροι, Εκπαίδευση/Επιμόρφωση, Εργαλεία, δομές

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ – ΣΥΝΕΡΓΕΙΕΣ

- Φορείς που εμπλέκονται, διαδικασίες, μηχανισμοί/συντονιστικά εργαλεία, κενά, προκλήσεις, αποτίμηση και τρόποι για βελτίωση των συνεργασιών

ΠΡΟΛΗΨΗ – ΘΕΣΜΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ – ΚΑΜΠΑΝΙΕΣ

- Προγράμματα/παρεμβάσεις πρόληψης, καμπάνιες ευαισθητοποίησης και πρωτοβουλίες για θεσμική παρέμβαση από φορείς